

bistands-aktuelt

nr 5 juni 2010

5 år
med uavhengighet

Halve Afrika
feirer 50 års frihet
fra koloniherrerne

Side 8-13

www.bistandsaktuelt.no

Elisabeth Rasmusson Flyktninghjelpen	Atle Sommerfeldt Kirkens Nødhjelp	Tove Romsaas Wang Redd Barna	Petter Eide Norsk Folkehjelp	Børge Brende Norges Røde Kors
				
				
Svein Grønnern SOS-barnebyer	Helen Bjørnøy Plan Norge	Patrice Vastel Leger uten grenser	Marte Gerhardsen Care Norge	Øyvind Aadland Strømmestiftelsen

4,9 mrd.

Milliardene ruller inn

■ Norske bistandssjefer blir flinkere og flinkere til å samle inn penger. I fjor bokførte de ti største hjelpeorganisasjonene i Norge inntekter på totalt 4,9 milliarder kroner.

■ Over halvparten av organisasjonenes inntekter kom fra den norske statskassa.

■ Flyktninghjelpen var i 2009 for første gang den norske organisasjonen med størst inntekter.

Side 4-5

B-Post Abonnement

RETURADRESSE: Bistandsaktuelt,
boks 8034 Dep., 0030 Oslo.

VEST-AFRIKA

35 000 barn
på Strømme-
stiftelsens
raske skoler

Side 6-7

BURMA

Reisebrev fra
Burma-
generalenes
nye hovedstad

Side 19-22

ZAMBIA

Felles front
mot skatte-
gjerrige
gruvegiganter

Side 26

ACTION

Joseph Kony
i ny rolle:
tegneserie-
skurk

Side 32

Skal Norge gi opp de fattigste?

Av Marte Gerhardsen, generalsekretær i CARE og Helen Bjørnøy, generalsekretær i Plan Norge

Vi mener det er feil at fattige mennesker ikke kan skape forandring.

VERDENS FATTIGSTE kan ikke bidra til økonomisk vekst eller utvikling. Derfor bør vi satse på middelklassen, sier Erik Solheim. Vi mener det er feil at fattige mennesker ikke kan skape forandring. Norge må fortsette å hjelpe de fattigste.

I forrige utgave av Bistandsaktuelt (4/2010) tar miljø- og utviklingsministeren til orde for at en større del av bistanden skal komme middelklassen til gode. Økonomisk vekst og politisk utvikling starter ikke med de fattigste, ifølge Solheim. Det er i middelklassen man finner «bærere av endring», ikke blant dem som må bruke «all sin tid og energi på å dekke basisbehov for seg selv og familien».

FØRST VIL VI GI Solheim honnør for å utfordre tradisjonelle tanker om bistand. Nye ideer er nødvendige for å gjøre tiltak mot fattigdom mer effektive. De globale fattigdomstrendene er riktignok oppløftende, men det skyldes i hovedsak at sterk økonomisk vekst i Kina og India har gitt bedre betalte jobber til millioner av fattige.

Det er utvilsomt riktig at generell økonomisk vekst er den mest effektive måten å redusere andelen fattige. Økonomisk vekst har historisk sammenfalt med fremveksten av en middelklasse som kan spare og investere. Er det dermed riktig å konkludere med at Norge bør rette en større del av bistanden mot middelklassen i utviklingsland? Vi har flere innvendinger mot dette.

FOR DET FØRSTE har ikke alle land en middelklasse eller noe industri å snakke om. Nettopp dette kjenner ofte de fattigste landene. Vi kan ikke av den grunn slutte å gi bistand til et land som Niger, hvor flere millioner mennesker nå lever med akutt matmangel. De vet ikke om de vil ha nok mat til å overleve de nærmeste ukene og månedene. Vi har selv snakket med mange fattige kvinner og barn i Niger og andre fattige land som gjennom litt hjelp har fått et langt bedre og mer verdig liv. Det handler om tilgang til helse-tjenester, tilgang til utdanning, opp-

Industriarbeidere er sjeldne i de fleste av de land utviklingsminister Erik Solheim besøker. Her er han sammen med Akker Kværner-ansatte i Angola i 2007. Foto: Orlan/Anadolu Agency

– Støtt opp om middelklassen

Utviklingsministeren er kritisk til tradisjonelt fokus på fattige

Utviklingspolitikken har tradisjonelt vært altfor opptatt av verdens fattige, mener Norges utviklingsminister Erik Solheim. Nå ønsker han seg et sterkere fokus på middelklassen i utviklingslandene.

verden på 6,8 milliarder, og vokser med rundt 70 millioner mennesker i året. I hovedsak skyldes det den økonomiske utviklingen i to store land: Kina og India.

Utviklingsministeren viser til at ha behov for en stor og rask økonomisk vekst i mange år framover for å standard.

– Jeg har nylig sett beregninger for Afrika...

også å bidra til å mobilisere mer ressurser og en bedre fordeling gjennom å sette fokus på systemer for skatting internasjonalt og i en-årig engasjement for å styrke brede fordel for kvinners rettigheter. Utviklingsministeren viser til at han nylig besøkte Malawi og Mozambique der det var stor interesse for...

– Økonomisk vekst er den mest effektive måten å redusere andelen fattige. Økonomisk vekst har historisk sammenfalt med fremveksten av en middelklasse som kan spare og investere. Er det dermed riktig å konkludere med at Norge bør rette en større del av bistanden mot middelklassen i utviklingsland? Vi har flere innvendinger mot dette.

læring i barn og kvinners rettigheter, en brønn nærmere landsbyen, eller innføring i nye og mer effektive landbruksmetoder. Dette vises ikke i bruttonasjonalproduktet, men kan bety uendelig mye for de menneskene som får hjelp.

For det andre er det ikke sant at fattige ikke kan være «bærere av endring». I flere tiår har vi som jobber i CARE, sett dette i landsbyer hvor vi hjelper fattige kvinner å organisere seg i spare- og lånegrupper. Med bare litt større økonomisk og sosial sikkerhet står disse kvinnene sterkere når de må kreve at rettighetene deres respekteres. Flere medlemmer i våre grupper stiller som kandidater ved høstens lokalvalg i Burundi. De har allerede bevist at man ikke må tilhøre middelklassen, eller ha utdannelse, for å påvirke samfunnet rundt seg.

PÅ SAMME MÅTE har vi i Plan sett hvordan støtte til grupper hvor barn kan lære om sine egne rettigheter, bidrar til å utvikle lokalsamfunn. Disse barna driver opplysningsarbeid overfor lokale myndigheter, læ-

re og foreldre om egne rettigheter. Når flere blir oppmerksom på barns rettigheter og respekterer dem, får de unge større rom til å utvikle seg og bidra til sitt lokalmiljø.

I tillegg er det bred enighet om at utdanning er en forutsetning for utvikling. Det vil ikke holde å kun utdanne middelklassens barn. Tvert imot, hvis vi ønsker utvikling må de fattigste barna også utdannes slik at de får muligheten og verktøyet til selv å komme seg ut av fattigdommen.

Det er heller ikke vårt inntrykk at tiltak for økonomisk utvikling blant middelklassen er et formål som nedprioriteres av internasjonale donorer. De 24 landene i OECDs Development Assistance Committee (DAC) ga i 2008 16,3 prosent av all bistand til utvikling av økonomisk infrastruktur, som transport og kommunikasjonsteknologi. Kina, en av de viktigste bistandsaktørene i dag, gjør ingenting uten utsikt til å tjene penger. De nye aktørene innen bistand, både statlige og private, har en mer forretningsmessig tilnærming til bistand. De støtter helst sto-

re prosjekter med mulighet til raske resultater. Det finnes ikke noe galt med det. Større krav til resultater er en utvikling vi ønsker velkommen, men effektivitet kan ikke være eneste rettesnor når man skal hjelpe mennesker i nød. Like viktig må det være å kjempe for alle menneskers grunnleggende menneskerettigheter.

Hvert land, hver organisasjon og hvert selskap som gir bistand, har sine spesialområder. Alle kan ikke hjelpe alle. Norges nisje har tradisjonelt vært å hjelpe de aller fattigste fordi deres menneskerettigheter oftere blir brutt. Hvorfor?

DET ER PRISVERDIG at Norge deler vår kunnskap om oljeutvinning og vannkraft med utviklingsland. Nærings samarbeid på tvers av landegrens er avgjørende for å skape vekst. Ingen kan være uenige med Solheim i det. Det vi kan diskutere er hvilke penger som brukes til dette. Kanskje bør vi ikke bruke opp bistandspenger på dette, men heller se om Oljefondet kan gjøre investeringer i markeder der det er potensial for vekst og utvikling. Norfund har hatt bedre avkastning på sine investeringer i Afrika enn oljefondet har hatt på sine investeringer i mer etablerte markeder. Her er det mange ubenyttede muligheter.

I NORGE BRUKER VI i dag kun 1 prosent av alle våre inntekter på bistand. De resterende 99 prosentene beholder vi selv. Vi må diskutere om det er riktig å bruke av disse midlene for å sikre investeringer og styrke middelklassen i utviklingsland. Vi må diskutere om det er riktig at fattige kvinner på landsbygda i Mali og Niger ikke skal få støtte til å skape seg selv et bedre liv gjennom lånegrupper, eller at barn i Malawi og Zambia ikke får oppfylt sin rett til utdanning eller beskyttelse, fordi vi trenger pengene til å støtte store vekstfremmende prosjekter.

Vår frykt er at en bistandspolitikk basert ensidig på et mål om å skape økonomisk vekst nedprioriterer dem som har det aller vanskeligst. Vi må hjelpe fattige mennesker å oppnå større verdighet og livskvalitet, selv om de bor i land med dårlige forutsetninger for rask økonomisk vekst. ■

Se også debattinnlegg om samme tema side 19 og på bistandsaktuelt.no/debatt

Rettferdighet er ingen salgsvare!

Av Kjersti Lie-Holtar

JEG ER TILHENGER av at handel skal være rettferdig, men jeg er motstander av rettferdighet som handelsvare. Jeg er tilhenger av merking av visse produkter, men jeg er motstander av merking av mennesker. Fairtrade har blitt som et Huxley-«nyord» – vi kaller det rettferdig, ergo er det rettferdig. For meg holder det ikke som argument at Fairtrade ønsker å være, eller sågar er mer rettferdig enn andre handelssystemer.

Erik Hager fra Fairtrade ber i sitt innlegg i Bistandsaktuelt forrige nummer om alternativer til Fairtrade. Jeg kan nevne det raskt voksende UTZ Certified. Det likner mer på svanemerking enn fairtrade, etter som UTZ-merking baserer seg på kvalitetskrav for selve produktet og bruker det som grunnlag for høyere betaling, uten at personene som lager produktene bedømmes. Jeg tar gjerne en debatt om selve fairtrade-organisasjonen, om forbrukermakt, om alternativ-prising som handels-

system, om kaffepriser og andre priser, om fairtrade-labelen som markedsføring. For å nevne noe. Men først vil jeg gjerne vite hva Fairtrade Norge mener om den utstrakte sammenblandingen av sertifisert fairtrade og den selv-sertifiserte varianten FairTrade?

KJÆRE ERIK HAGER, jeg lever fint med å bli kalt selvransakende. Det er i så fall ikke en teoretisk øvelse jeg driver med for artighets skyld, men en reaksjon på utallige samtaler og

møter jeg har med håndverkere, deres lokalsamfunn og nettverk i det sørlige Afrika. Og jeg gjentar deres hovedkritikk: «FairTrade og annen godhetsmerking holder oss nede i charity-fella. Vi forblir de evige marginaliserte, de evige fattige og de evige hjelpetrengende.»

Jeg vil rett og slett anbefale selvransaking for alle som arbeider for økt handel med Afrika, for å få fart på den økonomiske utviklingen. ■ Kjersti Lie Holtar er daglig leder av selskapet Isandi.

FØLG DEBATTEN PÅ NETT:

WWW.BISTANDSAKTUELT.NO

Gunnar Øygard, Kristen Øyen, Tor Fidje og Karl H. Solberg skriver om «Landbruksopplæring i utviklingsland – og hvorfor og hvordan bistanden på dette området bør styrkes».

Marit Due Langaas fra Statens vegvesen/Vegdirektoratet skriver om trafikksikkerhet i utviklingslandene – under tittelen: «Folk flest dør på vegene».

Jørn Lemvik i Bistandsnemnda og 22 andre ledere av norske kristne organisasjoner og råd utfordrer til debatt om religionens plass i utviklingssamarbeidet.

De tre forskerne Victoria Lawson, Asuncion St.Clair og Håvard Haarstad debatterer Erik Solheims synspunkter på middelklassens rolle.

bistandsaktuelt

Fagblad om utviklingssamarbeid • Utgitt av Norad

Redaksjonen arbeider i henhold til pressens Vær Varsom-plakat og Lov om redaksjonell frihet i media. Det er bladets redaktør som har ansvaret for innholdet i bladet.

5/2010 – 13. ÅRG

Sanksjoner uten effekt

LEDER

Det har vakt en viss oppsikt at utviklingsminister Erik Solheim mener det er på tide å avvikle sanksjonene mot militærregimet i Burma. Både norske Burma-aktivister, tidligere statsminister Kjell Magne Bondevik og Høyres Peter Gitmark er kritiske til de synspunkter Solheim forfektet i Aftenposten 31. mai i år. Solheim ser for seg en utvikling der oppmykning av vestlige sanksjoner vil oppmuntre Burmas generaler til gradvis å åpne opp landet overfor utlandet og å innta en mykere linje overfor egen befolkning.

Etter 20 år med resultatløse sanksjoner er det grunn til å gi den tidligere Burma-aktivisten Solheim honnør for å våge å ta debatten. Dette er ingen populær sak. En hel verden har sympati med den modige nobelsfredsprisvinneren Aung San Suu Kyi og hennes standhaftige kamp mot militærregimet i landet.

Med unntak av kommuniststaten Nord-Korea finnes det vel knapt nok et regime som opptrer mer brutalt mot opposisjonelle. Dette er et land som slår knallhardt ned på opposisjonspolitikere, journalister og menneskerettighetsaktivister som ytrer seg kritisk til generalenes styre. Mange av dem er dømt til mange tiår i fengsel fordi de benytter den ytringsfriheten ethvert menneske i verden må kunne kreve.

Både USA og EU har hatt ulike sanksjoner mot Burma. Den norske regjeringen har opptrådt i tråd med sine vestlige allierte, blant annet ved å oppfordre norsk næringsliv til å holde seg unna landet. Like fullt er det i dag vanskelig å se at sanksjonene har bidratt til å svekke generalenes styre. Snarere er det grunn til å tro at generalene sitter tryggere enn på mange år.

Sanksjoner kan ha hjulpet generalene i å forklare Burmas manglende økonomiske framskritt overfor egen befolkning. Det er også trolig at Burmas relative isolasjon fra det internasjonale samfunnet har gitt generalene større muligheter til egen berikelse.

Flere og flere forskere synes etter hvert å enes om at de internasjonale sanksjonenes historie har meget få suksesshistorier. Først og fremst er det symbolpolitikk for hjemlig opinion. Skal sanksjoner ha virkelig effekt krever det nærmest full oppslutning fra handelspartnere og omkringliggende stater. Det er i mindre og mindre grad tilfellet overfor Burma der Kina og og andre naboland gjør sitt beste for å tjene penger på samhandel med generalene og næringslivet.

GZ

MÅNEDENS SITAT

«Følte du deg terrormistenkt?
– Jammen se på meg da. Det er såvidt jeg ikke mistenker meg selv noen ganger når jeg ser meg i speilet. Jeg har prototypefjes for å være terrorist.»

Bryllupsgjest og Venstre-politiker Abid Raja til VG Nett etter landing i Marrakesh 11. juni.

Nå kan du få **NYHETSBREV** fra bistandsaktuelt.no

Du kan nå abonnere på
en ukentlig nyhetstjeneste
fra Bistandsaktuelt.

Du mottar den –
sammen med ukens karikaturtegning –
rett inn på din pc!

Gå inn på
bistandsaktuelt.no/Forsiden/Nyhetsbrev
og skriv inn din e-postadresse.

Enklere kan det ikke bli.

Norsk bistand er blitt milliardbutikk

4,9 mrd. kroner i inntekter i fjor – «de ti store» hadde inntektsvekst på 380 millioner kroner

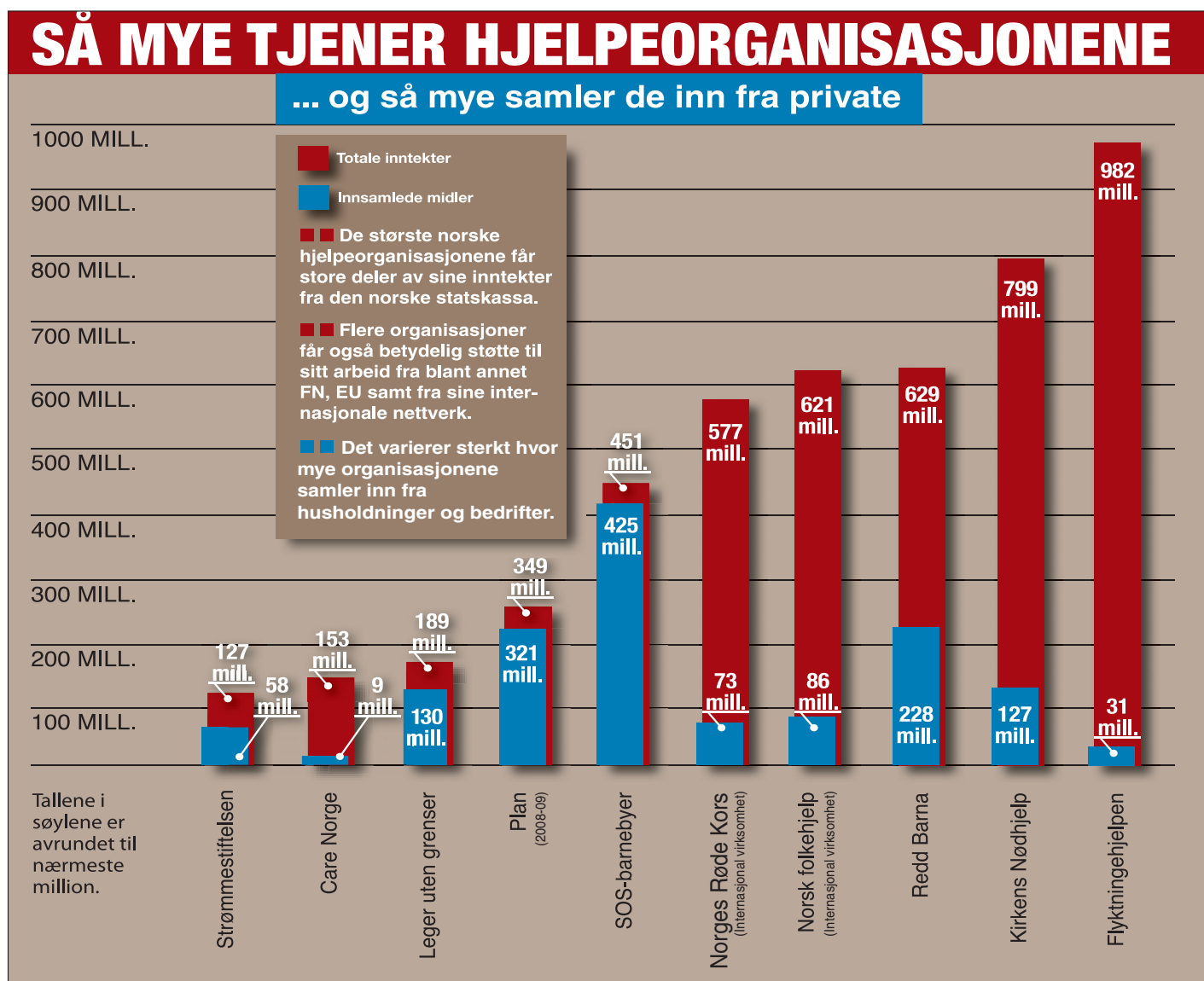
De største bistandsorganisasjonene i Norge hadde i fjor samlede inntekter på om lag 4,9 milliarder kroner. Rundt 2,5 milliarder kroner kom fra den norske statskassa, mens om lag 1,5 milliarder kroner ble gitt av norske privatpersoner og bedrifter. Resten av pengene kom fra FN, EU og andre internasjonale organisasjoner.

■ TOR AKSEL BOLLE

Tall Bistandsaktuelt har hentet inn fra de ti største hjelpeorganisasjonene viser at Flyktningshjelpen, Kirkens Nødhjelp, Redd Barna, Norges Røde Kors, Norsk Folkehjelp, Strømmestiftelsen, Care Norge, SOS-barnebyer, Leger uten Grenser og Plan Norge, til sammen hadde inntekter på nesten 4,9 milliarder kroner i 2009. Det er en økning på om lag 380 millioner kroner, eller om lag 8,5 prosent, fra året før.

Mye fra staten. Finanskrisen har dermed i liten grad rammet den norske bistandsbransjen. Noe av forklaringen er at flertallet av de store norske organisasjonene får betydelige deler av inntektene sine fra den norske staten. Nærmere 2,5 milliarder kroner av organisasjonenes samlede inntekter på 4,9 milliarder kroner var overføringer fra det norske bistandsbudsjettet.

Tre store aktører, Kirkens Nødhjelp, Røde Kors og Flyktningshjelpen, la beslag på hele 1,5 milliarder av disse statlige bistandskronene. Men selv om flere av de aller største aktørene i stor grad baserer seg på overføringer fra det offentlige er det betydelige forskjeller på hvordan organisasjonene skaffer seg penger til virksomheten sin. Mens for eksempel Care Norge fikk rundt 80 pro-

sent av sine inntekter fra den norske statskassa (Utenriksdepartementet og Norad), samlet Plan Norge og SOS-barnebyer inn over 90 prosent av sine inntekter fra norske privatpersoner og bedrifter.

Stabilt. Men heller ikke på det private innsamlingsmarkedet later fi-

nanskrisen til å skape store problemer for norske hjelpeorganisasjoner, selv om noen organisasjoner samlet inn noe mindre i fjor enn året før. Totalt sett fikk de største norske bistandsorganisasjonene om lag 1,5 milliarder kroner i støtte fra norske privatpersoner og bedrifter i fjor. Det er om lag 150 millioner kro-

ner mer enn i 2008. Mye av økningen skyldes riktignok at organisasjoner som Plan Norge og SOS-barnebyer hadde gode år også i fjor. Men også organisasjoner som Redd Barna og Norsk Folkehjelp økte sine innsamlingsinntekter i 2009. ■

Norgesmester i kronerulling

SOS-barnebyer er best i Norge til å samle inn penger fra private givere. I fjor hadde organisasjonen 451 millioner kroner i inntekter, 425 millioner kom fra privatpersoner og bedrifter.

–Jeg tror mye av grunnen til at vi står så sterkt i den norske befolkningen er at vi har en veldig tydelig profil: vi hjelper foreldreløse barn og vi bidrar til at barn kan fortsette å bo sammen med familiene sine. Vi legger stor vekt på å knytte en direkte linje mellom giver og mottager, sier Svein Grønnern som er generalsekretær i SOS-barnebyer.

Han viser til at organisasjonens prosjekter er svært konkrete. Pengene går enten til bestemte barn, eller for eksempel til en skolebygning.

– Dette vet våre givere, sier Grønnern. Han leder en organisasjon i medvind. I 2009 hadde SOS-barnebyer inntekter på hele 451 millioner kroner. Det var 76 millioner kroner mer enn året før, tilsvarende hele 20 prosent økning.

– Vi var jo bekymret da finanskrisa slo til, men har ikke merket noe til den. Og vi er selvfølgelig veldig fornøyd med resultatet for 2009, sier

Grønnern.

100 000 faddere. I dag har SOS-barnebyer omtrent 100 000 faddere som gir 250 kroner til organisasjonens arbeid hver eneste måned. I tillegg har de om lag 150 000 givere som bidrar med penger med jevne mellom. I fjor var det også om lag 1200 skoler og barnehager som samlet inn penger til organisasjonen. I tillegg er en rekke bedrifter faste støttespillere.

Til sammen gir dette SOS-barnebyer en økonomisk uavhengighet som er svært uvanlig blant norske bistandsorganisasjoner. Av de 451 millionene SOS-barnebyer hadde i inntekter i fjor var kun tre prosent offentlig støtte. Resten ble samlet inn på privatmarkedet. Men også i bistandsbransjen koster det penger å tjene penger. SOS-barnebyer hadde 73 millioner kroner i innsamlingskostnader i fjor.

Generalsekretær Grønnern understreker at det er viktig for organisasjonen å ha stor grad av privat finansiering.

– Det sikrer oss langsiktige inntekter, det viser at vi har bred folke-

” Vi har drevet en virksomhet som kanskje ligger nærmere barnevern enn det mange oppfatter som bistand.

Svein Grønnern, generalsekretær i SOS-barnebyer.

lig forankring og sikrer vår uavhengighet. Vi ønsker ikke å være et underbruk av et departement eller en regjering, men å kunne stå fritt til å arbeide for å nå våre egne, spesielle målsettinger, sier han.

Men selv om Grønnern mener selvstendighet og uavhengighet er viktig, er han kritisk til at SOS-barnebyer kun fikk om lag 13 millioner kroner i støtte fra Norad i fjor.

– Hvorfor får dere ikke mer fra staten?

– Det er flere grunner. Norads penger er bundet opp i eksisterende avtaler, vi hoppet rett og slett litt sent på det offentlige bistandstoget. Dessuten har vi jo tradisjonelt drevet med en form for virksomhet som kanskje ligger nærmere barnevern enn det mange oppfatter som bistand.

Østerrike. SOS-barnebyer er del av paraplyorganisasjonen SOS-Kinderdorf som har sitt hovedkontor i Østerrike. I alt organiserer SOS-Kinderdorf 132 nasjonale organisasjoner med nærmere 32 000 ansatte på verdensbasis.

Den norske organisasjonen er

nest største bidragsyter til SOS-barnebyers internasjonale arbeid. Om lag halvparten av det SOS-barnebyer samler inn i Norge, det vil si om lag 225 millioner kroner i fjor, sendes til hovedkontoret i Østerrike før det fordeles videre. Grønnern understreker at dette kun er praktisk ordning, det dreier seg om behovet for oversikt og kontroll.

– Alle pengene som sendes til «poolen» går videre til det konkrete formålet det er samlet inn til. Det blir ingen penger til overs, sier Grønnern.

Offensiv. I dag har 14 prosent av norske husholdninger et giverforhold til SOS-barnebyer. Grønnern ser imidlertid ingen grunn til at man skal si seg fornøyd. Han mener den solide veksten fra de siste årene kan fortsette.

– Vi har en tydelig profil og folk opplever det som veldig meningsfullt å være fadder. Etter min mening bør det være fullt mulig for både oss og andre fadderorganisasjoner å fortsette veksten også i årene som kommer, sier generalsekretæren i SOS-barnebyer. ■

Størst for første gang

FRIVILLIGE ORGANISASJONER

Flyktninghjelpen er nå Norges største internasjonale hjelpeorganisasjon målt i både inntekter og ansatte. Generalsekretær Elisabeth Rasmussen leder en organisasjon som i fjor hadde samlede driftsinntekter på nesten en milliard kroner, nærmere bestemt 982 millioner kroner. Det er en vekst på om lag 205 millioner kroner, eller 26 prosent, fra året før.

Det er første gang Flyktninghjelpen topper listen over bistandsorganisasjonene som har de største totale driftsinntektene. Det er Rasmussen godt fornøyd med.

Mer ressurser. – Vi er selvfølgelig først og fremst opptatt av å øke kvaliteten på det arbeidet vi gjør. Men jeg er også glad for at vi vokser kvantitativt, det betyr at vi har mer ressurser til å drive det viktige arbeidet vi gjør, sier Rasmussen.

Flyktninghjelpen var i fjor den organisasjonen som fikk aller mest penger fra den norske staten. Hele

579 millioner offentlige bistandskroner ble kanalisert gjennom organisasjonen. Det aller meste av dette stammer fra Utenriksdepartementets budsjett for humanitær bistand. Rasmussen avviser imidlertid bestemt at organisasjonen hun leder er et slags underbruk av UD.

– Vår uavhengighet er det ingen tvil om. Vi har et utstrakt og godt samarbeid med UD og det er vi glade for. Men i mange saker er vi uenige med norsk politikk, og da sier vi alltid klart og tydelig fra, sier Rasmussen.

Penger fra utlandet. Også internasjonale organisasjoner og institusjoner sponser Flyktninghjelpen med store beløp. I fjor fikk den norske organisasjonen over 400 millioner kroner til sitt arbeid fra blant annet FN-systemet og EU. Ifølge Rasmussen har det vært en bevisst strategi å søke finansiering internasjonalt.

– Vi har posisjonert oss internasjonalt som en troverdig og profesjo-

Vår uavhengighet er det ingen tvil om.

Elisabeth Rasmussen,
generalsekretær i
Flyktninghjelpen.

nell aktør. De som gir oss støtte vet at vi leverer konkrete resultater og de stoler på oss. Vi driver også et utstrakt påvirkningsarbeid internasjonalt. Jeg tror for eksempel ikke det er noen annen norsk organisasjon som har en så sterk posisjon i FN som det Flyktninghjelpen har, sier Rasmussen.

– Dere samler inn lite penger fra privatpersoner her i Norge. Er det riktig å si at Flyktninghjelpen står sterkt i UD, men svakt blant folk flest?

– Ja, det kan man vel si. Vi jobber veldig hardt for å nå gjennom med våre saker og bli bedre kjent, men opplever at det er vanskelig å få gjennomslag i media for mye av det vi gjør. Vi bruker heller ikke mye ressurser på å kjøpe reklame. I dag er det vanskeligere å engasjere folk for flyktninger enn det var for en del år siden. Vårt mål og håp er at flere igjen vil engasjere seg i flyktningssaken. ■

Folkehjelpen får tv-aksjonen

Norsk Folkehjelp får NRKs TV-aksjonen for 2011.

– Det er fantastisk moro, sier kommunikasjonssjef Tor-Henrik Andersen.

Organisasjonen skal bruke aksjonen til å samle inn penger til arbeidet med minerydning i Sudan, Bosnia, Laos, Vietnam, Libanon, Tadsjikistan og Guinea-Bissau. I tillegg skal noen av midlene finansiere driften av organisasjonens hundesenter i Sarajevo.

– Vi håper å bidra til å gjøre Tadsjikistan og Guinea-Bissau helt minefrie, sier Andersen. ■

Eva Joly får «superhelt-pris»

Eva Joly, medlem av Europaparlamentet og tidligere Norrad-ansatt, har vunnet Christian Aids Tax Superhero Award.

Som ledd i den britiske organisasjonens kampanje mot kapitalflukt deler de ut en «Superhelt» pris hvert år, som et alternativ til regnskapsbransjens egen prisutdeling. Årets pris er tildelt Eva Joly for hennes langvarige kamp mot korrupsjon og hennes arbeid i Europa for få mer åpenhet om skatt. Hun har overbevist EU-politikere om behovet for skatterettferdighet for å kunne bekjempe fattigdom, heter det i begrunnelsen fra Christian Aid. ■

Norge gir stormhjelp

Norge gir 7,6 millioner kroner i nødhjelp etter den tropiske stormen Agatha som nylig rammet Guatemala. Stormen har ført til store nedbørmengder, flom og jordskred, og over hundre tusen mennesker er drevet på flukt. ■

Avstand fra klasevåpen

Amnesty International rapporterte forrige uke at det er brukt klasevåpen i sør-Jemen. Angrepet skal ha funnet sted i desember 2009, og ifølge Amnesty ble 41 sivile drept. Ifølge utenriksminister Jonas Gahr Støre tar Norge sterk avstand fra all bruk av klaseammunisjon. – Dette viser hvor viktig det er å få på plass en konvensjon som forbyr all bruk av klaseammunisjon, sier han. ■

Jens blir klimasjef

Statsminister Jens Stoltenberg overtar ledelsen av FN's høynivågruppe om finansiering av klimatiltak i fattige land etter Gordon Brown.

Gruppen skal arbeide for å mobilisere 30 milliarder dollar mellom 2010 og 2012 og 100 milliarder dollar i året fra 2020 til finansiering av klimatiltak i fattige land. Pengene ble lovet under klimatoppmøtet i København. ■

Flyktninghjelpens Elisabeth Rasmussen leder en organisasjon som har vært flink til å skaffe seg internasjonale sponsorer. Bildet er fra Mogadishu i Somalia.

FOTO: FLYKTNINGHJELPEN

Lynkurs for «skulkere»

35 000 barn i Mali, Burkina Faso og Niger tilbake på skolebenken

Et utdanningskonsept utviklet av Strømmestiftelsen, i samarbeid med en lokal organisasjon i Mali, sender tusenvis av barn tilbake til skolebenken og skaper stor interesse i Vest-Afrika. Nylig var tre vestafrikanske utdanningsministre i Oslo for å undertegne en avtale om utvidet samarbeid.

UTDANNING

■ HEGE OPSETH

– Speed School kan være det nye verktøyet for å nå tusenårsålet om utdanning for alle innen 2015, sier utdanningsminister i Burkina Faso, Marie Odile Bonkougou til Bistandsaktuelt.

Speed School er en intensiv utdanning, en hurtigskole, for barn i alderen åtte til tolv år som ikke går på skolen. Etter ni måneder med opplæring tar elevene ved Speed School en test. Består de den kan de starte i vanlig 3. eller 4. klasse. Målet med Speed School er å hjelpe barn tilbake på skolebenken. Frem til 2010 har 35 000 barn i Mali, Burkina Faso og sist Niger fått en ny sjanse med dette skoletilbudet gjennom Strømmestiftelsen.

– Vi kan ikke nå tusenårsmålene om ikke vi er innovative og finner nye og andre måter å gjøre ting på, sier Bonkougou.

Alternativer. Burkina Faso, Niger og Mali er blant de fire minst utviklede landene i verden. I Niger er eksempelvis 80 prosent av befolkningen analfabeter. Det er til sammen mer enn tre millioner barn som arbeider i stedet for å gå på skolen i disse landene. Jentene gjør husarbeid og passer yngre søsken. Guttene dyrker jorda og gjeter husdyr.

– Spesielt jenter er sårbare og mange blir tatt ut av skolen for å bli giftet bort eller hjelpe hjemme med husarbeid, forteller Bonkougou.

Sammen med sine kolleger fra Niger og Mali var Bonkougou nylig i Oslo for å underskrive en samarbeidsavtale med Strømmestiftelsen om å åpne et felles sekretariat for Speed School i de tre vestafrikanske landene. Avtalen kan sette fart på utdanningen i hele Vest-Afrika og statsrådene mener at den tunge politiske tilstedeværelsen bekrefter vil-

Tusenvis av barn som har falt ut av skolesystemet får nå nye muligheter gjennom Speed Schools. Bildet er fra en Speed School i Niger.

jen til å satse på utdanning.

– Vi håper at dette kan sette fart på utdanningen i hele regionen. Ut-

danningsystemet vårt er veldig svakt og vi trenger alternativer for å få alle de som dropper ut av skolen i

gang igjen. Speed School er med på å gi barna en ny sjanse i livet, sier Bonkougou.

Plan stanser baller og skolesekker – kan skape misunnelse og misnøye

I mange år har det vært vanlig at norske Plan-faddere sendte sine fadderbarn gaver. Men nå er det helt slutt.

■ EVEN TØMTE

Gaver fra faddere kan skape sjalusi og splittelse i lokalsamfunn, mener eksperter organisasjonen har rådført seg med. Det er årsaken til at Plan Norge nå setter en stopper for at fadderne sender fotballer, ryggsekker og skrivesaker til sine fadderbarn.

Ikke alle barna i lokalsamfunn der Plan jobber har sin egen fadder. Blant dem som har faddere er det

Vi har ikke fått mange negative tilbakemeldinger.

Lise Kristensen, markedsjef i Plan.

omkring en tredjedel som mottar gaver eller brev.

Stas å få gave. – Barna synes selvsagt det er stas å få presanger. Samtidig opplever de at det blir forskjeller når noen får og andre ikke. Derfor har de et blandet forhold til dette med gaver, både barna som får og barna som ikke får, forteller markedsjef Lise Kristensen i Plan Norge.

Hun sendte nylig ut brev til 120 000 norske Plan-faddere om at organisasjonen ikke lenger ønsket at det ble sendt gaver til fadderbarna. Reaksjonene har vært bedre enn fryktet.

– Norske faddere er generelt ivri-

ge til å sende gaver, og vi vet at dette betyr ganske mye for noen av fadderne våre. Jeg trodde vi skulle få mange negative tilbakemeldinger, men det har vi ikke fått. De aller fleste synes det er positivt eller har forståelse for at vi gjør dette, sier hun.

Personlig kontakt. Beslutningen om å si nei til gaver kom etter at Institute of Development Studies ved University of Sussex gjennomførte en evaluering av Plans virksomhet. En av konklusjonene i rapporten var at gaveordningen burde fjernes.

– Dere sier nei til gaver, men ja til at fadderne sender brev og bilder. Vil ikke det også kunne skape misunnelse?

– Personlig kontakt er en del av fundamentet for vårt fadderskap. Jeg tror dette med brev og bilder er

PLAN

■ Driver bistandsprosjekter i 48 land, og har faddere i 18 land.

■ Har omkring 1,2 millioner fadderbarn på verdensbasis.

■ I Norge er det rundt 120.000 faddere.

■ Plan Norge hadde en omsetning på 347 millioner kroner i 2009.

FADDERBISTAND

FOTO: STRØMMESTIFTELSEN

Best i klassen. Ideen til Speed School-konseptet kom fra en av Strømmestiftelsens lokale samarbeidsor-

Avtalen om integrering av Speed School i de nasjonale skoleprogrammene under- tegnes. Fra venstre: **Gausson Traore**, representant for lokale utviklingsorganisasjo- ner i regionen og utdanningsministrene **Tidjani Harouna Dembo** fra Niger, **Marie Odile Bonkougou** fra Burkina Faso og **Salikou Sanogo** fra Mali. Til høyre general- sekretær **Øyvind Aadland**. Bak Strømmestiftelsens regiondirektør i Vest-Afrika **Zakariya Abdou**.

FOTO: STRØMMESTIFTELSEN

ganisasjoner i Mali. De begynte med hurtigskoler i det små for fem år siden. Strømmestiftelsen kom på banen i 2005 og har siden vært med å videreutvikle konseptet. Det pedagogiske opplegget er utformet av professor i pedagogikk Denia Dougnon ved Universitetet i Mali og kan enkelt tilpasses språk og kultur i andre land.

Erfaringen de siste årene, viser at mange av de som gjennomfører SpeedSchool blir blant de beste i klassen når de overføres til en vanlig skole etter å ha bestått testen.

– Utdanning er en fundamental rettighet og i seg selv gir muligheten til utdanning håp både for individet og for landet. Man kan ikke skape økonomisk utvikling uten at folk har tilgang til utdanning. Mange politiske ledere har skjønt det og vil satse på utdanning, sier Bonkougou.

Demokratisk utvikling. Statsråden fra Burkina Faso understreker at et lands utvikling er avhengig av sine

innbyggere. Hun mener også at det er en distinkt forskjell på barn som har gått på skole, og de som aldri har fått noe utdanning.

– Det går ikke an å sammenligne! Det handler om alle valg i livet fra hygiene til ernæring.

Statsråden mener at utdanning avgjørende også for demokratisk utvikling.

– Befolkningen må vite hvilke rettigheter og plikter de har. Da må de ha et minimum av utdanning, sier Bonkougou.

Reduserer barnarbeid. Utdanningskoordinator Momoutou Coulibaly ved Strømmestiftelsens regionkontor i Mali mener at satsingen på Speed School i Vest-Afrika sterkt vil redusere antall barn som blir utsatt for tvangsarbeid og barnarbeid.

– Langt færre vil flytte til de store byene for å finne arbeid eller forsøke å komme seg til Europa, og vi vil se at færre jenter blir giftet bort i altfor ung alder, mener Coulibaly. ■

mye mer personlig. Så svaret mitt er egentlig nei. Vi opplever at fadderbarna ofte har et veldig personlig forhold til «sin» familie. For mange er det veldig spennende å oppleve at de er en del av en større verden.

Markedsføring. Plan samler inn penger fra private givere etter en modell der givene «adopterer» et fadderbarn. Bistandsprosjektene er derimot rettet mot utvikling av hele lokalsamfunn, med fokus på barns rettigheter og engasjement.

Ordningen med fadderbarn viser seg å gi lojale og dedikerte givere. Plan er av samme grunn mer økonomisk uavhengig enn de fleste norske bistandsorganisasjoner (se

egen sak side 4-5). Men samtidig som mange givere og mottakere oppfatter den personlige kontakten som meningsfull, er det vanskelig å påvise noen direkte utviklingseffekt av fadderordningen.

Rapporten trekker også fram andre utfordringer. Blant annet peker den på at barn tidligere måtte skrive brev til fadderens sin uten at de selv fikk noe i retur. Dette har Plan endret på som et resultat av evalueringen.

Størst behov? Evalueringen peker også på faren med at hensynet til logistikk og markedsføring av fadderbarna kan få prioritet over hensynet til hvor behovene for hjelpen er

størst. Faddermodellen er blant annet lite egnet for å nå fram til barn som ikke har fast bosted, som er på flukt eller ikke går på skolen, heter det.

– Det er riktig at vi ikke klarer å ha en fadderordning i områder der unger er mobile, for eksempel i urbane slumområder. Derfor jobber Plan på en annen måte i disse områdene. For eksempel gjennom prosjekter uten at disse er knyttet til fadderskap. Fadderskapet er ikke det eneste vi driver med, selv om det er det vi er mest kjent for, sier Kristensen. ■

NOTISER

Flere på flukt

43,2 millioner mennesker er blitt tvunget til å flykte i 2009. Det viser Flyktningregnskapet 2010, Flyktninghjelpens årlige rapport om verdens flyktninger og internt fordrevne. Dette er det høyeste antallet mennesker på flukt siden årtusenskiftet. Av disse er 27,1 millioner fordrevet i eget land, en økning på over 1 million sammenliknet med 2008. ■

Verdens mest neglisjerte flyktningsituasjon

Ifølge Flyktninghjelpen får de internt fordrevne ofte mindre hjelp enn flyktninger i andre land. I år topper Jemen listen over verdens mest neglisjerte fluktsituasjoner ifølge organisasjonen. De andre landene er Etiopia, India, Tyrkia, Den sentralafrikanske republikk, Nigeria, Filippinene, Colombia, Somalia og Irak. ■

Optimisme i Kirkens Nødhjelp

Kirkens Nødhjelp ble for en tid tilbake beskyldt for å drive med misjonering i Afghanistan. Beskyldningene kom først fra en lokal TV-stasjon og førte til at afghanske myndigheter nedsatte en kommisjon som skal undersøke virksomheten til Kirkens Nødhjelp og flere andre utenlandske hjelpeorganisasjoner. Rolf Strand, som er leder for seksjon for Midtøsten og Asia i Kirkens Nødhjelp, forteller at de ansatte er optimistiske og regner med at undersøkelseskommissjonen vil konkludere med at organisasjonen ikke har gjort noe galt.

– Vi har ikke drevet med noen som helst form for misjonering og regner med at undersøkelsen vil klargjøre det. I Afghanistan er det lokale organisasjoner som gjør arbeidet i felt og ikke Kirkens Nødhjelp, sier Strand.

Kirkens Nødhjelps kontorer har vært stengt de siste ukene, men ifølge Strand har det ikke fått store konsekvenser for prosjektene den norske organisasjonen støtter.

– Arbeidet i felt stopper ikke opp selv om våre kontorer er stengt en kortere periode. Nå avventer vi kommisjonens konklusjoner og er klare til å åpne våre kontorer igjen så fort vi får klarsignal til det, sier Strand. ■

Krig tar færre liv

En ny studie utført av et kanadisk forskningsteam tilknyttet Simon Fraser University i Canada, argumenterer i studiet *The Shrinking Costs of War* for at antall dødsfall som følge av krig i verden er redusert dramatisk. Nedgangen skyldes ifølge studiet at antall høyintensive konflikter er redusert, samtidig som landenes helse-systemer har blitt bedre og den humanitære assistansen har blitt mer effektiv. ■

Det handler om alle valg i livet fra hygiene til ernæring.

Marie Odile Bonkougou utdanningsminister i Burkina Faso.

50 år med uavhengighet

Frihets- helten

Kwame Nkruma

Frigjøringslederen fra Ghana ledet landet til uavhengighet i 1957 og til å bli republikk i 1960. Til tross for at han manglet styringsevne og noe korrupsjon, betraktes han fortsatt som en inspirasjonskilde for afrikansk samling og enhet. Han er symbol på frihetskampen.

Forfatteren

Chinua Acheba

Forfatter Chinua Acheba er opprinnelig fra Nigeria. Etter en alvorlig bilulykke i 1990 bor han nå i USA. Han betraktes som den afrikanske romanens far med boka «Things Fall Apart» (norsk tittel: Mønsteret raker), som er blitt oversatt til 50 språk. Han har arbeidet i mange år for å få flere afrikanske forfattere fram i lyset.

Kvinne- stemmen

Chimamanda Ngozi Adichie

Ung kvinnelig forfatter fra Nigeria. Adichie er en av de beste unge forfattere i Afrika. Hun hadde gjennombrudd med boka «Purple Hibiscus». Både romanen Half of a Yellow Sun og novelle-samlingen The Thing around Your Neck har fått gode anmeldelser og blitt overstatt til en rekke språk.

Afropop- artisten

Salif Keita

Født i 1949 i Mali er Keita en av grunnleggerne av Afro-pop-musikken. Han er albino og ble lenge holdt skjult av familien, men han ville bli sangartist og brøt med landsbyen. Etter hvert flyttet han til Paris. Han er kjent for platene Soro og Amen. Han seneste plante La Difference vant prisen Best World Music 2010.

Roman- forfatteren

Nuruddin Farah

Forfatterens mange romaner speiler Somalias smerte og tiltrekning. Han er nå bosatt i Cape Town, men har internetradioen stadig innstilt på BBCs somaliske sendinger.

Verdens- stjernen

Youssou N'Dour

Musikeren fra Senegal er kanskje Afrikas mest kjente artist med store tilhengere spesielt i Vest-Afrika og fransktalende land. Han revolusjonerte musikken med bandet Super Etoile de Dakar. Han er blitt en frontfigur i kampen mot aids, korrupsjon og folkemord i Afrika.

Fotball- stjernen

Didier Drogba

Stjernen fra Elfenbenskysten som nå er i aksjon i Sør-Afrika. Han spiller for de engelske seriemesterne Chelsea og var toppscorer i årets Premier League. Drogba er av planetens hotteste fotballnavn og er tidligere kåret til Afrikas beste fotballspiller. Tidsskriftet Time mener han er en av verdens mest innflytelsesrike personer. Gjennom sin egen stiftelse støtter han kampen mot malaria.

1960

1960 – Disse landene får uavhengighet: Kamerun, Togo, Mali, Senegal, Madagaskar, Kongo (Kinshasa), Somalia, Dahomey (Benin), Niger, Øvre Volta (Burkina Faso), Elfenbenskysten, Tsjad, Den sentralafrikanske republikk, Kongo (Brazzaville), Gabon, Nigeria og Mauritania.

1961 – Tanzania får sin uavhengighet. Kongos statsminister **Patrice Lumumba** (bildet) henrettes.

1961

1962 – Frigjøringskrigen innledes i Mosambik.

Uganda, Rwanda, Burundi får sin uavhengighet.

1963 – Organisasjonen for afrikansk enhet (OAU) etableres.

1964 – Nord-Rhodesia blir til det uavhengige Zambia. Andre land som blir uavhengige er Malawi og Kenya – begge blir ett-parti-stater.

1965 – Gambia får sin uavhengighet. Det hvite regimet i Rhodesia erklærer ensidig uavhengighet.

Opptøyer i Nigeria og fortsatt uro i Kongo.

1966 – Botswana og Lesotho får uavhengighet.

SWAPO innleder væpnet kamp mot den sørafrikanske okkupasjonsmakten i Namibia.

Militærkupp i Ghana – det første landet som fikk uavhengighet sør for Sahara.

Heltene i det nye Afrika

50-årsfeiring med fest og ettertanke

Afrika er i fokus som aldri før. I år feirer 17 afrikanske land 50 år som uavhengige stater. Kontinentet opplever økonomisk vekst. Fotball-VM i Sør-Afrika er blitt et symbol på det nye Afrika der optimisme skyver afropessimismen til side.

seg makten i Ghana og i 1960 fikk kjempen Nigeria slå følge.

Mange av disse landene er fortsatt «sårbare». Deler av DR Kongo preges av vedvarende borgerkrig og uro, mens andre land som Senegal har sett stor framgang de senere årene.

- Femti år er kort tid når man skal bygge nasjoner, sier historiker Jarle Simensen.

Samia Nkruma, datteren til Afrikas frihetsfar, Kwame Nkruma, mener at noe av tankegodset fra 1960 bør føres videre. Nkruma var inspiratoren for mange frigjøringsbevegelser i Afrika.

Gjennom hele frihetens halve århundre har sentrale personer fra disse landene markert seg globalt. De er heltene til den oppvoksende generasjonen i Afrika og inspirasjonskilde til folk over hele verden. ■

Klesdesigneren

Oumou Sy

Den senegalesiske klesdesigneren er kjent for hennes afrosentriske moteklær. Hun etablerte en internasjonal moteuke i Dakar og underviser i design. Hun har egne butikker i Geneve og Paris.

Dramatikeren

Wole Soyinka

Nigerianeren vant Nobels litteraturpris og har vært en sterk kritiker av maktmennene i sitt hjemland. Flere ganger er han blitt fengslet. Hans mest kjente skuespill er «Death and the King's Horseman». Han er først og fremst dramatiker og teaterinstruktør, men har skrevet i mange sjangre.

Belgisk Kongo og de fleste av de franske koloniene i Afrika fikk sin frihet på kort varsel i løpet av 1960. Tre år i forveien hadde britene gitt fra

Sytten afrikanske land feirer 50-årsjubileum i 2010.

1970

1968

1968 – Swaziland, Mauritius og Sierra Leone får uavhengighet.

Biafrakrigen (bildet) bryter ut i Nigeria.

1969 – Idi Amin tar makten i Uganda og innleder åtte år med politisk vold; mens Muhammad Siad Barre tar makten i Somalia.

1975 – Kapp Verde, Mosambik og Angola får uavhengighet fra Portugal. Spania trekker seg ut av Vest-Sahara, men Marokko invaderer og okkuperer området.

1976

Komorene løsriver seg fra Frankrike.

1976 – Soweto-opprøret (bildet) innledes i Sør-Afrika.

1979 – Uganda angriper Tanzania, men Tanzania svarer med å avsette president Amin.

50 år med uavhengighet

Historieprofessor og Afrika-ekspert Jarle Simensen mener det var å forvente at mye kunne gå galt i Afrika etter frigjøringen. Ut fra regionens forutsetninger har det ikke gått så ille.

AFRIKA

■ LIV RØHNEBÆK BJERGENE

Historikeren ved Universitetet i Oslo, som har Afrika som ett av sine spesialfelt, peker på at det tar tid å bygge velfungerende nasjonalstater.

– Som historiker ser jeg liten grunn til å være deprimert over utviklingen i Afrika. Jeg mener nemlig at det ikke har gått så galt. Sett i lys av de utfordringene som de afrikanske statene sto overfor ved frigjøringen, er 50 års utvikling svært kort tid, sier Simensen.

Sats på nasjonsbygging. – *Hva skal til for å skape utvikling i Afrika?*

– Nøkkelen er politikk. Afrika trenger å komme ut av det patriarkalske nettverkssamfunnet og bygge sterkere offentlige institusjoner. Dette er en forutsetning for økonomisk utvikling, noe som i sin tur gir midler til å belønne god, institusjonell atferd. Det må rett og slett skapes lojalitet til staten. Da er økte skatteinntekter, og at folk får noe igjen på skatteseddelen, viktig.

Nytt liv i panafrikanismen. I tillegg til å styrke nasjonalstaten, peker Simensen på viktigheten av regionalt samarbeid.

– Etter frigjøringen trodde mange at det ville kunne oppstå et samarbeid i Afrika før Europa. Men Organisasjonen for afrikansk enhet (OAU) viste seg å være for svak. Den afrikanske union (AU) representerer her noe nytt. Her er det ting på gang, sier Simensen.

Han mener at panafrikanismen har fått en ny sjanse.

– Gjennom AU er afrikanske land blitt enige om retten til å kunne intervensere overfor et annet land, for eksempel ved grove brudd på menneskerettighetene. Det er også blitt etablert en egen menneskerettighetsdomstol. I tillegg foregår det i økende grad et regionalt, økonomisk samarbeid, sier Simensen om et AU som har EU-samarbeidet som sitt forbilde.

Afrikas etniske problem. Når Simensen konkluderer med at mange av de vanskelighetene som Afrika sliter med er som forventet, skyldes det en

Afrikanske land som Kamerun har slitt med å bygge en nasjonalfølelse. Fotball er blitt viktig for å samle de nye nasjonene.

FOTO: TONY O'BRIEN/ACTION IMAGES/ SCANPIX

Den vanskelige friheten

– Avkolonialiseringen av Afrika sør for Sahara var «førmoden»

77 Sett i lys av utfordringene ved frigjøringen er 50 års utvikling svært kort tid.

Jarle Simensen, professor i historie ved Universitetet i Oslo.

blanding av geografiske og historiske årsaker. Geografisk har Saharaørkenen og elveleier med store fossfall vært hindre for kommunikasjon. Demografisk kom bosettingen av Afrika sør for Sahara sent.

– Men ikke minst skiller Afrika seg ut ved å være så etnisk sammensatt. Det har gjort jobben med å bygge nasjoner utfordrende.

Førmoden avkolonialisering? Da forandringens vind feide over Afrika fra 1957 da Ghana og president Kwame Nkrumah erklærte selvstendighet, var det en frigjøring som kom langt raskere enn forventet.

– I 1945 mente enkelte afrikakjennere at Afrika sør for Sahara ville være modent for selvstendighet 100 år fram i tid. I forhold til samfunnsutviklingen skjedde det en «førmoden» avkolonialisering. Men friheten måtte komme, sier Simensen.

Han mener en kombinasjon av indre og ytre årsaker forårsaket frigjøringsbølgen fra 1957 og utover.

– Kolonimaktene var svekket etter andre verdenskrig, og det ble etter hvert kostbart å beholde koloni-

ene. I FN ble dessuten kolonimaktene utsatt for hard kritikk. Men ikke minst førte den kalde krigen, der Sovjet så mulighet til å spille på motstand internasjonalt og innad i landene, til at kolonimaktene etter hvert ga opp ønsket om å beholde makten. Innad presset nasjonalistbevegelsene på. Det var en beregnet avkolonialisering, sier Simensen.

Han mener Nkrumah var avgjørende for at nasjonalistbevegelser – særlig i Vest-Afrika – vokste fram.

– Nkrumah var virkelig en panafrikanist, og uttalte at Ghanas uavhengighet var meningsløs uten Afrikas uavhengighet. Han brukte statlige ressurser til å finansiere en felles nasjonalistbevegelse. Her kunne afrikanske lederemner få både pengestøtte og moralsk støtte og oppmuntring.

Lavt utviklingsnivå. Ved frigjøringen i 1957 var Ghana det landet i Afrika sør for Sahara som hadde de beste forutsetningene for å kunne klare tilværelsen som selvstendig nasjon. Her fantes det et statsapparat og et juridisk system å bygge videre på. Landet var – i afrikansk sammen-

heng – velstående. I 1965, bare åtte år etter frigjøringen, var Ghana likevel teknisk sett konkurs. Simensen gir manglende kompetanse, en feilslått utviklingspolitikk og den afrikanske nettverkskulturen hovedskylden.

– Selv om det sies at enkeltland, som Ghana, var like utviklet som Sør-Korea ved avkolonialiseringen, så stemmer det bare når en sammenligner brutto nasjonalprodukt (BNP). Men utviklingsnivået generelt i Ghana på frigjøringstidspunktet kan ikke sammenlignes med Sør-Koreas. Nkrumah og hans mannskap manglet dessuten administrativ erfaring og kompetanse, og førte en feilslått og statsdominert utviklingspolitikk som ble et penge-sluk. Offentlige midler ble brukt til å belønne nettverk, sier Simensen, som har særlig kjennskap til Ghana gjennom blant annet å ha studert ghanesisk politikk i kolonitiden.

Arvet kolonistater. – *Hvor egnet var kolonimaktene som nasjonsbyggere?*

– De var ikke egnet som nasjonsbyggere – det var de verken interessert i, eller var lenge nok i landene

1980

1980

1980 – Samuel Doe gjennomfører militærkupp i Liberia – innleder over 20 år med borgerkrig.

Robert Mugabe vinner det første frie valget i **Zimbabwe** (bildet).

1984 – **Biskop Tutu** (bildet) fra Sør-Afrika vinner Nobels fredspris. Nesten ti år senere får FW De Klerk og Nelson Mandela samme pris.

1988 – 20.000 hutuer blir massakrert av tutsier i Burundi.

1984

1990

Borgerkrig bryter ut i Somalia.

1989 – SWAPO vinner det første frie valget i Namibia, og landet får sin uavhengighet året etter.

1990 – Politiske fanger blir løslatt og forbudet mot svarte partier opphevet i Sør-Afrika.

Både Angola og Mosambik velger å bevege seg bort fra marxistisk økonomisk tenkning.

Nkrumahs datter vil gjenopplive farens drømmer

til å klare. Kolonimaktene utviklet statsapparater, ikke nasjoner. Til det var også den økonomiske utviklingen kommet for kort. Ved frigjøringen måtte det derfor en nasjonsbygging til. 50 år er kort tid når en skal bygge nasjoner, mener Simensen.

Likevel er nettopp begynnende statsbygging etter Simensens mening kolonistyreets kanskje viktigste bidrag i Afrika.

- Det er vanskelig å se at statsbygging kunne ha skjedd på en annen måte på så kort tid. Gjennom kolonitiden endte Afrika opp med 40 enheter, som riktignok var økonomisk irrasjonelle grenser skapt av kappløpet mellom de europeiske statene. Likevel, med det store etniske mangfoldet i Afrika må en spørre seg: Hva er naturlige grenser i Afrika? Problemet er at de moderne statene måtte inneholde et stort antall med etniske grupper, Nigeria har kanskje 250 ulike etniske grupper. Afrikas etniske problem har vært, og er, en stor utfordring for kontinentets utvikling og kan lede til katastrofer som i Rwanda. I nyere tid bidrar det økende regionale samarbeidet til å dempe de etniske konfliktene, sier Simensen.

Han deler ikke den ensidige kritikken som ofte rettes mot kolonimaktene, der kolonitiden får all skyld for Afrikas manglende utvikling.

- Alle de asiatiske tigrene, med unntak av Thailand, har vært tidligere kolonier. Etiopia, som aldri har vært koloni, er i bunnsjiktet på mange av utviklingsindikatorerne. Utviklingsnivået før kolonistyre var avgjørende. Vi må dessuten nyanse analysen av kolonitiden og skille mellom tidsperioder, typer av kolonier og ulike kolonimakter. Tiden etter 1945 og fram til uavhengigheten var en rik utviklingsperiode.

Kulturell utfordring. - Historiker og journalist Martin Meredith hevder at inkompetente, korrupte ledere har hindret utvikling i Afrika. Er du enig?

- Jeg ville ikke gi lederne all skylda, men igjen peke på svake institusjoner og en politisk kultur som legger all vekt på personlige forbindelser og fordeler. Denne kulturen innbefatter både stor og liten.

- Er de afrikanske lederne med årene blitt bedre?

- De afrikanske politikerne er under mer oppsyn internasjonalt i dag enn tidligere. Dessuten har de gjennom AU og det nye partnerskapet for Afrikas utvikling, NEPAD, i prinsippet selv satt hverandre under oppsyn. Større oppmerksomhet omkring menneskerettigheter har også en virkning når det gjelder kvaliteten på lederskapet. ■

AKKRA (b-a): For 44 år siden ble Ghanas landsfader, Kwame Nkrumah, avsatt i et militærkupp. Nå har datteren vendt tilbake til landet for å virkeliggjøre hans politiske visjoner.

■ I GHANA:
GÖRREL ESPELUND

GHANA

Samia Nkrumah kommer på slaget ti til parken og museet som ble bygget til minne om hennes far, den første presidenten i det selvstendige Ghana. Her er graven hans og en statue som bærer merker av kuppet i 1966. Statuen mangler hode, og halve benet er skutt bort. Den hodeløse figuren er et sterkt symbol.

Kwame Nkrumah ble avsatt mens han var på utenlandsreise. Familien, som var hjemme i Ghana, ble tvunget til å flykte. Samia Nkrumah var bare seks år da.

Arven. - Jeg holdt meg unna politikken til langt opp i voksen alder. Men man kan ikke flykte fra sin arv, og med årene begynte jeg å ta opp kon-

takten med folk som arbeidet sammen med min far. I de siste årene har jeg også opplevd at hans visjoner og tanker har fått en renessanse, sier Samia Nkrumah til Bistandsaktuelt.

I løpet av tiden i eksil utdannet hun seg i Storbritannia, arbeidet som journalist, giftet seg med en europeer og flyttet til Roma.

På nyåret 2008 reiste hun tilbake til Ghana fordi hun hadde fått en invitasjon fra Kwame Nkrumahs parti, CPP - et parti som gjenoppsto på slutten av 1990-tallet - etter å ha vært bannlyst i flere tiår.

Stilte opp. - De ønsket at jeg skulle hjelpe dem i valgkampen i 2008. Etter flere reiser hit bestemte jeg meg for selv å stille som parlamentskandidat.

I dag sitter Samia Nkrumah som partiets eneste representant i parlamentet. Valgkretsen hennes ligger i den sørvestlige delen av landet, et underutviklet og marginalisert område på landsbygda der folk er fattige, men jorden fruktbar og naturen rik på gull og olje.

- Mange av oss politikere driver egne utviklingsprosjekter i valgkretsene våre. Vi driver med arbeid som regjeringen burde gjøre, men ikke har gjort. Blant annet har jeg samlet inn penger til nye brønner og oppgradering av kvinneklinikken. Flere av dagens problemer skyldes imidlertid korrupsjon, mangel på kunnskap og dårlig styre.

Samia Nkrumahs yngste bror er også politisk aktiv, men det er i regjeringspartiet, NDC. Og hun vet godt at dersom hun hadde valgt å slutte seg til et av de to største partiene i landet, hadde hun fått mer makt og innflytelse.

Visjonen. - Men da hadde jeg ikke fått utrettet det viktigste, nemlig å gjenopplive Nkrumahs visjon. Jeg er ikke bare Nkrumahs datter, jeg forsøker bokstavelig talt å gå i hans fotspor. Ingen av dagens partier står for hans ideer om utvikling gjennom industrialisering og økonomisk og sosial rettferdighet.

Vi sitter på en smal benk i skyngen av et tre, og Samia Nkrumah bestreber seg på å forklare.

- Ingen land har utviklet seg uten en sterk industri. Men de fleste landene i Afrika produserer i prinsippet ingenting. Nkrumah ville skape et økonomisk uavhengig Afrika gjennom industrialiseringen.

En annen visjon var å samle Afrika med felles valuta, handelsregler og forsvar.

- Dette var under den kalde krigen, og ideene hans ble ansett som

Samia Nkrumah mener at faren, Kwame Nkrumah var forut for sin tid.

FOTO: ERIC MILLER

svært farlige. I Vestens øyne var et samlet sosialdemokratisk Afrika et mareritt.

Men egentlig var han bare forut for sin tid, resonnerer Samia Nkrumah. Hun mener at mange stater i Vest-Afrika er for små til å klare seg på egenhånd, og derfor burde økt samarbeid, for eksempel innen infrastruktur og utvinning av råvarer og mineraler, være en selvfølge.

Bruk stemmeretten. - Mange av lederne våre har sveket oss, men det hører fortiden til. Det er opp til oss å rette på feilene og stemme frem ledere som ikke bare tenker på seg selv. Kvinner og ungdommer forstår dette, for det er de som rammes av konsekvensene når andre tar feil beslutninger, mener Samia Nkrumah.

Men det finnes få kvinnelige politikere i landet. Av Ghanas 230 parlamentarikere er bare 19 kvinner. Samia Nkrumah vil ikke snakke så mye om sin politiske fremtid, og ler når spørsmålet om presidentembetet kommer opp. Det første skrittet er å bli valgt til partileder på CPPs kongress i desember.

- Vi må bygge en sterk partistruktur og samle partiet, som i dag er splittet i ulike fraksjoner, sier hun. ■

NKRUMAH

■ I 1957 ble Ghana det første landet sør for Sahara som oppnådde selvstendighet fra Storbritannia. Uavhengighetsforkjemperen **Kwame Nkrumah** (bildet) ble valgt til statsminister.

■ I 1960 ble Ghana erklært som republikk. Nkrumah ble president.

■ Han sto for en sosialistisk politikk og var en talsmann for panafrikanismen og et samlet Afrika.

■ Synkende verdenspriser på kakao rammet Ghana hardt. Økonomien ble dårligere, og intoleransen mot opposisjonen vokste. Nkrumah utropte seg selv til president på livstid. Ghana ble en ettpartistat i 1964.

■ Nkrumah ble avsatt 1966. Han levde i eksil i Guinea, og døde i 1972 i Romania, der han var under behandling for kreft. 38 etter sin død hylles han som et symbol på frigjøringen av Afrika.

1991

1991 - Mengistu-regimet i Etiopia (bildet) blir styrtet av rebeller ledet av Meles Zenawi som blir den nye presidenten.

1992 - En fredsavtale undertegnes i Mosambik mellom Frelimo-regjeringen og Renamo-opprørerne.

MPLA vinner frie valg i Angola, men Unitas ledere Jonas Savimbi godtar ikke resultatet og borgerkrigen starter på nytt.

1994

1993 - Eritrea velger løsrivelse fra Etiopia. Kenya holder frie valg for første gang.

1994 - ANC vinner de første frie valgene i Sør-Afrika og Nelson Mandela blir president.

I Rwanda (bildet) drepes 800.000 tutsier og moderate hutuer av regjeringshæren og hutuekstremister. Kort tid etter klarer tutsiopprørere å erobre makten.

50 år med uavhengighet

KATALE (b-a): Palmealléen fra veien til hovedhuset er gjen-grodd. Villaen med utsikt over et verdensarvområde er i ruiner. Likevel jubler barna og lokalbefolkningen håper at freden vil bli varig og at nye veier vil bidra til utvikling.

■ I KONGO:
JAN SPEED

DR KONGO

I to år har myndighetene i Den demokratiske republikken Kongo forberedt feiringen av 50 år med uavhengighet fra Belgia. 30. juni blir det fest i alle landets byer.

I landsbyen Katalé, helt øst i landet, er det bare de gamle som husker at uavhengigheten kom raskt og overraskende i 1960. For her var det lite som endret seg de første årene. De belgiske kolonistene som hadde etablert en rekke kaffefarmer på østsiden av Virunga nasjonalpark, frykter hva som ville skje og selger alt til en annen belgier, Van Over Bergh. Han etablerer en plantasje på 1300 hektar. Gradvis bygger han også opp et sagbruk i byen Beni lenger nord.

Med eget privatfly lever han godt i villaen med utsikt over dalen med Virungafjellene i det fjerne.

De færreste kongolesere erindrings i dag en kolonitid preget av rasisme, brutalitet og kommersiell utnyttning av landets naturressurser. Dette er et land med lav levealder. De som ble født i den unge statens første år, mener at den første gledesrusen etter uavhengigheten forvandlet seg gradvis til en utbredt oppgitthet. De har sett bygningene og infrastrukturene som belgierne fikk kongoleserne til å bygge forvitre.

Feiring. – Selvsagt feirer vi 50 år med frihet fra kolonialisme. Folk var relativt fornøyd i årene fra 1960 til 1970. Folk som hadde jobb fikk lønn regelmessig. Og det var fredelig med unntak av noen opprørere i visse områder. Det vi fortsatt klager over, spesielt vi som bor her i øst, er krig. Vi har opplevd konflikt helt siden 1965, forteller Mabutura Miatzi. Han er direktør for en privat radiostasjon i Goma.

– I hovedstaden Kinshasa vil de feire for fullt, men her i øst vil nok folk si at vi ikke har fred. Mange mennesker har ikke mulighet til å dyrke jordene sine og er uten helse-tilbud. Vi trenger ledere som kan gi oss fred, sier Miatzi.

– Det er et menneskerett å være

Barn leker foran villaruinene i Katalé.

FOTO: JAN SPEED

Feirer midt i forfallet

Folk i Øst-Kongo har levd i konflikt siden 1965

fri. Og blir det først fred, blir det nok bra. For her vokser alt, og det vil bli nok mat til alle. For ikke å snakke om de store mineralrikdommene, påpeker han.

Miatzi innrømmer at akademikere på universitetene nok har rett i at Kongo aldri ble fullstendig uavhengig. De store selskapene, Belgia og andre land manipulerte landet ved å fjernkontrollere både ledere og opprørere.

Uro. Det var uro fra første stund etter uavhengigheten. Belgiske kobber- og uranselskaper oppmuntrer kongolesiske politikere i den rike sørøstlige Katangaprovinsen til å løse rive seg fra resten. Landets første statsminister, Patrice Lumumba, blir arrestert og drept med belgiernes medvirkning. I 1965 tar en ung junioroffiser i hæren, Mobutu Sese Seko makten, og får støtte fram til 1997 fra USA og Vesten som en afrikansk støttespiller i Den kalde krigen. Han plyndrer landet, og lar alt forfalle. Mellom fire og 10 milliarder dollar forsvinner ut av landet.

Plantasjeeieren Van Over Bergh i Katalé skjønner spillet i det uavhengige landet. Mobutu liker å fiske i nasjonalparken, og er en god venn med Over Bergh. Kanskje sitter han fra tid til annen på terrassen og nyter en drink.

Soldatens minner. Løytnant Demutchi Maloba var i en periode livvakt til Mobutu. Han slutter seg til hæren samme år som diktatoren tar makten. Da er han 17 år gammel.

– Mobutu var en mann født med stor lykke. Han var smart. Han hadde temperament og enkle løsninger. Var han misfornøyd, kunne han drepe en person der og da. De som levde nær Mobutu hadde et godt liv. Jeg var med han på reiser til Belgia og Frankrike, forteller Maloba.

I 1971 bestemmer Mobutu at landet skal omdøpes til Zaire. Utlandinger må overføre fabrikker og eiendommer til afrikanere. Dette rammer ikke hans belgiske venn Van Over Bergh i noen særlig grad. Forretningsimperiet fortsetter å vokse.

Misnøyen i hæren er imidlertid økende. Ofte får ikke soldatene på den store militærbasen like overfor Katalé-farmen betaling. Da drar de til byen Goma, den nærmeste storbyen, for å plyndre.

Midt under forfallet i midten av 80-tallet dør Over Bergh. Etter noen år selger enken plantasjen til fem belgiere og en kongoleser. De eier fortsatt området. Det store sagbruket i Beni havner i hendene på noen belgiere og en rik kongoleser, Jean-Pierre Bemba, som var gift med datteren til Mobutu. Dessuten hadde han sin egen militsgruppe.

Utlandingers interesse for Kongos rikdom varer ved. I Katalé begynner bestyrer Ngumije Laurieh i jobben i 1998. Det året krysser opprørere, støttet av Rwanda, det veldige landet og styrter Mobutu.

– Det var ikke mye strid. Folk var trøtt av Mobutu. Det var mye misnøye under overflaten. Noen ganger gikk vår misnøye ut over sivile, innrømmer soldaten Demutchi Maloba

Maktskifte. En avdanket motstandsveteran Laurent Kabila overtar makten og forgjengerens korrupte uvaner. Tre år senere blir han skutt av en ung livvakt. Sønnen Joseph Kabila overtar et land der regjeringshæren, opprørsgrupper og tropper fra Rwanda, Uganda, Zimbabwe, Namibia og Angola alle er i kamp med ulike økonomiske og strategiske interesser å forsvare.

En fredsavtale i 2002 og demokratiske valg i 2006 bringer med seg fred i store deler av landet. Men ikke i øst, der ulike opprørere kjemper mot hverandre og i varierende allianser med regjeringshæren. Joseph Kabila blir valgt til president. Hans utfordrer, som hadde støtte i vest og nord i landet er Jean-Pierre Bemba, sagbrukeieren. En stund etter valget blir Bemba arrestert. Han sitter nå i Haag sikket for krigsforbrytelser av Den internasjonale straffedomstolen.

77 Det er en menneskerett å være fri.

Mabutura Miatzi, radiodirektør.

2000

1995 – Benjamin Mkapa vinner de første frie valgene i Tanzania

1996 – Rwanda invaderer Zaire (Kongo) og støtter lokale opprørere som i løpet av noen måneder styrter den korrupte diktatoren Mobutu Sese Seko. Etter hvert blir flere land innblandet i krigen.

1997 – Kofi Annan (bildet) fra Ghana blir generalsekretær i FN.

1998 – Krig mellom Eritrea og Etiopia, minst 100.000 soldater ble drept.

1997

1999 – Olusegun Obasanjo vinner demokratiske valg i Nigeria etter flere år med militærstyre. 2001 – Organisasjonen for afrikansk enhet erstattes av Den afrikanske unionen.

2002 – 42 millioner afrikanere er hiv-smittet. I løpet av året døde 3,1 millioner av aids i Afrika.

Jonas Savimbi blir drept i Angola og det blir fred i landet.

2004 – Khartoum-regimet og opprørerne

i Sør-Sudan undertegner en fredsavtale.

2005 – Ellen Johnson-Sirleaf i Liberia blir kontinentets første valgte kvinnelig statsleder.

2006 – Det holdes valg i DR Kongo – FN har sin største fredsbevarende operasjon i landet.

2007 – Afrikas økonomi vokser med 5,7 prosent årlig.

2008 – Robert Mugabes parti taper parlamentsvalget i Zimbabwe, men han fort-

Kvinner sorterer kaffebønner. Kaffen selges til Belgia.

FOTO: JAN SPEED

For fire år siden kom krigen for alvor til Katala. En opprørsgruppe skal angripe Goma og etablerer en base på farmen. Soldater bor i villaruinene. De tegner bildene av seg selv på veggene. Kaffearbeiderne flykter sørover og må bo i store flyktningleirer. Bygninger blir ribbet for verdisaker. På kontoret til Ngumije er det er det lite igjen. Et falmet bilde fra gamle dager er lent mot veggen og viser en lastebil med hauger av kaffebønner.

Forsiktig håp. Etter at Rwanda og Kongo inngår en avtale i januar 2009, er det forholdsvis fredelig i området og folk begynner å vende tilbake til plantasjonen og nabogårdene.

Arbeiderne har igjen klart å få liv i plantasjonens vesle vannkraftstasjon. Kvinner sitter i den store lagerhallen av bølgeblikk og sorterer de grå, tørkede kaffebønnene.

- På grunn av krigen er produksjonen lav. Men vi forsøker å plante nye busker og lære opp småbønder i kaffedyrking. Vi kjøper deres bønner til gunstige priser, sier Ngumije. Kaffen selges til den tidligere kolonimakten, Belgia.

Like utenfor hans kontorbygg har hæren en liten base. Soldater slentrer rundt i hele området med sine geværer.

- Hvis vi nå har fred, hvorfor kan de ikke bare dra sin vei og la oss gjøre jobben vår. Nylig drepte en soldat en landsbybeboer i nærheten. Med soldatene her er det ingen sikkerhet. Det er vanskelig å arbeide, sier bestyrer Ngumije.

DR Kongo er like stor som Vest-Europa og holdningene til uavhengighetsfesten varierer mye.

Framgang uten plan. - Vi kongolesere går aldri glipp av en sjanse til å feire. Men jeg lurar på hva myndighetene vil vise fram som de har gjort de siste 50 årene, sier lege Guylain Mouama, vel vitende om at han i sin hvite legefrakk representerer noe av det meste vellykkede og samtidig svakhetene i det selvstendige DR Kongo.

Ved uavhengigheten er det kun 17 universitetsutdannede kongolesere. Belgierne vil ikke at de skal ha

fremtredende stillinger. I januar 1959, ett år før Belgia trakk seg ut, er det kun tre afrikanere blant de øverste 4600 statsansatte. Noen få kongolesere har påbegynt medisinstudier. I årene som har gått har landet utdannet enn jevn strøm med leger.

- Utdanningen hadde fokus på at legene skulle kunne arbeide under primitive forhold. Vi skulle kunne behandle alle slags lidelser. Det var belgiernes ide, og det var et bra system tilpasset afrikanske forhold. Det førte til at mange afrikanske land sendte leger hit for å få utdanning, forteller Mouama.

Frakken han har på seg er brukt og er donert av et norsk sykehus. Han jobber for et kirkesamfunn, ikke i det statlige helsevesenet som i det store og hele er brutt sammen.

- Vi har mange leger som ønsker å gjøre en god jobb, men ikke en infrastruktur for å kunne gjøre det. Forholdene er så dårlige at det er stor utflytting. Mange kongolesiske leger arbeider nå i Sør-Afrika, sier Mouama.

Giverpenger og penger fra mineralhandelen skaper nå vekst i det østlige Kongo. Penger settes ikke inn i banken, det investeres i sement. Nye villaer reiser seg i to og tre etasjer nedover de ettertraktede tomtene mot Kivusjøen i Goma.

Lignende byggevirkosomhet skjer i Kinshasa, Beni og Butembo.

Kina-veiene gir håp. I mange år har de 111 000 kilometerne med vei som belgiere fikk bygget gradvis blitt ødelagt. Kinesiske firmaer er i gang med nytt veiarbeid. De investerer i infrastruktur i bytte mot tilgangen til landets mineraler. I så måte er de ikke så ulikt belgiere, men kineserne har ingen interesse av å styre landet eller sette kongolesere i forlegenhet.

- Denne veien vil sikre at presidenten blir gjenvalgt neste år, sier en.

Det går nå tre busser om dagen den lange veien fra Kisangani ved Kongofloden til handelsstaden helt i øst, Butembo. Noen strekninger har fått asfalt. Det strømmer folk til markedene. Om ikke annet vil folk feire veiene 30. juni. De gir håp. ■

Se video fra DR Kongo på bistandsaktuelt.no/multimedia

Monumental utvikling i Senegal

DAKAR (b-a): Et gigantisk og kostbart monument kalt «Den afrikanske renessanse» er blitt et symbol på holdninger som truer landets stabilitet.

■ I SENEGAL:
HALLE JØRN HANSEN

SENEGAL

Senegal framstår etter 50 års uavhengighet som ett av Afrikas mest stabile demokratier, preget av kulturell mangfold, nyskaping og politisk toleranse. Dette settes nå på prøve av landets gamle president.

Dakar er en vakker by, vendt mot havet på den vestlige spissen av Afrika. Byen er en kulturell smeltedigel. Et mangfold av matlukter fra forskjellige land slår mot en fra kafeer og restauranter. Her går samtalen livlig for seg om landets nye stor monumentet og landets president.

President Abdoulaye Wade har vært en sentral politisk aktør i Senegal i snart 40 år. Som leder for det liberal-konservative partiet sto han i skarp opposisjon til den gamle eliten.

Ved presidentvalget i 2000 var han som 74 åring trøtt, og ville ut av politikken. Til slutt lot han seg overtale til å stille til valg. Han vant valget med støtte fra en bred politisk allianse.

10 år med makten har forandret mannen. Han er blitt stadig mer egenrådig og autoritær i løpet av disse årene. Han har sparket fem statsministere og om lag 200 andre statsråder. Wade initierer til stadighet nye prosjekter av ulike slag.

Det desidert mest omstridte er monumentet, Den afrikanske renessanse.

Designoppgaven gikk til en nordkoreansk kunstner og byggingen var det et nordkoreansk firma som stod for. Kontrakten var på 170 millioner kroner.

Monumentet ble ferdig til uavhengighetsfeiringen. Det ruver på en høyde, er 37 meter høyt og viser

en kraftig, lettkledd mann med et barn på armen og en like lettkledd kvinne som han holder hånden rundt mens alle tre ser mot havet.

I Senegal mener mange at figurene ikke har afrikanske, men europeiske trekk. De religiøse lederne peker på at det krenker islam med tre nesten nakne mennesker. Stadig flere krever monumentet fjernet, men det vil neppe skje. President Wade har derimot bestemt at 35 prosent av billettinntektene fra skuelystne turister skal gå til hans egen private politiske stiftelse.

Det bygges. Til tross for kritikken av monumentet, opplever Senegal en omfattende fornyelse på overflaten.

Hovedstaden og kyststrøkene preges av stor byggeaktivitet. Siden begynnelsen av 90-tallet er det blitt gjennomført en omfattende liberalisering av landets økonomi. Parallelt med den økonomiske veksten har gapet mellom fattig og rik i samfunnet økt. Og det er store strukturelle problemer

Bærekraften i Senegals økonomi er truet, og makter man ikke å øke matproduksjonen, få rovfisket i havet under kontroll og turistene tilbake, truer enda mer arbeidsledighet og fattigdom.

Utdanning og toleranse. Det hører med i beretningen om det uavhengige Senegal at man har satset mye på utdanning. Senegal har rekord i afrikansk sammenheng ved å la om lag 40 prosent av statsbudsjettet gå til utdanning.

En målrettet aktivitet gjennom mange år for å få kvinnene med i samfunnsniv og politikk har også gitt gode resultater. Ett av dem er at Senegal om få år vil være i stand til å erklære at all kjønnslemlestelse av kvinner hører fortiden til. ■

Halle Jørn Hansen besøkte Senegal for første gang som NRK-reporter i 1977, deretter som informasjonssjef i Norad i 1985. Les utfyllende sak på bistandsaktuelt.no

Den afrikanske renessanse heter det omstridte monumentet som ruver over Senegals hovedstad, Dakar.

FOTO: SCANPIX

2010

2010 – Det holdes valg i **Sudan** (bildet).

I Niger er det militærkupp.

Juni/juli 2010 – Fotball-VM spilles i Sør-Afrika – for første gang på det afrikanske kontinentet.

setter som president. Landets inflasjon ligger på 2,2 millioner prosent. Året etter dannets en samlingsregjering.

MPLA-regjeringen vinner valget i Angola, som er blitt Norges viktigste handelspartner i Afrika.

Thabo Mbeki trekker seg som president i Sør-Afrika.

Sjørøvere begynner å trappe opp sin virksomhet utenfor kysten av Somalia.

2010

4,6 millioner barn dør hvert år

Verden trenger 15-19 milliarder dollar til barne- og mødre helse

WASHINGTON DC (b-a): Minst 350 000 mødre og 7,7 millioner barn dør hvert år som følge av manglende helsetilbud. Verden har aldri stått mer samlet for å gjøre noe med det.

aktiv i å utforme, og som mange mener kommer som en direkte følge av at statsminister Jens Stoltenbergs tidlige engasjement på området og hans rolle i utformingen av den globale kampanjen for de helserelaterte tusenårsmålene.

15 milliarder dollar. Ifølge handlingsplanen må verden mobilisere mellom 15 og 19 milliarder dollar mer i 2011 til de 45 fattigste landene i verden for å gjøre de nødvendige fremskrittene i de helserelaterte tusenårsmålene. Frem mot 2015 vil beløpet stige til 45 milliarder dollar.

Det meste av pengene skal gå til å utvikle landenes helsesystemer. Rundt en tredjedel vil gå til særskilte programmer rettet mot barne- og mødre helse, samt bekjempelser av sykdommer som tuberkulose, malaria og hiv/aids.

For at målet skal nås må alle bidra. De 49 fattigste landene må selv legge to dollar mer per innbygger i potten, mens OECD-landene må gi fire dollar mer per innbygger. Mellominntektsland, privat sektor, ikke-statlige organisasjoner og globale og regionale fond og finansinstitusjoner må også bidra dersom regnestykket skal gå opp.

Finanskrisen. Mange frykter imidlertid at finanskrisen, som har fått mange land til å kutte i bistandsbudsjettene, samt andre konkurrerende helseinitiativer gjør målsetningen utopisk.

Det er Tore Godal, statsministerens spesialrådgiver i helse spørsmål, uenig i. Han mener historien viser at det nettopp er i trange tider verden har klart å samle seg til felles innsats.

- Vi er nødt til å gripe den unike muligheten vi har nå. Hvis vi ikke genererer 15 milliarder dollar, kan vi si farvel til muligheten om å nå tusenårsmålene. Dette er den siste sjansen vi har, sier han.

G8 er med. Han har stor tro på at det vil bli annonsert betydelige bidrag under G8-møtet som går av stabelen i Canada 25.-26. juni. Vertslandet har satt barne- og mødre helse øverst på agendaen, og har selv lovet å gi 1 milliard canadiske dollar til barne- og mødre helse tiltak, hvis de andre landene følger etter. USA har på sin side gjort barne- og mødre helse til en nøkkelkomponent i Obama-

administrasjonens globale helseinitiativ (GHI) hvor over 12 milliarder dollar skal gå til barne- og mødre helse tiltak, familieplanlegging og underprioriterte tropesykdommer de neste seks årene.

Private givere og frivillige organisasjoner er også med, noe Melinda Gates beviste da hun nylig la 1,5 milliarder dollar på bordet til barne- og mødre helse for de neste fire årene. Den største utfordringen vil ifølge Tore Godal bli å få med seg mellominntektslandene.

- Selv om Kina etter hvert har blitt en stor bistandsyter, er ikke disse landene vant til å gi. Det er noe vi må jobbe mye med for å endre, sier han.

Freden før krigen. I forrige uke møtte han amerikanske myndigheter i Det hvite hus, canadiske myndigheter i Canada, Angela Merkels stab i Tyskland og franske ledere i Frankrike, for å diskutere hvordan man kan sikre støtte fra alle gruppene, og samarbeide effektivt etter at handlingsplanen er lansert og forhåpentligvis godkjent under FNs toppmøte om tusenårsmålene i New York i september.

- Vi må planlegge freden før krigen kommer, sier han.

Mens enkelte land har tatt til orde for at det må opprettes et nytt globalt fond for kanalisering av pengene, er Norge en pådriver for å ta i bruk Det globale fondet, GAVI og Verdensbankens felles plattform for helsesystemfinansiering. Plattformen, som allerede er tatt i bruk i enkelte land, støtter nasjonale helseplaner, noe som tvinger givene til å la mottakerlandene selv få styre sin egen utviklingsprosess. ■

Sør-Sudan er et av områdene i verden med de største utfordringene innen barnehelse.

HELSE

■ I USA:
INGVILD SAHL

Tallenes tale er dystert:

■ Hvert minutt dør en kvinne som følge av komplikasjoner i forbindelse med graviditet og fødsel.

■ 3,1 millioner barn dør før eller i løpet av sin første leveuke.

■ Ytterligere 4,6 millioner barn dør før de har fylt fem år.

■ Selv om noen land har gjort betydelige fremskritt, er bare 23 land på vei til å nå tusenårsmålene om 75 prosent reduksjon i mødre dødelighet innen 2015.

■ I 12 land har barnedødeligheten steget siden 2000.

Likevel rådet det stor optimisme, da 3000 ministre, parlamentarikere, interesseorganisasjoner og kvinneaktivister fra 146 forskjellige land, samt fem av FNs øverste ledere møttes i forrige uke for å sette kvinnehelse på agendaen under Woman Deliver-konferansen i Washington DC.

- Alt for mange kvinner og barn dør unødvendig. Men vi vet hva vi skal gjøre for å stoppe det. Og vi har aldri vært nærmere et gjennombrudd, sier Jill Sheffield, grunnlegger og leder for Woman Deliver.

Mulig å nå tusenårsmålene. Ifølge Countdown to 2015-rapporten som ble lagt fram på konferansen, fører mangel på kvalifisert helsepersonell til at to millioner kvinner og nyfødte dør unødvendig. Rapporten argumenterer for at det er mulig å nå tusenårsmål 4 og 5 om mødre- og spedbarnshelse, hvis verden får til en dramatisk økning av politiske og finansielle investeringer.

Og det var nettopp det FNs generalsekretær Ban ki-Moon tok til orde for da han under åpningen av konferansen holdt en sterk appell til verdens ledere om å samle seg til kamp mot barne- og mødre dødelighet. Samtidig lanserte han sin globale handlingsplan for kvinners og barns helse. En plan Norge har vært svært

Vi vet hva vi skal gjøre for å stoppe det. Og vi har aldri vært nærmere et gjennombrudd.

Jill Sheffield, grunnlegger av Women Deliver.

Stoltenbergs helseråd giver: - Ny teknologi kan redde millioner av liv

■ INGVILD SAHL

WASHINGTON DC (b-a): Ved hjelp av mobiltelefoner og andre rimelige teknologiske nyvinninger kan millioner av mødre og barn reddes fra sykdom og død.

Norge er sentral i en gruppe som jakter på innovative løsninger som kan redde flere liv og gi mer helse per krone i utviklingsland. Legen Tore Godal (bildet), statsministerens spesialrådgiver på helse spørsmål, leder gruppen. Han har klokkeetro på mulig-

hetene som finnes innenfor mobilteknologi.

- Ved hjelp av mobiltelefoner kan kvinner i fjerntliggende landsbyer rapportere anonymt om mødre dødsfall. De kan motta betaling uten at pengene havner i lommene på mannlige mellomledd i familien. Og de kan få tilgang til livsviktig helseinformasjon. Vi kan få til mye mer hvis vi tar i bruk innovative løsninger på helsefeltet, sier han.

Godal viser til at 85-90 prosent av verdens befolkning har tilgang til mobilsignaler. Kvaliteten på signalene blir stadig bedre, mens kostnadene for bruk av mobiltelefoner er på vei nedover.

David Aylward, leder for mHealth alliansen.

Ubegrensede muligheter. David Aylward er leder for mHealth alliansen, et partnerskap mellom UN Foundation, Rockefeller Foundation og Vodafone Foundation som har som formål å støtte mobile-helseinitiativer i utviklingsland. Han ser for seg nærmest ubegrensede muligheter for denne teknologien. Utfordringene ligger i å finne de beste og rimeligste løsningene som gir mest helse per dollar i utviklingsland.

- Bistandsmidlene er begrensede og kjøpekraften i utviklingsland lav. Men folk er villige til å betale, dersom vi tilbyr dem gode og rimelige tjenester. Det er nettopp disse vi jakter på, sier han.

mHealth er en del av innova-

sjonsgruppen Tore Godal leder. Blant tjenestene mHealth nå ser på er systemer hvor gravide kan registrere seg i et helseregister for mobiltelefonbrukere.

Dermed kan helsemyndighetene sende ut meldinger med informasjon kvinnene har bruk for i de ulike stadiene av graviditeten. Kvinnene kan informeres om hvorfor og hvor de kan få utført hiv-test, og de kan selv bruke telefonen til å stille spørsmål til kvalifisert helsepersonell gjennom graviditeten.

- Mange barn dør av meningsløse årsaker som forfrysninger, fordi mødre mangler kunnskap. Hvis vi når ut med grunnleggende informasjon til gravide og mødre, kan

FOTO: GØRIL TRONSDEN BOOTH

mange liv reddes, sier han.

Ultralyd på mobilen. I fremtiden kan mobiltelefonen også brukes til å stille diagnoser. Det arbeides med å legge inn stetoskopfunksjoner og trådløse ultralydprogrammer på mobiler, samt muligheter for å ta blodprøver og å sende resultatene inn til analyse. Dette vil være løsninger lokale helsearbeidere i landsbyen kan bruke, og som potensielt vil kunne redde mange kvinner og barn.

En av hovedårsakene til at kvinner dør i barsel er at de ikke rekker fram til sykehuset i tide. Men hvis de får beskjed om at fødselen snart er i gang, eller at det er stor

fare for komplikasjoner, kan de reise inn i god tid i forveien.

Aylward tror kilden til suksess er god koordinering slik at ulike tjenester kan fungere sammen.

- I dag skjer det mange mindre ting her og der, men det finnes ingen systemer som binder de ulike initiativene sammen. Hvis vi ikke gjør dette riktig, kan vi ende opp som USA med mange ulike systemer, som ikke er kompatible. Men hvis vi gjør ting riktig, kan informasjons- og kommunikasjonsteknologi spille en svært viktig rolle når det kommer til å styrke utviklingslandenes helsesystemer, sier han. ■

Vil hindre hjerneflukt fra helsevesenet

Mens 57 land lider av alvorlig mangel på helsepersonell, importerer USA leger og sykepleiere i hopetall fra utviklingsland. Nye globale retningslinjer skal bøte på problemet.

HELSE

■ **INGVILD SAHL** Selv om Afrika bærer 24 prosent av verdens helsebyrde har kontinentet bare tre prosent av verdens helsearbeidere. En av årsakene til misforholdet er at rike land, som opplever en eksplosiv etterspørsel etter helse-tjenester, aktivt rekrutterer helsearbeidere fra verdens fattigste land. Resultatet er ifølge Verdens helseorganisasjon (WHO) at 57 fattige land opplever alvorlig mangel på helsearbeidere.

Men nå er kanskje botemiddelet kommet. Etter flere mislykkede forsøk klarte Verdens helseforsamling, som er årsmøtet i WHO, i slutten av mai endelig å bli enige om et sett med globale retningslinjer for rekruttering av helsepersonell.

Styrke helsevesenet. Retningslinjer gir medlemslandene et sett med etiske prinsipper for rekruttering av helsepersonell som, dersom de tas i bruk, er ment å styrke helsevesenet i fattige land.

Rike land oppfordres blant annet til å gi teknisk og finansiell assistanse til fattige land og til å samarbeide med dem om utdanning av helsepersonell. De oppfordres også til å unngå aktiv rekruttering av helsepersonell fra land som har stor mangel på helsearbeidere. Selv om ordlyden er vag mener Bjarne Gardén, som er underdirektør i avdeling for helse og aids i Norad, at de nye retningslinjene ivaretar viktige hensyn.

- Det viktigste med dette er at vi

nå har fått ett sett med globale retningslinjer som tar hensyn til de fattige landenes muligheter til å holde på eget personell, uten at folks rett til å flytte på seg begrenses, sier han.

Tjener på status quo. Veien fram til enighet har imidlertid vært både lang og kronglete. Under helseforsamlingen pågikk det intense forhandlinger mellom representanter fra 20 land til de sene nattetimer. Den endelige versjonen av retningslinjene var ikke klare før tidlig om morgenen på helseforsamlingens siste dag.

Mange rike land, som USA, Canada og Australia, har lange tradisjoner for å løse sine bemanningsproblemer gjennom innvandring. Disse landene ønsker derfor at det fortsatt er lett å hente helsepersonell fra andre land. Samtidig har mange fattige land i Afrika kjempet for at retningslinjene skal være juridisk bindende, og at fattige land skal ha rett til kompensasjon hver gang rike land rekrutterer deres helsepersonell.

Men selv om formuleringene som ble vedtatt ikke er juridisk bindende, er ikke Gardén i tvil om at de kan få stor innflytelse over medlemslandenes politikk.

Shame and blame. - Det ligger mye makt i «shame and blame». Frivillige organisasjoner og profesjonsorganisasjoner vil følge nøye med på hvordan retningslinjene følges opp i de enkelte land, samtidig som det vil bli rapportert om oppfølgingen til WHO. Det viktigste er at vi nå har fått et referansepunkt som vi kan ta utgangspunkt i, og som gir temaet oppmerksomhet. Så er det alltid muligheter for å revidere retningslinjene etter hvert, sier han.

WHO's generalsekretær, Margaret Chan, karakteriserte de nye retningslinjene som en «gave til offentlig helse». ■

Radiografer fra Afrika er ettertraktet arbeidskraft i flere vestlige land.

FOTO: KEN OPPRANN

Norske bistandspartnere begår overgrep

Amnesty-leder: – Etiopia blir mer og mer autoritært

Flere av Norges fremste samarbeidsland for bistand får hard kritikk i Amnesty Internationals nye årsrapport. – Det bør være et kjempeparadoks for norske myndigheter at de støtter et regime som Etiopia, som blir mer og mer autoritært, sier Amnestys generalsekretær John Peder Egenæs.

Det er et kjempeparadoks at Norge støtter et regime som Etiopia, som blir mer og mer autoritært.

John Peder Egenæs, generalsekretær i Amnesty Norge.

MENNESKERETTIGHETER

Med grunnlag i Amnesty-rapporten har Bistandsaktuelt sjekket menneskerettighetssituasjonen i en del land som er sentrale i norsk bistand. Tortur, voldtekt, internering, dødsstraff. Det gjentar seg i land etter land.

– Det forekommer grove brudd på menneskerettighetene i flere land Norge gir penger til, fastslår Egenæs.

Konklusjonen i årsrapporten: Millioner av mennesker i verden blir utsatt for grove brudd på menneskerettighetene – enten ved tortur og vilkårlige fengslinger – eller fordi det foretas politiske valg som gjør at de er dømt til å leve et liv i ytterste fattigdom.

Amnesty-rapporten er dyster lesning, men det er også håp om at menneskerettigheter sakte men sikkert blir tatt mer på alvor.

Krass kritikk. Etiopia, som i 2008 mottok 213 millioner kroner i bistand fra Norge, er et av landene som får krass kritikk av Amnesty. Blant annet sitter det mange opposisjonelle i etiopiske fengsler, og landets presse og rettighetsorganisasjoner har svært trang arbeidsvilkår.

– Er man inne et sted og så ser at det går i gal retning, som vi tydelig ser i Etiopia, bør det føre til at vi

spør: Kan vi være med å støtte en stat som så tydelig gir uttrykk for at den ikke vil følge en rettighetsbasert politikk? Det Norge gjør er på sett og vis å ta over, dekke opp for og sette plaster på det faktum at etiopiske ledere ikke er villig til å respektere rettigheter, sier Amnesty-leder John Peder Egenæs.

Norge er blant de mindre, bilaterale givne i Addis Abeba, og det meste av støtten gis via norske frivillige organisasjoner og FN. I flere år var de diplomatiske forbindelsene på et minimumsnivå etter at Norge hadde kritisert landet for menneskerettighetsovergrep etter de nasjonale valgene i 2005. En normalisering av de bilaterale relasjonene mellom Etiopia og Norge i oktober 2008 åpnet for å gjenoppta bistand og dialog landene imellom.

– Norske myndigheter må se nøye på hvilken rolle de spiller i eksempelvis Etiopia. Er de med på å støtte et regime som blir stadig mer autoritært? spør Egenæs.

Litt reddere overgripere? – Det vi trekker fram som positivt i 2009 er utviklingen i internasjonal straffere. Gjennom Den internasjonale straffedomstolen (ICC) og tiltalen

mot Sudans leder Omar al-Bashir ser vi at statsledere og andre mistenkte overgripere blir stilt til ansvar. ICC utvikler seg, det er noe som peker framover mot en mer positiv framtid, sier Amnestys generalsekretær.

Han mener at overgripene blant verdens statsledere føler seg litt mindre trygge enn de gjorde før.

– Ikke alle blir stilt til ansvar, men nettet snører seg sammen, sier Egenæs.

Fjern drøm. Et eksempel er Sudan, hvor landets nå folkevalgte president Omar al-Bashir er ettersøkt for folkemord og brudd på folkeretten.

– At Norge gir penger til et land som har en sittende president som er ettersøkt for folkemord er problematisk. Særlig fordi det er med på å legitimere mannen som man skulle få arrestert, sier Egenæs.

Amnesty mener likevel ikke at Norge skal la være å gå inn i stater som har store utfordringer.

– Det handler ikke om at en stat nødvendigvis må respektere alle menneskerettighetene for å rettferdiggjøre bistand – men utgangspunktet må være at bistandsgivere ser en genuin politisk vilje for å bedre situasjonen, sier Egenæs. ■

Solheim: – Bistand gir mulighet for dialog

– Utviklingssamarbeidet gir oss en plattform for å føre dialog og bidra til politisk endring. Samtidig må vi erkjenne at utviklingen av en rettsstat med velfungerende demokratiske institusjoner ikke er gjort over natta. Slik var det ikke i Europa. Slik er det ikke i fattige land, sier Erik Solheim (bildet).

Utviklingsministeren sier at ambisjonene med Norges bistand til utviklingsland er å hjelpe fattige land til å oppfylle sine forpliktelser, enten det gjelder retten til utdanning,

vann, mat eller de sivile og politiske rettigheter.

Han viser til at det foregår brudd på menneskerettighetene i et flertall av verdens stater. – Dessverre skjer det også i utviklingsland vi samarbeider med i kampen mot fattigdom. Det handler ikke alltid bare om dårlig vilje. Like ofte handler det om manglende evne. Da blir det for lett å kreve at Norge skal trekke tilbake bistand til land som har utfordringer, sier Solheim. ■

Eksil-etiopiere demonstrerer foran Det hvite hus i Washington.

Amnesty om tilstanden i ti norske bistandsland

BANGLADESH: Syreangrep mot kvinner

Folketall: 162 millioner

Kvinner utsettes i stor skala for angrep med syre, voldtekt og slag, uten at myndighetene gjør mye for å forebygge og hindre slike overgrep. Fattigdommen er stor i det folkerike landet og mange mangler tilgang til vann, helse og skolegang.

Medlemmer av Bangladesh Rifles satte i februar i gang et opprør som kostet minst 74 mennesker livet og over 3000 ble utsatt for vilkårlige fengslinger i ettertid – mistenkt for å ha vært delaktige i opprøret.

Justisdepartementet varslet at de ville sette opp et tribunal for saker som omhandler brudd på menneskerettighetene under frigjøringskrigen i 1971. Det har ikke skjedd.

SRI LANKA: 100 000 i leirer

Folketall: 20 millioner

Sivile ble fanget i områder tilstrekkelig mat og drikke i flere måneder, før konflikten mellom opprørsgruppen Tamiltigrene og regjeringen endte i mai 2009. 300 000 ble drevet på flukt og plassert i leirer kontrollert av regjeringens sikkerhetsstyrker. Ved årsskiftet fikk de større bevegelsesfrihet, men fremdeles sitter så mye som 100 000 i leirer.

Det er rapportert om grove overgrep, tortur og fengslinger uten lov og dom. Mange overgripere har sluppet straffeforfølgelse og innehar offentlige posisjoner.

SUDAN: President etterlyst for folkemord

Folketall: 42 millioner

Det første demokratiske valget siden 1986 var et veiskille for Afrikas største land. Men beskyldninger om press, valgfusk og stedvis uro har skapt kontroverser. Omar al-Bashir (bildet) ble gjenvalgt som president – og han er den eneste sittende statslederen i verden som er etterlyst av Den Internasjonale Straffedomstolen (ICC), mistenkt for brudd på folkeretten og folkemord. 13 hjelpeorganisasjoner ble kastet ut av landet som følge av at ICC tok ut tiltale.

Det er frykt for hva som vil skje det neste året i påvente av en folkeavstemning i Sør-Sudan om uavhengighet fra nord.

I fredens Sør-Sudan ble flere mennesker drept i kamper og angrep enn i krigens Darfur.

Konflikten i Darfur har gått over i en såkalt «davintensitetsfase», men angrep på landsbyer, mot hjelpearbeidere og kamper mellom de stridende gruppene pågår fortsatt. 2,5 millioner mennesker sitter i leirer for internt fordrevne og så mye som 300 000 lever fremdeles i landflyktighet i Tsjad.

Det er mange rapporter om brutal fangebehandling og tortur. Minst 12 kvinner er dømt til pisking for å gå med bukser.

AFGHANISTAN: Lovløst land

Folketall: 28 millioner

Menneskerettighetsbrudd er utbredt syv år etter at USA og deres allierte jaget Taliban på flukt, spesielt sårbare er kvinner og barn. Befolkningens helsetilbud er dårlig, mange får ikke skolegang og tilgang til humanitær hjelp. En årsak til dette er at konflikten mellom Taliban og de afghanske og vestlige styrker er blitt intensivert.

Til tross for massive protester har president Hamid Karzai gitt offentlige posisjoner til en rekke mennesker mistenkt for krigsforbrytelser og grove brudd på menneskerettighetene.

Menneskerettighetsbrudd er også begått av NATOs internasjonale styrker. Spesielt fremheves flyangrepet nær Kunduz hvor 142 mennesker ble drept, hvorav 83 sivile. Amnesty påpeker at NATO ikke advarte om at de ville angripe slik at sivile fikk anledning til å søke dekning.

Det er svært vanskelig for både vestlige og afghanske journalister å rapportere fra det voldsherjede fjellandet.

ANGOLA: Litt mindre trakassering

Folketall: 19 millioner

Menneskerettighetsorganisasjoner er utsatt for mindre press enn tidligere. Tross lyspunkter er det likevel rapporter om dårlige forhold i varetektfengsler, brutal behandling av fanger og tortur.

Washington i oktober 2009 med krav om å frigjøre landets politiske fanger.

FOTO: SCANPIX/AFP/JEWEL SAMAD

ETIOPIA: Strammer grepet

Folketall: 83 millioner

Nye lover har gjort det enda vanskeligere for menneskerettighetsgrupper og organisasjoner. Aktivister blir utsatt for stadig sterkere press og en del har valgt å flykte fra landet for å unngå å bli arrestert.

Spesielt utsatt er Oromo-folkets politiske ledere som gjentatte ganger er blitt arrestert for kortere og lengre perioder. Arrestasjonene antas å være politisk motivert. Flere hundre, som ble mistenkt for å støtte Oromo Liberation Front (OLF), er blitt arrestert og satt i varetekt uten retts sak.

Forholdene i fengslene er blitt dårligere og det har kommet rapporter om brutal behandling av fanger.

MALAWI: Homofile fengslet for forlovelse

Folketall: 15 millioner

Fengslene i Malawi er overfylte og mangler de mest nødvendige fasiliteter. Mest oppmerksomhet har det vært rundt rettsaken mot to homofile menn som sto offentlig fram og feiret forlovelse.

Steven Monjeza og Tiwonge Chimbalanga ble arrestert to dager etter forlovelsesseremonien. De ble anklaget for blant annet utilbørlig omgang mellom menn. Mennene ble tvunget til psykologiske utredninger og utsatt for analundersøkelser for å finne ut om de hadde hatt seksuell omgang.

DR KONGO: Brutale overgrep

Folketall: 66 millioner

Det er begått grove brudd på den internasjonale folkeretten i østlige deler av landet. Voldtekt har vært brukt som et våpen i konflikten og kvinnene har fortalt rystende historier om gruppevoldtekter, kidnappinger og vold.

Regjeringsstyrker, polititjenestemenn og opprørere er ansvarlige for det som synes å være politisk motiverte overgrep. Tilfeldige arrestasjoner, tortur og seksuell vold er utbredt. Det anslås at mellom 3000 og 4000 barn og unge er aktive barnesoldater. Den ugandiske motstandsgruppen Lord's Resistance Army kidnapper barn i Nord-Kongo for å bruke dem som soldater eller sex-slaver og hushjelper.

Over to millioner mennesker er internt fordrevne.

Pressen har stadig vanskeligere arbeidsforhold og aktivister har vært utsatt for trusler. Blant fanger som fikk sin dødsdom i fjor var de mye omtalte nordmennene Tjostolv Moland og Joshua French. De er ikke alene. DR Kongo har imidlertid ikke henrettet fanger på flere år.

TANZANIA: Drap på albinoer

Folketall: 44 millioner

Albinoer, kvinner og barn er grupper som har vært mest utsatt for menneskerettighetsovergrep. Dette har skjedd uten at regjeringen har gjort tilstrekkelig for å straffe overgriperne. Spesielt har det skapt overskrifter at albinoer i deler av landet jaktes på og dreptes. Ifølge lokal overtro kan albinoers kroppsdeler ha helbredende kraft.

Burundiske flyktninger har klaget på at regjeringen i landet forsøker å tvangsreturnere dem til hjemlandet. 36 000 flyktninger lever i Mtabila flyktningleir vest i landet.

I 2008 ble ukeavisen «MwanaHALISI» bannlyst, men i fjor ble restriksjonene fjernet. Likevel rapporterer mange journalister om trakassering, spesielt om de skriver kritiske historier om landets maktelite og deres tilknytning til korrupsjon.

MADAGASKAR: Grove menneskerettighetsbrudd

Folketall: 20 millioner

En dyp politisk krise har preget landet, og i den forbindelse er det begått utbredte brudd på menneskerettighetene. Sikkerhetsstyrker brukte grov makt mot demonstranter og drepte flere titalls mennesker og såret flere hundre. Opposisjonelle er blitt forfulgt og arrestert. Amnesty sier at fanger er blitt nektet tilgang til rettsferdige rettsaker, mens straffefrihet for menneskerettighetsbrudd fortsatte.

Hoderulling i svensk bistand

Sida-sjef fikk sparken

Korrupsjonsskandaler i Zambia fikk begeret til å renne over for den svenske bistandsministeren Gunilla Carlsson. Generaldirektøren i det svenske utviklingsdirektoratet Sida fikk sparken, og siden har to av Sidas fremste ledere trukket seg fra sine stillinger.

■ INGVILD SAHL
OG JAN SPEED

Den svenske bistandsministeren Gunilla Carlsson fra Moderaterna, Sveriges Høyre, har lenge vært misfornøyd med at svenske bistandspenger har gått tapt gjennom korrupsjon i mottagerland. Mislighold av 56 millioner svenske bistandskroner innenfor helsesektoren i Zambia var saken som fikk begeret til å renne over.

For noen uker siden ble generaldirektør Anders Nordström sparket fra sin stilling, og en uke senere ble det kjent at de to resterende toppsjefene i Sida også trekker seg fra sine stillinger.

Stort overforbruk. Den svenske rikskontrollen har de siste to årene gjennomført hele seks granskning-

Når man er frustrert over bistanden, er det lett å gå løs på organisasjonen.

Lennart Wohl-gemuth, gjesteprofessor ved Institutt for globale studier ved Universitetet i Göteborg.

Sida-sjef Anders Nordström.

er av Sida. Samtlige har rettet sterk kritikk mot Sidas forvaltning og budsjettoverskridelser. I november i fjor fikk Ekonomistyringsverket (ESV) i oppdrag fra regjeringen å bedømme om Sidas forsøk på å få «ordning och reda» i organisasjonen hadde lyktes. ESV konkluderte med at selv om visse forbedringer hadde skjedd, var det ikke gjennomført vesentlige endringer. Rapportforfatterne mente å ha avdekket en intern kultur hvor det var mindre prestisje knyttet til å jobbe med styring og kontroll enn å jobbe i felten med konkrete prosjekter. Det ble også påvist at ansatte ofte hoppet bukk over regler og rutiner med begrunnelsen «det er slik jeg gjør det».

Sida er en etat som har vært preget av omfattende problemer og svakheter, sa Carlsson på pressekonferansen etter at det ble kjent at generaldirektør Nordström hadde fått sparken.

Bistandsministeren mener reformarbeidet i Sida må styrkes og at Sida har vært preget av «systemfeil». Hun har ikke tillit til at Nordström er rett person til å gjennomføre endringene organisasjonen trenger, selv om det var hun selv som ansatte ham for kun to år siden.

Overasket. Sida må spare 45 millioner kroner for å få årets budsjett i balanse. Det tilsvarer nesten fem

prosent av myndighetenes forvaltningsbudsjett, som i år ligger på totalt 933 millioner svenske kroner.

Den sparkede Sida-sjefen var overasket over ministerens avgjørelse.

– Vi har hatt høye kostnader som vi ikke hadde helt kontroll over i fjor. Men vi har minsket kostnadene betraktelig, og selv om den økonomiske situasjonen er alvorlig er den ikke dramatisk, uttalte han til Dagens Nyheter.

Det har lenge vært et dårlig forhold mellom Sida og den konservative politiske ledelsen i Sverige. Tidligere har en rekke toppledere i Sida skrevet et offentlig brev med omfattende kritikk av resultatkravene til Carlsson. Også det sosialdemokratiske partiet har vært kritisk til ministerens bistandspolitikk, og har hevdet at Carlsson i altfor stor grad har politisert bistanden.

Politisk spill? Ifølge journalist Eric Ridderstolpe, som overvåker bistand for Ekot på Sveriges Radio, spekuleres det i om det dårlige forholdet mellom regjeringen og Sida skyldes Moderaternas ønske om å endre svensk bistandspolitikk.

– Gunilla Carlsson representerer et parti som ønsker å senke bistandsbudsjettet til FN's mål på 0,7 prosent av BNI, noe hun ikke har fått gjennomslag for i regjeringen.

Mange lurer på om Sida-bråket henger sammen med ministerens ønske om å gjennomføre fundamentale endringer i svensk bistand, sier han til Bistandsaktuelt.

En annen svensk bistandsekspert sammenligner det som nå skjer i Sverige med endringer som tidligere har pågått i Norge i forholdet mellom Norad og Utenriksdepartementet.

– Sveriges bistandssektor har lenge vært forskånet for omorganiseringer, noe Norge har hatt mye mer av. Når man er frustrert over bistanden, er det lett å gå løs på organisasjonen, sier Lennart Wohl-gemuth, gjesteprofessor ved institutt for globale studier ved universitetet i Göteborg.

Sida har en mye friere posisjon enn Norad, og har større råderett over egne budsjetter.

Ny generaldirektør. Charlotte Petri Gornitzka tiltrådte som konstituert generaldirektør 1. juni. Petri Gornitzka kommer fra stillingen som generalsekretær for Den internasjonale Redd Barna-alliansen og var tidligere sjef for Rädda Barnen Sverige.

Bo Netz blir ny øverste direktør i Sida. Han er i dag sjef for budsjettavdelingen i Finansdepartementet.

Den svenske regjeringen har varslet at Sida om kort tid vil få ny instruks og tydeligere oppdrag. ■

NORDISK BISTAND

NRC

FLYKTNINGHJELPEN
NORWEGIAN REFUGEE COUNCIL

ÅRETS VIKTIGSTE PUBLIKASJON

43,2 MILLIONER MENNESKER ER PÅ FLUKT

– hvem er de og hvorfor flykter de?

Millioner av mennesker blir født, vokser opp og dør på flukt. I årets Flyktningregnskap må vi dessverre melde om en ny og sørgelig rekord, med det høyeste antall mennesker på flukt i dette århundredet. Likevel er det lyspunkter i flere land hvor mennesker har kunnet vende hjem etter tiår på flukt.

I Flyktningregnskapet finner du landprofiler om 85 land samt utdypende artikler om:

- de mest neglisjerte fluktsituasjonene
- fluktens historie
- utfordringer med å få hjelpen fram
- klimaendring og flukt

Flyktningregnskapet 2010 kan bestilles gratis på www.flyktninghjelpen.no eller ved å ringe 23 10 98 00. Den er også tilgjengelig i elektronisk versjon på våre nettsider.

- Omfattende statistikk over verdens flyktninger og internt fordrevne • Analyse av globale og regionale trender
- 85 landprofiler samt regionale bakgrunnsartikler • Interessante tematiske artikler • Oversikt over begreper, konvensjoner og regelverk

Bistandsaktueltets redaktør **Gunnar Zachrisen** (bildet) fulgte utviklingsminister Erik Solheim under hans tre-dagersbesøk i Burma nylig. Seks journalister fra fire norske medier fikk et tidsbegrenset pressevisum for å dekke den norske delegasjonens besøk. Det er høyst uvanlig at militærregimet i Burma innvilger pressevisum for vestlige journalister.

30 mil med kostbar tofelts motorvei forbinder Rangoon (Yangon) med den nye hovedstaden Naypyidaw, men det finnes knapt nok et kjøretøy på veien.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

Veien til evig makt

Burmas generaler bygger overgangen til «disiplinert demokrati»

Burmas leder general **Than Shwe** er klar for å trekke seg tilbake etter 18 år, men har sikret de militære fortsatt dominans i landets politiske liv.

FOTO: SCANPIX/AFP

BURMA

■ I BURMA / MYANMAR:
GUNNAR ZACHRISEN

NAIPYIDAW (b-a): Jeg har kjørt på mange veier i utviklingsland, men dette veianlegget er noe av det flotteste jeg har sett. Kilometer etter kilometer med asfalt, to felt i hver retning, med hvit- og rødmalt kantstein, og nyplantede prydbusker i midtrabatten. Sjåføren, en mager herre i skjørt, sørger for at minibussen med de norske journalistene følger fartsgrensen: 100 kilometer i timen. Kursen er stødig, rett nordover, på en nesten snorrett vei.

Det slår meg likevel at det er noe underlig ved denne veien, som generalene har fått bygget mellom Burmas nye og gamle hovedstad. Jeg tar tiden. Etter ett minutt har vi fortsatt ikke passert ett eneste kjøretøy i motsatt retning, etter om lag to minutter kommer den første lastebilen, ett drøyt minutt senere en nesten folketom buss. Den første privatbilen dukker først opp etter flere minutter.

De kvinnelige rengjørerne føler seg ganske trygge under sine bambushatter der de går og feier sand fra veibanen. Bare en sjelden gang bryter et kjøretøy stillheten som råder i det flate og ubebodde landskapet.

– En forklaring på den beskjedne trafikkmengden er nok også at veien mangler på- eller avkjørsler, forklarer den norske ambassadesekretæren.

Har man først passert den blankpolerte bomstasjonen utenfor Rangoon (også kalt Yangon), er det ingen vei tilbake. Enhver sjåfør er nødt til å holde kurs rett nordover – i de tre- fire timene det tar å nå den nye administrative hovedstaden Naypyidaw.

I snart 50 år har generalene styrt Burma, bare avbrutt av ett brysomt valg. Sanksjoner og press fra omverdenen har betydd lite. Bistandsaktueltets redaktør fikk et lite glimt av et lukket land og generalenes veikart for evig makt og kontroll. Her er hans reisebrev fra tre dager i et diktatur.

Verdens underligste. Dette er en av verdens minst kjente og samtidig underligste hovedsteder. Et monument over et militærregimes kontroll over et fattig land. Et monument over hva som er mulig innenfor byplanlegging når all politisk og økonomisk makt sitter på få hender. Et monument over unødvendig ekstravaganse i et land der rismarkene ennå pløyes med oksespann og der et av tre barn er underernærte.

Trolig har Burmas øverste leder general Than Shwe og hans statsminister Thein Sein funnet et punkt på kartet som var ganske midt inne i landet, i luftlinje mellom den gamle hovedstaden Rangoon og storbyen Mandalay. Så har han gitt sine byplanleggere ordre om å etablere den nye hovedstaden akkurat der, i et område der det før bare var busker og malariamygg. Behovet for å kunne utvide administrative kapasitet og større nærhet til landets regioner var blant de offisielle forklaringene som ble gitt for å bygge byen. Andre har ment

at regimet følte seg stadig mer utrygt i det folkerike Rangoon.

På «De væpnede styrkers dag» 27. mars 2006 kom den offisielle meldelsen fra militærregimet:

– Det er etablert en ny hovedstad. Den skal hete Naypyidaw, Kongenes by.

Noen måneder i forveien, søndag 6. november klokken 6.37, hadde de første byråkratene blitt fraktet 32 mil nordover til den nye byen. Dette var et meget gunstig tidspunkt, ifølge astrologene den overtroiske generalen Than Shwe hadde konferert med. Dessuten ville tallet 11 bringe lykke. Fem dager senere, 11. november kl. 11.00 forlot den andre konvoien med 1100 militære lastebiler, 11 militære bataljoner samt folk og utstyr til 11 departementer Rangoon.

Møtte tre ministre. Tirsdag 1. juni klokken 10.00 ser også ut til å være et gunstig tidspunkt i forhold til stjerrenes stilling på himmelen. For den norske delegasjonen. Et av regimets rødmalte utrykningskjøretøyer venter som planlagt utenfor byen, og loser oss deretter trygt igjennom vakre rundkjøringer og noen av de militære byplanleggenes stoltheter – embetsmannsboligsonen, hotellsonen og shoppingsonen, før vi når til maktenes nest innerste sirkel: departementssonen. Bak søyler og marmor i Ministry of Social Welfare, Relief and

Fortsetter neste side >>>

Kontrasten er stor mellom den nybygde gullbelagte pagoden og vanlige folks boligstandard.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

Naypyidaw er en by organisert som telefonkatalogens gule sider: En bydel for shopping, en for hoteller, en for forlystelser, en for boliger, en for offentlige bygninger. Shoppingsonen har foreløpig svært god plass til sine kunder.

>>> fortsetter fra forrige side

Resettlement skal Norges utviklingsminister Erik Solheim ha det første av tre planlagte møter med tre sentrale representanter for Burmas militærdominerte regjering: sosialminister, utenriksminister og landbruksminister. Alle tre er menn rundt 60 år med høy militær grad, og av utseende tilsynelatende masseprodusert ved Myanmar's generalfabrikk.

Trøbbel i passkontrollen. Dagen i forveien har Solheim over forsiden i Aftenposten forsikret om at det nå er på tide å si ja til dialog med Burma og trappe ned de internasjonale sanksjonene. Men generalenes iherdige passkontrollører leser tydeligvis ikke Norges største avis. Mens fem pressefolk og åtte embetsmenn fra Norge glir igjennom passkontrollen, er det ministeren selv som får problemer. Navnet på den tidligere Burma-kritikeren Erik Solheim har dukket opp på en «svarteliste», og den iherdige burmesiske passfunksjonæren tar ikke sjansen på å gjøre en feil som kan koste ham jobben.

– Denne saken må klargjøres på høyeste hold, smiler UD's medfølgende embetsmenn fra ambassaden i Bangkok.

I to timer sitter Norges dialogvennlige utviklingsminister og venter, inntil en mann med tilstrekkelig antall stjerner på uniformen gir klarsignal.

Uvant med presse. I det nybygde ministeriet i Naypyidaw står generalmajor og sosialminister Maung Maung Swe klar til å møte Norges utviklingsminister. «Presse tilstede for fotografering v/ start» står det i UD's pressemappe, men regimets menn er uvant med at det er journalister med i delegasjonen. I et land som i stor grad er isolert fra resten av verden og der landets egne kritiske journalister enten lever i skjul eller har havnet i fengsel, er det ikke rart.

Ved en feiltakelse får pressen være tilstede under Solheims møte med ministeren. Jeg slår meg ned med et Canon-kamera og notatblokk på en stol ved veggen i

Ofrene etter syklonen Nargis i 2008 mistet alt de eide og lever fortsatt i den ytterste fattigdom.

det prangende mottakelsesrommet, og får servert te og kjeks av en søt burmesisk sekretær. Bare Solheims informasjonssjef, Trond Viken, i dress og med et kamera på magen, blir vinket ut av rommet – av den samme sekretæren.

– Jeg er ikke journalist, forsikrer Viken, men det hjelper lite.

– Men du ser ut som en, forsikrer den unge damen som har fått beskjed om å holde pressen ute.

Selve møtet mellom Solheim og Maung Maung Swe viser seg i hovedsak å inneholde høflighetsfraser, samt overfladiske situasjonsbeskrivelser fra generalmajorens

Utviklingsminister Erik Solheim foran det enorme bygningskomplekset som

BURMA

■ Burma er tidligere britisk koloni og fikk sin uavhengighet i 1948. Landet har siden 1962 hatt autoritære, militært dominerte regimer.

■ Burma, som av regimet selv kalles Myanmar, ledes av et «statlig freds- og utviklingsråd» på 19 medlemmer. Lederen for rådet, Than Shwe, er statsoverhode og regjeringssjef.

■ Det eneste frie valget i landets historie fant sted i 1990. Opposisjonslederen Aung San Suu Kyi og hennes parti NLD fikk ved dette valget 392 av de 485 plassene i parlamentet, men valgresultatet ble ikke respektert av de militære.

■ I 2003 lanserte militærregimet et syvpunkts veikart for overgang til demokratisk styre i Myanmar. I 2008 fikk landet en ny grunnlov som sikrer de militære betydelig innflytelse. Senere i år har militærregimet lovet å avholde «frie og rettferdige» valg til parlament og provinsforsamlinger.

side. Da NRKs reporter Ole Torp senere avkler seg anonymiteten og stiller et kritisk spørsmål om demokrati på vei ut etter møtet, blir han høflig avvist.

– Ikke mitt bord, forsikrer en presseoverrasket generalmajor.

Forbud mot internett. Sosial- og nødhjelpsministeren er selv ansvarlig for et område som er vanskelig og utsatt for kritikk fra utlandet. Regimet i Burma fikk kraftig kritikk fra en rekke land da de altfor sent og bare halvhjertet tok tak i hjelpearbeidet etter syklonen Nargis i 2008. Syklonen kostet 130.000 mennesker livet.

skal romme Burmas nye parlament etter valget til høsten.

ALLE FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

Fortsatt mangler en halv million mennesker tak over hodet, men internt i landet er det ikke lov å fremme kritiske synspunkter.

Dagen før, etter delegasjonens besøk til flomrammede lokalsamfunn i Irrawady-deltaet i sør, får jeg med nød og neppe sendt av gårde en historie om flomofrene til Bistandsaktuelt's nettsider.

(se tinyurl.com/2945q7f).

«Being a controlled facility in Myanmar internet access is unfortunately restricted», lyder oppslaget på hotellet - med en påfølgende opprømsing av de forbudte tjenester: Hotmail, Yahoo, MSN Messenger, Gmail og andre. Med hjelp fra en vennligsinnet burmeser finner jeg likevel, etter en times tid, en omvei rundt systemet og får sendt både bilder og tekst hjem på en langsom nettforbindelse.

Først etterpå slår det meg at den kritiske rapporten jeg nettopp sendte av gårde kunne gitt en burmesisk journalist flere år i fengsel. Reporteren Ngwe Soe Lin fra det regimekritiske Democratic Voice of Burma er en av mange pressefolk som har fått føle regimets brutale overgrep. 27. januar i år ble han dømt til 13 års fengsel. Også han jobbet med å dokumentere situasjonen for flomofrene.

Ønske om dialog. I vårt neste møte i Naypyidaw, med generalmajor og utenriksminister U Nyan Win får pressen kun ta bilder. Utenriksministeren er travelt opptatt med å forberede det kommende statsbesøket fra Kina, regimets viktigste støttespiller. Noen spørsmål fra pressen blir det ikke tid til, men Solheim får på vegne av Norge gitt uttrykk for sitt ønske om dialog og uttrykt bekymring for menneskerettighetene.

- Det viktigste er ikke egentlig innholdet i slike samtaler, men å etablere forutsetninger for bredere kontakt senere på andre arenaer, for eksempel med universiteter og næringsliv. Dette landet har et sterkt behov for å

åpne seg mot omverden, forklarer utviklingsminister Erik Solheim senere i bilen tilbake fra Naypyidaw til Rangoon.

Etter nærmere tyve år med internasjonale sanksjoner har han mistet troen på at ytterligere isolasjon skal bringe positiv endring for Burmas om lag 50 millioner innbyggere.

Pomp og prakt. Mens Solheim tar seg av det tredje ministermøtet, med landbruksminister U Htay Oo, en viktig politiker og tidligere kommandant for 99. Infanteridivisjon (1998-2001), drar pressen for å se mer av generalenes nye hovedstad.

Første stopp er det gullskimrende praktbygget vi har beskuet fra andre deler av byen, en enorm buddhistisk pagode, som militærregimet har fått oppført

på en høyde i den nye byen. Ifølge kjennere er det en nesten nøyaktig kopi av den berømte Shwedagon-pagoden, en verdenskjent pagode som fikk ytterligere internasjonal berømmelse som et samlingspunkt for buddhistmunkene under «Safran-revolusjonen» høsten 2007. Regimets kopi er kun 30 centimeter lavere enn den 98,8 meter høye originalen i hovedstaden. Det betyr at det er svært god plass både for den enslige buddhistmunken og den besøkende barnefamilien på fem som vi trefte inne i buddhisthelligdommen.

Mens plassen utenfor holder badstutemperatur, sit-

ter de i den behagelige og skyggefulle pagoden og studerer fargeskiftene i neonlyset som omkranser hodet på buddhastatuen. Kanskje skal barnefamilien videre til edelstenmuseet, vannfonteneparken eller den nye zoologiske hagen som blant annet tilbyr aircondition for pingvinene. Hvor mye alt dette har kostet den økonomisk nedkjørte nasjonen aner ingen andre enn generalene.

Selv drar vi videre til det nye parlamentet som regimet er i ferd med å slutføre - et enormt bygningskompleks i hvit marmor som trolig kunne rommet 50 norske storting.

- Ceausescu hadde snudd seg i graven av misunnelse om han hadde sett dette, kommenterer en norsk stemme, mens NRKs kinesiske filmfotograf Bi Sheng bruker 20 sekunder på å panorere Than Shwes nye folkepalass fra venstre mot høyre.

Disiplinert demokrati. Parlamentet og det nye presidentpalasset skal stå ferdig innen valget til høsten - den femte fase i overgangen generalene i 2003 døpte «et veikart mot demokrati». Målet er, ifølge diktatoren Than Shwe, «et blomstrende disiplinert demokrati» i landet de kaller Myanmar. Dette blir det første nasjonale valget i landet på tyve år. Sist gang, i 1990, var det partiet National League for Democracy og dets leder Aung Sang Suu Kyi som vant med et stort flertall - til de militæres store overraskelse.

Ingen tror at noe slikt vil skje igjen. På forhånd har regimet sørget for å skaffe seg ryggdekning gjennom en ny konstitusjon som sikrer de militære 25 prosent av plassene i den nye generalforsamlingen. I tillegg vil de militære etablere sitt eget parti USDP på basis av den «frivillige» masseorganisasjonen Union Solidarity and Development Association (USDA), der alle offentlige an-

Fortsetter neste side >>>

>>> fortsetter fra forrige side

satte er medlemmer.

- Vi har god tro på seier takket være vårt arbeid for å skaffe folk det de trenger og takket være vår mange medlemmer. Vi har til sammen 27 millioner av dem, sier nestleder i USDA U Myint Oo til Bistandsaktuelt.

I motsetning til opposisjonskandidatene representerer han et parti med store finansielle og organisatoriske muskler. Statsminister Than Sein og 20 andre tidligere ministre var blant de som nylig leverte inn søknaden til valgkommisjonen om å registrere det nye partiet. I valgkommisjonen sitter folk med nære bånd til regimet. Dessuten har de nå absolutt full kontroll over media, mens regimet har fått opposisjonen akkurat dit den vil ha den: vettskremt, sliten og splittet i sitt syn på valgdeltakelse.

Ingen vei utenom. På et hotell i sentrum av Rangoon (Yangon) under oppholdets siste dag har Norges utviklingsminister invitert til møte og dialog med Burmas politiske partier om det kommende nasjonalvalget. Tre partier stiller med sine representanter, det regimevennlige USDP og to opposisjonspartier. Blant dem er ikke den karismatiske opposisjonslederen Aung San Suu Kyi - som fra husarrest i sitt eget hjem har meddelt sine rådgivere at hun ønsker boikott av generalenes valg. Derimot møter to representanter fra National Democratic Force (NDF), en fraksjon i hennes parti som har brutt med partilederens linje og vil delta i valget.

Nå håper de to, på samme måte som Erik Solheim, at det kommende valget i landet kan føre til en gradvis demokratisering, dialog mellom militære og sivile og en åpning av det lukkede landet. De to politikerne ser få andre alternativer enn en forsiktig tilnærming til regimet, men samtidig klager de allerede nå over de mange hindringene som partiet møter: byråkratiske regler, manglende tilgang til mediene og overvåkning av politiske møter.

- Bare kostnadene ved å stille til valg er et stort problem for oss. Det koster 5 lakh kyat (om lag 3300 kroner) bare å stille en kandidat, og det trengs like mye til valgkampen, sier NDFs leder U Khin Maung Swe, en nervøs mann i 60-årene.

Han og partikollegaen er synlig ubekvemme ved å sitte i samme rom som to representanter for regimets nye parti USDP. I det de forlater hotellet etter møtet legger jeg merke til to lokale menn i sivile klær som trekker fram sine små kompaktkameraer og fotograferer dem.

«Upassende». Noen timer senere, på vei ut mot flyplassen etter tre hektiske dager i det merkelige landet, besøker vi den andre delen av Aung San Suu Kyis parti National League for Democracy. Suu Kyi selv har utviklingsministerens delegasjon ikke fått lov å treffe. «Upassende», er beskjeden ambassaden i Bangkok har fått fra myndighetene.

Derimot legges det ikke hindringer i veien for å besøke hennes nestleder U Tin Oo, en tidligere general som har støttet henne lojalt i alle år og som nettopp har sluppet fri fra sin seks år lange husarrest. I det vi svinger rundt hjørnet inn til U Tin Oos residens får Aftenpostens journalist Kristoffer Rønneberg øye på noe i skyggen bak porten til et av nabohusene.

- Så dere han med kameraet bak porten? Men det gjorde vi ikke.

Alderstegne. Bak de høye murene i den noe slitte residensen virker det som om vi spaserer inn i siste kapittel av en politisk roman. En roman om Burma diktert av generalene selv.

Tre vennlige, men alderstegne demokratiaktivister tar imot: Nestleder U Tin Oo (83 år), sentralstyremedlem U Win Tin (81 år) og Aung San Suu Kyis advokat U Nyan Win, også han i 80-årene.

De representerer et parti, som på grunn av sitt nei til å stille til valg, heretter ikke lenger vil bli tillatt å opptre offisielt på Burmas politiske scene. Hadde de gjort det, måtte de gamle mennene også trolig ha ekskludert sin egen partileder, det fremste symbolet på frihet og demokrati i landet. Slik er myndighetenes nye valgeregler, som ekskluderer mennesker som er straffedømt.

...regimet har fått opposisjonen akkurat dit den vil ha den: vettskremt, sliten og splittet i sitt syn på valgdeltakelse.

Tre ministre, alle med høy militær rang, sto på Solheims møteplan under besøket. Her i møte med sosialminister og generalmajor **Maung Maung Swe**.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

Aung San Suu Kyis lojale støttespillere: Nestleder **U Tin Oo** (83 år), sentralstyremedlem **U Win Tin** (81 år) og Suu Kyis advokat **U Nyan Win**, også han i 80-årene.

- Deres posisjon er at vi skal kvitte oss med vår nye leder. Det kan vi ikke. Vi vil bevare vår stolthet og vår leder, forsikrer U Tin Oo midt inne i taleflommen.

Den demokratisinnde eks-generalen, som det daværende militærregimet tvang til å pensjonere seg fra hæren i 1976, og siden har tilbragt mange år bak murene, er tydelig preget av alder. Han virker ufokusert, springende og har store problemer med å gi klare svar på enkle spørsmål.

19 år bak murene. Ved siden av ham sitter den to år yngre partikollegaen U Win Tin, en mann med tydelig svekket helse. Tidligere i år slapp han ut etter 19 år bak murene. Der ble han torturert. Nå ser det ut som om den vennlige gamlingen halvsover.

- NLD har fortsatt folkets mandat i ryggen. Selv om vi blir erklært illegale, vil våre representanter fortsatt kunne operere ute blant massene, forsikrer U Tin Oo. Og får nikkende bifall fra to andre 80-åringer.

På vei ut av nabolaget svinger minibussen enda en gang forbi huset der Aftenpostens utsendte oppdaget et kamera, og nå ser jeg selv tydelig speilreflekskameraet bak sprinklens i smijernsporten. Nå er vi også på sikkerhetstjenestens minnekort, tenker jeg, klare til å bli inn-

rapportert som et ugras på Myanmars vei mot «et blomstrende disiplinert demokrati». ■

NORSK BISTAND

■ Norge har etter syklonen Nargis i mai 2008 økt bistanden til Burma betraktelig. I 2009 var den på nesten 150 millioner kroner.

■ Det er særlig innenfor husly (shelter) at Norge har vært en stor giver, blant annet gjennom Flyktninghjelpen.

■ For 2010 er det avsatt 100 millioner kroner til prosjekter i Burma.

■ Norsk Folkehjelp og Flyktninghjelpen er relativt store aktører innenfor arbeidet for syklonofrene, mens Kirkens Nødhjelp hovedsakelig arbeider for flyktninger på thailandsk side av grensen. Også FN, Leger uten grenser og den burmesiske organisasjonen International Development Enterprises får støtte til arbeid i Burma.

Norad vektlegger språklig valgfrihet

Av Hilde Thyness.

I FORRIGE UTGAVE av Bistandsaktuelt tok Studentenes og Akademikerne Internasjonale Hjelpesfond (SAIH) opp en viktig problemstilling: Ekskluderer støtteordninger for høyere utdanning dem som ikke kan engelsk? Innen Norads støtte til høyere utdanning og forskning legges det nå til rette for språklig valgfrihet.

SAIH kritiserer Norads program for masterstudier (NOMA) og Nasjonalt program for utvikling, forskning og utdanning (NUFU). Organisasjonen mener blant annet at urfolk ekskluderes fra disse programmene fordi engelsk er arbeids- og programspråk.

Norad har ikke hatt et grunnleggende prinsipp om at engelsk skal være eneste arbeids- og program-

DEBATT

språk, og det er ikke nedfelt i programdokumenter og avtaler. Det er imidlertid riktig at det i retningslinjene for søkere til NOMA-programmer tidligere sto presisert at engelsk skulle være programspråk. Norad anbefalte i fjor Senter for Internasjonalisering av høyere utdanning (SIU) å fjerne denne presiseringen og åpne for at andre språk enn engelsk kan brukes som programspråk.

Både NOMA og NUFU-ordningene ble nylig evaluert, og Norad går nå gjennom ordningene på nytt. I det videre arbeidet vil språklig valgfrihet være viktig. ■

Hilde Thyness er rådgiver i Norads avdeling for forskning og utdanning.

Innen Norads støtte til høyere utdanning og forskning legges det nå til rette for språklig valgfrihet.

Sju spørsmål til en utviklingsminister som har skiftet kurs

Av Tom Skauge og Else Øyen

I BISTANDSAKTUELT 4/2010 kan vi lese følgende: «Utviklingspolitikken har tradisjonelt vært altfor opptatt av verdens fattige, mener Erik Solheim. Nå ønsker han seg et sterkere fokus på middelklassen i utviklingslandene».

Uttalelsen er dramatisk fordi den kan innvarsle omfattende endringer i norsk utviklings- og bistandspolitikk. Vi ber derfor Solheim legge frem det relevante kunnskapsgrunnlaget for den nye politikken.

1. Store deler av utviklings- og bistandsmidlene er blitt sugd opp av middelklassen (gjennom utdanning, infrastruktur, NGO'er med mer) og kanalisert utenom de fattigste? Vil ytterligere direkte støtte til middelklassen bidra til å reversere denne trenden? Og i så fall, hvordan?

2. Slik den nye kursen beskrives virker det som om den hviler på en uspesifisert «trickle down effect»? Det er som kjent et dårlig fundament. Hvordan vil utviklingsministeren beskrive og sikre en effektiv nedsildring?

3. Hvilken tidsramme og mål-oppnåelse opererer Solheim med?

4. Ett av eksemplene om økonomisk vekst som har bidradd til en vekst i middelklassen, er hentet fra Kina. Tilfellet gjelder kanskje for

Kina, men det kan helt sikkert ikke overføres til deler av Afrika, eller jevnføres med erfaringer fra skandinaviske historie. Kan vi få en bredere beskrivelse av de vilkår og forutsetninger som tilsier at satsing på middelklassen er den beste vei til fattigdomsbekjempelse?

5. Olje for utvikling-programmet trekkes frem som et annet eksempel på at fattigdommen kan fjernes ved å satse på middelklassen. Hvilke data viser at dette programmet gjennom mindre korrupsjon, bedre ressursforvaltning og bedre styresett bidrar til mindre fattigdom?

6. Er det så at «de fattige» er et bedre investeringsobjekt enn «de fattigste»? Og når har middelklassen fått det nødvendige slik at andre grupper av fattige står for tur?

7. Hva betyr denne nye kursen for Norges støtte til Tusenårsmålene og kampen for menneskerettighetene? Middelklassen står som kjent ikke som den sentrale målgruppen i Tusenårsmålene, og de er ikke i samme utstrekning som de fattige og de fattigste berørt av svikten i menneskerettighetene. ■

Tom Skauge er førsteamanuensis ved Institutt for økonomiske og administrative fag på Høgskolen i Bergen. Else Øyen er tidligere professor ved Universitetet i Bergen.

Er det så at «de fattige» er et bedre investeringsobjekt enn «de fattigste»?

NOTIS

Enorme mineralressurser i Afghanistan

Amerikanske geologer har oppdaget mineralressurser til en verdi av en billion amerikanske dollar i Afghanistan. De hittil ukjente ressursene inkluderer jern, kobber, kobolt, gull og litium, og er så store at Afghanistan potensielt kan bli forvandlet til et av de viktigste gruvesentrene i verden, ifølge International Herald Tribune. ■

HVEM HVA HVOR I ALL VERDEN?

- Hvem er dette?
- Hvilket år ble Verdens helse organisasjon (WHO) etablert?
- Hvor mange land deltar i fotball-VM i Sør-Afrika?
- Og hvor mange fra Afrika?
- Hvem har skrevet boka «Ville Svaner»?
- Hvor mange barn har Nelson Mandela?
- Hvem var FN's generalsekretær fra 1961 til 1971?
- Hva heter landet som er Afrikas nest mest folkerike?
- Mali var engang underlagt en europeisk kolonimakt. Hvilket land?
- Fra hvilke land kommer foreldrene til Yosef Wolde-Mariam, den ene halvdel av rap-duoen Madcon?
- Hva heter Chiles største flyselskap?
- Når ble Surinam uavhengig?
- Hva er offisielt språk i Liberia?
- Hva heter Nigers livgivende elv?
- Hvor mange innbyggere er det i Japan?
- På hvilken øy ligger Papua?

- Er byen i Jaffna i Sri Lanka bebodd av tamiler eller singalesere?
- Hvem har skrevet boka «Til fots i Palestina»?
- Er Tanzania større enn Nigeria?
- Hva heter Zimbabwes første president?

Svarene finner du nederst på siden.

Spørrespalten er laget av **Ba-Musa Ceesay**

TRE EKSPERTNØTTER:

- Hva heter arkitekten som var sjefdesigner under byggingen av Brasils hovedstad Brasilia?
- Hva slags fisk er «Trucha Criolla» som det fanges mange av i Titicacasjøen?
- Hva heter datteren til verdens første kvinnelige statsminister som selv ble valgt som president i 1994?

SVAR:

Alt rett: Les spørsmålene før svarene – ikke omvendt!
15-19: Verden trenger deg.
10-14: Du kan se framtiden lyst i møte.
5-9: Ikke så verst.
1-4: Din interesse for globale spørsmål er kanskje av ny dato?
0: Utenriksdepartementets aspirantkurs er kanskje ikke det du burde ønske på i år?

1. Fotballspiller Samuel Eto fra Kamerun.
2. 1948.
3. 32.
4. Seks: Sør-Afrika, Algerie, Kamerun, Ghana, Eritreiskysystem, Nigeria.
5. Jung Chang.
- 6.
7. U Thant fra Burma.
8. Etiopia.
9. Frankrike.
10. Etiopia og Eritrea.
11. LAN Chile.
12. I 1975.
13. Engelsk.
14. Niger.
15. Ca 127 millioner.
16. New Guinea.
17. Tamiler.
18. Raja Shehadeh.
19. Ja.
20. Canaan Banana.

SVAR PÅ EKSPERTNØTTER:

1. Oscar Niemeyer.
2. Øret.
3. Chandrika Kumaratunga.

Tørke skaper uro i Tsjad

Sudanske flyktninger i konflikt med lokalbefolkningen

IRIDIMI (b-a): Vannmangel og frykten for at barna deres skal bli rekruttert av opprørsgruppen JEM preger hverdagen for sudanske flyktninger i Tsjad.

TSJAD

■ I TSJAD:

KJETIL GYBERG OG YNGVE LEONHARSEN

Ved en av vannpostene i flyktningleiren Iridimi venter to jenter på at krana skal åpne. De er tidlig ute, for det er ennå et par timer til det kommer vann i rørene denne ettermiddagen. To ganger daglig er det mulig å tappe vann her.

– Nå er dagsrasjonene per person nede i 3 til 4 liter. Noen dager er det ikke vann i det hele tatt, sier læreren Tom Abdullah Morsal i et klasserom med utsikt til vannposten. I likhet med de 18 000 andre beboerne i Iridimi er han flyktning fra Darfur i Sudan. Morsal forteller at vannmangelen ofte tvinger folk ut av leiren for å kjøpe vann hos lokalbefolkningen. De betaler rasjonene med sorghum de får utdelt i leiren eller med ved de har sanket sammen. Det er stort sett kvinner og barn som både henter vann og sanker ved, og de blir ofte utsatt for overgrep.

– Kvinnene blir voldtatt. Folk har ingen respekt for flyktningene, sier Morsal.

Økt konflikt. Like i nærheten, bak disken i leirens beskjedne apotek, treffer vi Abbakar Atom Abbakar, selv flyktning og leirens øverste tilitsvalgte.

– Vi har begynt å få mange problemer med lokalbefolkningen, bekrefter mannen som daglig blir underrettet om ulike episoder. Ifølge Abbakar er forklaringen på det økte konfliktnivået enkel: mangel på vann. Siden leiren ble etablert i 2004, har vannrasjonene blitt redusert med nesten 80 prosent.

Iridimi er en av tolv leire for flyktninger fra Darfur og fremstår på mange måter som en velholdt landsby midt ute i Tsjads karrige ørkenlandskap. Forholdet mellom de over 60.000 flyktningene i denne regionen øst i landet og de nesten like mange fastboende har stort sett vært godt, siden alle i hovedsak tilhører samme etniske gruppe. Men den langvarige tørken de siste årene har medført gnisninger mellom

Disse to jentene er tidlig ute for å sikre seg vann, det er flere timer til det kommer vann i krana. Vannmangelen skaper konflikter mellom flyktningene og lokalbe-

flyktninger og lokalbefolkningen. Tørken skaper også stadig nye utfordringer i hjelpearbeidet.

– Situasjonen er så vanskelig at mange som kommer fra dette området prøver å bli registrert som flyktninger for å få matrasjoner, sier Anna de la Varga som er en av FNs mest erfarne representanter på stedet. Siden befolkningen på hver side av grensen snakker det samme språket, er det vanskelig for leirmyndighetene å skille gruppene fra hverandre.

– Vi prøver å fortelle lokalbefolkningen at vårt nærvær også kommer dem til gode. De har for eksempel gratis tilgang til helsetilbudet i leirene. Hadde ikke flyktningene vært der ville tilgangen på medisinsk behandling vært svært dårlig, sier Varga.

Vannposter. FN prøver også å skaffe nye vannposter til lokalbefolkningen, men det er lite vann å ta av. En tysk bistandsarbeider som i flere år har jobbet med vannforsyning i området, sier at nivået i de lokale brønnene aldri har vært lavere enn det er nå. Iridimi er den leiren som sliter med størst vannmangel, men hver gang FN har boret etter vann i området har de møtt fiendtlighet fra lokalbefolkningen. De har selv for lite

Noen dager er det ikke vann i det hele tatt.

Tom Abdullah Morsal, lærer.

Læreren i på skolen i leiren, Tom Abdullah Morsal, er bekymret over vannmangelen og at barna i leiren blir vervet av opprørsbevegelsen JEM. Morsal er selv flyktning fra Darfur.

vann og føler at deres situasjon blir enda vanskeligere når flyktningene også bruker av det lille vannet som finnes.

Rekruttering. – I løpet av de siste dagene er det to barn som har forlatt leiren og to andre som har blitt hentet tilbake av sine foreldre, forteller

DARFUR-FLYKTNINGER

■ Darfurkonflikten i Sudan har skapt en flyktningstrøm til nabolandet Tsjad.

■ Rundt en halv million mennesker har fortsatt behov for humanitær bistand i det østlige Tsjad

■ I 12 leire langs grensen mot Darfur bor 250 000 sudanske flyktninger, sør i landet holder 62 000 flyktninger fra Den Sentralafrikanske republikk til og snaue 170 000 internt fordrevne tsjadere er fordelt på 38 leire i sør og øst.

■ I en resolusjon fra Sikkerhetsrådet i slutten av mai ble det etter tsjadisk press besluttet å utvikle FN-operasjonen for Den Sentralafrikanske republikk og Tsjad i løpet av året.

folkningen.

ALLE FOTO: YNGVE LEONHARSEN

Mariam Moukhtar. Ifølge FNs feltassistent er det JEM (Justice and Equality Movement) som har rekruttert barna. Den sudanske opprørsgruppen har i løpet av den sju år lange konflikten i Darfur uhindret brukt Tsjad som base for angrep inn i Sudan. Og flyktingleirene i Tsjad er gir gode muligheter til å finne nye rekrutter.

– De plukker gjerne ut foreldre-løse barn og ungdommer så ingen kommer for å lete etter dem. Det som blir rekruttert er oftest mellom 15 og 17 år, men vi har også hatt tilfeller ned i 13-14-årsalderen, forteller Mariam.

Denne morgenen har hun fått friggitt to barn fra foreldrenes fangenskap så de kunne begynne å gå på skolen igjen. Ifølge Mariam hadde foreldrene lenket fast barna hjemme for å forhindre at de lot seg verve av JEM. Lærer Tom Abdullah Morsal forklarer JEMs appell med at det bare er et grunnskoletilbud i leiren.

– Vi prøver å få til i stand et tilbud til ungdommen også, men det er ingen kvalifiserte lærere og det er svært lave lønninger, sier han. De som har råd sender gjerne barna til en av storbyene i Sudan for høyere utdanning. Barn og ungdom som ikke har foreldre eller som har

fattige foreldre ender gjerne opp hos JEM, for framtidsutsiktene er ikke særlig lyse for unge menn i leiren.

Vil hjem. Tsjadiske myndigheters prioritet for 2010 er å få gitt samtlige flyktinger i landet et identitetskort. For å avlaste leire som Iridimi og gi mennesker i de svakest gruppen en ny start, har UNHCR på sin side igangsatt et stort kvoteflyktningsprogram. Kun 200 flyktinger har hittil blitt omplassert til USA, men prosjektet er ambisiøst: 17 500 skal omplasseres i løpet av tre år.

På apoteket i Iridimi er Abbakar Atom Abbakar imidlertid mest nysgjerrig på den nye utviklingen i Darfur.

– Det første folk tenker på er å vende hjem, sier han. Tsjadiske myndigheter ser for seg å returnere et sted mellom 5000 og 10 000 flyktinger til Darfur i løpet av 2011, avhengig av sikkerhetssituasjonen. Abbakar er ikke sikker på om han vil tilbake til landsbyen sin eller til en av de større byene i Sudan, men han er helt sikker på at han vil tilbake til hjemlandet.

– En person som ikke er i sitt hjemland er ikke en komplett person, sier han. ■

De plukker gjerne ut foreldreløse barn og ungdommer så ingen kommer for å lete etter dem.

Mariam Moukhtar, feltassistent, FN.

Kvegbonden **Mohamat Hassan** (til venstre) hadde 100 kuer, nå har han 25 igjen. Skulle regnet utebli også i år vil situasjonen bli ytterligere forverret for 750 000 mennesker i området rundt Tsjad-sjøen.

Hungersnød rundt Tsjad-sjøen

– Før hadde jeg over hundre kuer. Nå har jeg bare 25 igjen, sier Mohamat Hassan og stirrer utover sanddyne som skrånene ned mot Tsjad-sjøen. Kvaliteten på kjøttet er i tillegg så dårlig at kvegbonden får langt mindre betalt på markedet. Han har derfor måttet begynne å dyrke den tørre jorda, og de tre barna som flokker seg om ham må klare seg med ett måltid om dagen.

I følge en rapport utarbeidet av tsjadiske myndigheter i samarbeid med blant annet Verdens matvareprogram vil nærmere to millioner mennesker frem til oktober føle konsekvensene av de dårlige avlingene og beiteforholdene etter fjorårets korte regntid. Situasjonen for Tsjads del er mest akutt i det vestre Sahel-beltet. Avlingene er her i

gjennomsnitt mer enn halvert fra året før, og i følge rapporten vil rundt 750.000 mennesker ha behov for nødhjelp bare her.

Selv i de frodige irrigasjonsområdene rundt Tsjad-sjøen, har den reduserte vannstanden ført til at rundt 9000 tonn mais og korn går tapt. Men det er blant sanddynene i innlandet at tragedien finner sted: En reduksjon i avlingene på så mye som 94 prosent er registret i enkelte områder. Ved Verdens matvareprogram (WFP) kontor i byen Bol får Bistandsaktuelt opplyst at nøden i området rundt Tsjad-sjøen er svært alvorlig. Organisasjonen har ikke nok mat til alle som sulter og prioriterer mat til barn under to år samt ammende mødre og gravide. ■

Frykter for sikkerheten

Innen utgangen av året skal de siste FN-styrkene være ute av Tsjad. Selv om forholdet til Sudan synes å være bedre enn på lenge, frykter mange for sikkerheten til flyktingene og hjelpearbeiderne i Tsjad.

I januar undertegnet erkefiendene Tsjad og Sudan en avtale i et forsøk på å normalisere det betente forholdet mellom landene. Partene fikk i stand en felles grensevaktordning for å hindre interne opprørsgrupper i å benytte nabolandenes territorium som base. I april åpnet grensen mellom Tsjad og Sudan for første gang siden Darfur-konflikten brøt ut i 2003.

At Tsjads president Idriss Déby nå vil bedre forholdet til Sudan samtidig som han krever at FN-styrkene som har holdt til i grensetraktene må forlate landet, blir av mange satt i forbindelse med det forestående presidentvalget neste år. Mange frykter at Déby planlegger omfattende valgjuks og at han vil kvitte seg med brysomme internasjonale vitner før valget.

Sikkerhetssituasjonen har den siste tiden blitt bedre som følge av tilnærmingen mellom Tsjad og Sudan. Ved FNs høykommissjonær for flyktingers (UNHCR) hovedkontor i Tsjads hovedstad N'Djamena kan finske Måns Nyberg melde om betydelig redusert rekruttering av barnesoldater den siste tiden.

– Det henger nok sammen med den forverringen i forholdet mellom Déby og opprørsgruppen JEM, sier han. Ifølge Nyberg kan det se ut til at tiden da JEM-geriljaen var under Debys vinge og hadde fritt spillerom i Tsjad er over. I alle fall for en stund.

Etter at FN-styrkene forlater landet er det en tsjadisk spesialenhet, Détachement Intégré de Sécurité (DIS), som skal ivareta sikkerheten for flyktinger og hjelpearbeidere i FN-soldatens tidligere operasjonsområde.

– Vi er nå helt avhengig av DIS-personell for beskyttelse, bekrefter Nyberg. Ifølge FN-mannen er DIS langt mer profesjonelle enn det lokale politiet og UNHCR er fornøyd med servicen de får fra dem. Men ettersom FNs politiavdeling, som står for opplæringen av DIS, også etter hvert vil forlate landet, frykter Nyberg at den tsjadiske sikkerhetsstyrken ikke lenger vil ha de ressursene som skal til for å gi hjelpearbeiderne den nødvendige beskyttelsen.

– Vi er urolige for at FN-soldatens retrett kan lede til et sikkerhetsvakuu øst i Tsjad og at det kan vanskeliggjøre arbeidet vårt ytterligere, sier Nyberg.

Røde Kors har allerede innstilt sitt arbeid i grenseområdene etter at en ansatt ble kidnappet og friggitt først etter nærmere tre måneder. ■

Blir lurt av gruveselskapenes skattejurister

Norske skattebyråkrater vil bistå Zambia i møtet med multinasjonale selskaper

LUSAKA (b-a): Zambia ønsker økte skatteinntekter fra utenlandske selskaper i landets gruveindustri. Men skatteetaten er underbemannet og mangler spisskompetanse. Nå skal det norske Skattedirektoratet for første gang gi råd til et utviklingsland.

■ I ZAMBIA:
JAN SPEED

ZAMBIA I forrige uke undertegnet det norske Skattedirektoratet og Zambia Revenue Authority (ZRA) en intensjonsavtale om samarbeid. Håpet er at landet i større grad skal kunne håndheve en ny lov som ble vedtatt i april 2008, som skal sikre økte skatter fra gruveindustrien.

Den nye loven ble vedtatt etter sterkt press fra opinionsgrupper i Zambia. De mistenker at Zambia blir lurt av gruveselskapenes skattejurister. Av den grunn fikk landet for lite inntekter da kobberprisene var på sitt høyeste, mener kritikerne. I fjor suspenderte likevel den politiske ledelsen en av de viktigste nye gruveskattene, ressursrenteskatten, som en følge av finanskrisen. Det er foreløpig uvisst hvor lenge suspensjonen vil vare.

- Selv om det har vært noen endringer, ser vi fordelene med den nye loven. Vi har fått økte skatteinntekter, sier Priscilla Banda, direktør for avdelingen for store skatteyttere i ZRA.

Likevel utgjør inntektene fra gruveindustrien i underkant av fire prosent av statsbudsjettet, selv om landet er blant verdens ti største kobberprodusenter og den nest største koboltprodusenten. Takket være mulighetene til å trekke investeringer fra på skatten er det kun to tre av de ni store gruveselskapene som i det hele tatt betaler skatt til staten. Og det er kun ett gruveselskap som betaler bedriftsskatt.

Store volumer. - Med tiden vil nok alle selskapene betale skatt, og derfor er det klart at vi trenger mer

Zambia er en av verdens største kobberprodusenter. Nå ønsker landet å hente inn større skatteinntekter fra gruvesektoren.

FOTO: JAN SPEED

ØKONOMI

kunnskap. Den største utfordringen er kompleksiteten og volumene i transaksjonene i gruvesektoren, sier Banda.

Den norske skattedirektøren mener at norsk ekspertise på beskatning av oljesektoren vil være nyttig for Zambia.

- Den største utfordringen er på bedriftsnivå når man har å gjøre med multinasjonale selskaper. Det fordrer god revisjon og kunnskap om industrien, sier skattedirektør Svein Ragnar Kristensen.

Dårlig kapasitet. For tiden har det zambiske skattedirektoratet sju skatteinspektører som har spesialisert seg på mineralbeskatning. Antallet skal økes til 13 også på sikt til

En av de viktigste innsatsene Norge gjør i Zambia.

Tore Gjøs, ambassadør.

18. Det er likevel småtterier i forhold til de hundretalls jurister og regnskaps eksperter de store gruveselskapene kan trekke på.

Lederen i det zambiske gruvearbeiderforbundet Rayford Mbulu, mener at den nye skatteloven ikke har vært til gagn for landet så langt. - Det vi har sett er at Zambia Revenue Authority ikke har klart å få gruveselskapene til å betale. De har for liten kapasitet til å kontrollere selskapene, mener han.

Det zambiske skattedirektoratet er nå i gang med første fase av en revisjon av de tre største gruveselskapene. Den er satt i gang med norsk støtte og har pågått i over ett år. Arbeidet så langt er vanskelig gjort av at de enkelte selskapene holder tilbake nødvendig informasjon om inntekter og utgifter, spesielt fra beslektede selskaper i utlandet. Det har lenge vært sterk mistanke om at

noen av selskapene reduserer sine inntekter gjennom å underprise det de eksporterer, mens de øker utgiftspostene uforholdsviss mye.

Ønsker styrking. Selskapet First Quantum driver den lønnsomme Kansanshigruven helt nord i landet, og er den største skattebetaleren i landet. De mener det er viktig at utenlandske givere bidrar til å gjøre den zambiske staten mer effektiv.

- Vi hører stadig anklager mot gruveindustrien om at vi jukser med tall og driver med feilfakturering. Vårt selskap kontrolleres av to internasjonale revisjonsfirmaer og vi må stadig melde våre tall til børsen i Toronto hvor vi er registrert. Vi har en hel drøss med zambiske regnskapsførere som nok hadde varslet om vi brøt loven. Vi ser gjerne at skattemyndighetene styrkes og blir bedre til å revidere gruveselskapene

Store ulikheter i velferd for latinamerikanske barn

Samtlige latinamerikanske land har økt tilbudet av velferdstjenester for barn. Men utviklingen er ujevn, og regionen er langt unna at alle barn skal ha like muligheter.

■ EVEN TØMTE

Det går frem av Verdensbankens Human Opportunity Index som nylig ble presentert. Indeksen er et mål både på barns tilgang på grunnleggende tjenester som vann, elektrisitet, utdanning og gode sanitære forhold, og hvordan tilgangen er fordelt.

- Latin-Amerika og Karibia gjør framskritt mot å åpne dørene for utvikling for alle. Men det er langt igjen. Med dagens hastighet vil det i snitt ta én generasjon før regionen

har oppnådd universell tilgang til de grunnleggende tjenestene som gir mennesker muligheter i livet, kommenterer hovedforfatter Marcelo Giugale i rapporten «Do Our Children Have A Chance?». Giugale er Verdensbankens direktør for økonomisk politikk og fattigdomsbekjempelse

Chile på topp. Chile leder an i regionen med en rating på 95 av 100 poeng. I den andre enden av skalaen finner vi Nicaragua, med en score på 46. I gjennomsnitt scorer regionen 77 av 100 poeng.

Latin-Amerika og Karibia er fremdeles regionen med størst ulikheter i verden, slår rapporten fast.

Rapporten merker seg at landene med høyest rating har svært ulike utviklingsmodeller. Blant landene som kommer best ut finner vi

både det markedsorienterte Chile og det «bolivianske» Venezuela styrt av venstrepopulisten Hugo

Chavez.

Regionen har klatret ett poeng på indeksen for hvert år de siste 15

Latin-Amerika og Karibia er fremdeles regionen med størst ulikheter i verden.

Verdensbanken.

INDEKS FOR BARNES VELFERD

På topp:

Chile	92
Uruguay	90
Argentina	88

På bunn:

Guatemala	51
Honduras	48
Nicaragua	46

r?

slik at vi kan slippe udokumenterte anklager, sier direktør Bill Allen ved Kansanshi Mines.

I perioden april 2008 til ressursrenteskatten ble opphevet i begynnelsen av 2009 var det flere av selskapene som ikke betalte den nye skatten. De skylder trolig rundt 1,8 milliarder kroner. Det pågår nå kompliserte forhandlinger mellom staten og de store gruveselskapene i landet.

Kompetanse. Den nye fireårige avtalen mellom Norge og den zambiske skatteetaten innebærer at Skattedirektoratet bidrar med kompetanseoverføring etter innspill om behov fra zambisk side.

De to direktoratene skal samarbeide om regnskapskontroll, bedriftsanalyser og utvikling av data-systemer som gjør det lettere å hente fram skatteinformasjon. Samtidig skal Norge betale når etaten henter inn spisskompetanse fra andre land og for at rådgivere fra Det internasjonale pengefondet (IMF) knyttes til skatteetaten.

- Vi ser dette som en av de viktigste innsatsene Norge gjør i Zambia framover, sier ambassadør Tore Gjøs. Med økte skatteinntekter fra gruvesektoren vil Zambia på sikt kunne bli uavhengig av store bi-

FLERSIDIG SAMARBEID

Norge har støttet skatteforvaltningen og anti-korrupsjonsarbeidet i Zambia gjennom flere tiltak:

- Norske konsulenter og advokater ga råd i forbindelse med den nye gruveskatten som ble vedtatt i april 2008.

- Norge har tidligere støttet anti-korrupsjonsenheten.

- Et samarbeid mellom den norske og zambiske riksrevisjonen har ført til styrket kompetanse ved det zambiske kontoret.

- Norge støtter opprettelsen av et Økokrim, Financial Intelligence Unit.

- Zambia Revenue Authority skal styrkes gjennom et samarbeid med det norske Skattedirektoratet.

standsoverføringer.

Den zambiske skattedirektøren Chriticles Mwansa mener samarbeidet kommer på et tidspunkt da forventningene til etaten øker.

- Vi må bli mer effektive og sikre at staten får inntekter fra gruvesektoren, sier han. ■

Vi vil slippe udokumenterte anklager.

Bill Allen, direktør.

Skattedirektørene **Chriticles Mwansa** fra Zambia og **Svein Ragnar Kristensen** fra Norge undertegnet nylig en intensjonsavtale om kompetanseutveksling.

FOTO: JAN SPEED

årene. Likevel vil det med dagens utvikling gjennomsnitt på 24 år før regionen har nådd universell tilgang på de ulike velferdstjenestene. Men det er også store ulikheter mellom ulike land og regioner. I Mellom-Amerika vil det for eksempel ta 37 år før alle barn har fått tilgang på grunnutdanning. Det finnes også betydelige forskjeller innad i landene, spesielt mellom de store byene og landsbygda.

Størst ulikheter. Indeksen bygger på en tanke om at alle bør ha tilgang på slike tjenester i en rettferdig verden, uavhengig av for eksempel kjønn, klasse og bosted.

En indeksverdi på 100 indikerer at landet har universell dekning av disse tjenestene. Verdensbanken ser på hvordan tilgangen på velferdstjenester er påvirket av foreldrenes ut-

danning, familiens inntekt, antall søsken, om begge foreldrene er del av familien, kjønn, kjønn på familiens overhode og hvor man er bosatt. To land med lik dekning kan komme ulikt ut på indeksen, dersom manglende dekning går spesielt ut over en bestemt gruppe.

- Dessverre betyr personlig bakgrunn fremdeles mye for latin-amerikanske barn. Dine foreldres utdanningsnivå vil sannsynligvis bestemme ditt eget. Hvor du er født er fremdeles den viktigste indikatoren på om du vil ha tilgang til grunnleggende infrastruktur, skriver Giugale. ■

«Do Our Children Have A Chance?» The 2010 Human Opportunity Report for Latin America and the Caribbean». Verdensbanken. tinyurl.com/3a97dnj

ØKONOMI

Kjøtt fra Swaziland

200 tonn storfekjøtt er blitt importert siden Norge åpnet for tollfri import av kjøtt fra Swaziland i fjor.

- Det ligger an til cirka 200-250 tonn på årsbasis, eller anslagsvis tolv-femten millioner kroner, forteller direktør Bjørn-Ole Juul-Hansen i Kjøtt- og fjørføbransjens landsforbund.

Organisasjonen har samarbeidet med slakteriet Swazi Meat Industries SMI siden 2006. Slakteriet har med støtte fra Norad bygget seg opp til å produsere kjøtt med EU-standard. Likevel startet ikke importen før det ble åpnet for tollfrihet fra 2009.

- Jeg tror forbrukerne aksepterer afrikansk kjøtt mer og mer. Vi synes det er bedre å importere fra Swaziland, eller fra Kenya og Uganda der Nortura har satset, enn fra våre naboland, sier Juul-Hansen. ■

Handler våpen som aldri før

Krisetider i verdensøkonomien har ikke satt noen stopper for våpenhandelen. Verden brukte 1531 milliarder dollar på våpen og militærutgifter i 2009. Det er en økning på nesten 6 prosent fra 2008, og 49 prosent mer enn i år 2000, ifølge det svenske fredsforskningsinstituttet SIPRI.

USA alene brukte 661 milliarder dollar på militæret i 2009, noe som utgjør 43 prosent av totalen i verden. Kina er antatt å være nest størst, med et militærbudsjett på anslagsvis 100 milliarder dollar.

Bistanden fra OECD-DAC-landene utgjorde til sammenlikning 120 milliarder dollar. ■

Litt bedre i tidligere britiske kolonier

Tidligere britiske kolonier har hatt bedre økonomisk utvikling enn franske. Det mener forskere ved universitetet i Cape Town, som har undersøkt 38 land i Afrika sør for Sahara i perioden 1960-2000.

Forskerne finner en «marginalt» bedre utvikling i de tidligere britiske koloniene, som kan spores til arven fra koloniregimet i forhold til handel og utdanning. Derimot har markedsforstyrrelser og ulik skattepolitikk i kolonistyrene ingen effekt. Forskerne finner heller ingen effekt av at Storbritannia, som den dominerende kolonimakten, skulle ha sikret seg de 'beste' koloniene. ■

Venter vekst uten jobber

Selv om den økonomiske veksten i verden er på vei opp, blir det ikke skapt mange nok nye jobber til å erstatte de som forsvant i løpet av finanskrisen.

Ifølge prognoser fra FN-organisasjonen DESA vil de rike landenes økonomi vokse med 1,9 prosent i år og 2,1 prosent i 2011. Samtidig ventes en økonomisk vekst på 9,2 prosent i Kina og 7,9 prosent i India i år, mens Afrika Sør for Sahara venter en vekst på 4,7 prosent.

Men verdensøkonomien er ustabil og prognosene svært usikre. Veksten later ikke til å føre til at det skapes nye jobber. Arbeidsløsheten økte med minst 34 millioner mennesker i fjor, samtidig som antallet arbeidende fattige økte med 215 millioner. DESA venter at den uformelle økonomien vil vokse i mange utviklingsland, mens rike land kan se fram til fire-fem år med høy arbeidsløshet. ■

FN-rapport kritiserer blokade

Den økonomiske situasjonen i de okkuperte palestinske områdene har bedret seg noe. Situasjonen er likevel prekær, spesielt på Gaza-stripen, heter det i en rapport fra den internasjonale arbeidsorganisasjonen ILO.

Hindre for fri bevegelse undergraver både økonomisk aktivitet og det sosiale vevet i det palestinske samfunnet, slår rapporten fast. Tross økt sysselsetting og økonomisk vekst er arbeidsløsheten likevel blant de høyeste i verden, 40 prosent.

Samtidig blir utviklingen på Gaza undergravet av Israels blokkade. Jo lenger blokaden fortsetter, desto mer undergraver den framtidssiktene for arbeidere og deres familier, særlig den yngre generasjonen, skriver ILO i sin rapport. ■

Rikfolk mindre hjelpsomme

Folk fra rike land tenderer til å være mindre hjelpsomme. Tre amerikanske forskere har undersøkt hvordan tilfeldige mennesker i 23 byer verden over forholder seg til tre situasjoner: en forbipasserende som mister en penn, en person med et skadd bein som forsøker å plukke opp en haug magasiner han har mistet, og en blind person som ønsker å krysse gaten.

Andelen hjelp som ble tilbudt varierte fra 40 prosent i Kuala Lumpur, Malaysia til 93 prosent i Rio de Janeiro, Brasil. Forskerne fant bare én statistisk holdbar sammenheng: jo mer produktiv landets økonomi var og jo større kjøpekraft folk hadde, desto mindre hjelpsomme var de.

Artikkelen er publisert i tidsskriftet Journal of Cross-Cultural Psychology. ■

Angola – Norges viktigste land i Afrika

Av Halle Jørn Hanssen

ANGOLA

Da Statoil publiserte sine resultater for 2009 viste de at 37 prosent av selskapets oljeproduksjon utenfor Norge foregår i Angola og at overføringene derfra til Statoil i Norge i 2009 var på vel 15 milliarder kroner. For de tre siste årene er de samlede beløp som er overført til Norge ca 45 milliarder kroner. I samme tidsrom har Statoil i form av delt oljeproduksjon, skatt og investeringer lagt igjen om lag 80 milliarder kroner. Andre norske selskaper med stor statlig aksjepordefølge, som Hydro, Aker Solutions og Yara samt en rekke norske private serviseselskaper for oljeindustrien er også meget aktive i Angola.

Hvordan er dette blitt mulig?

Angola var en utbyttet portugisisk koloni fra 1600-tallet til 1975 og var hardt rammet av slavetiden. En frigjøringskrig som begynte i 1961, la store deler av landet i ruiner.

Det norske engasjementet i Angola har en interessant forhistorie.

Det begynte med det norske sivilsamfunnet anført av Fellestrådet for det sørlige Afrika og solidaritetsengasjementet for frigjøringskampen i Det sørlige Afrika på 1960 og 1970 tallet. Den politisk foretrukne partneren i Angola ble MPLA. Organisasjonens leder, seinere Angolas

KRONIKK

Kronikker i Bistandsaktuelt kan sendes tgh@norad.no. Teksten bør ikke overstige 8500 tegn inkl. mellomrom. Legg ved bilde av artikkelforfatter. På grunn av stor pågang kan ikke alle kronikker regne med å komme på trykk.

første president, Augustino Neto besøkte av den grunn Norge. Samtidig holdt representanter for UD kontakt med MPLA, og organisasjonen fikk økonomisk støtte til sitt humanitære arbeid.

Da Angola ble uavhengig med en MPLA-regjering i 1975, meldte spørsmålet seg om norsk anerkjennelse. Motstanden var stor på borgerlig hold i Stortinget og betydelig i deler av Arbeiderpartiet og LO. Også USAs utenriksminister Henry Kissinger var en kraftfull motstander. Han framholdt at kommunistene i Luanda burde knuses. Det ble gjort klart for norske representanter at USA ville se på norsk anerkjennelse med meget kritiske øyne.

Men i 1977 anerkjente regjeringen Nordli allikevel MPLA-regjeringen samtidig som den ga betydelig humanitær støtte til frigjøringsbevegelsene i det sørlige Afrika. Norge var sammen med Danmark og Sverige viktige støttespillere i frigjøringskampen.

Engasjementet til norske sivilsamfunnsaktører må forsterkes og ikke fases ut slik det planlegges for i dag.

1980 dannet frontlinjestatene SADC, Utviklingskonferansen for det sørlige Afrika. Den ble raskt en viktig regional samarbeidspartner for de nordiske land. Angola fikk SADCs energisekretariat, og Norge fikk i oppgave å støtte utviklingen av sekretariatet. Dette førte til at Norad med sine faglige rådgivere og konsultantselskapet Norconsult fikk en særlig stilling og oppgave. Samarbeidet med angolanske partnere på regjeringensnivå og lederne for energisekretariatet fungerte godt og var tillitskapende.

Allerede i 1984 kom de første følere fra den angolanske regjering om norske investeringer i oljesektoren. Noe seinere var representanter for oljeselskapet Saga i Luanda og formidlet en klar interesse for medvirkning.

På midten av 1980 tallet etablerte Norsk Folkehjelp seg med et standpunkt for MPLA i krigen som da raste. Siden har organisasjonen utviklet et betydelig samfunnsbyggingprogram i landet og nyter et godt omdømme både hos folk flest og myndigheter.

Norad var gjennom hele 1980 og 1990 tallet aktivt til stede i Angola, og Norsk Hydro fikk sin første investeringsavtale i oljesektoren i 1992. Året etter fulgte Statoil. I 2007 ble så Statoil og Norsk Hydros oljedivisjon slått sammen og hadde da samlede investeringer i oljesektoren på vel 40 milliarder kroner. Seinere har Statoil økt disse investeringene til ca 60 milliarder kroner. Parallelt med dette har norske høyteknologiselskaper som Aker Solutions og FMC Technologies samt flere andre service-selskaper etablert seg i Angola samtidig som Norge eksporterer stadig mer høyteknologi for oljesektoren. I fjor utgjorde denne eksporten nærmere 8 milliarder kroner.

«Oljeveven» som binder de to land sammen, vokser fort. NTNU har studenter fra Angola i Trondheim samtidig som det i samarbeid med Augustino Neto-universitetet med bistandspenger bygger kompetanse for de samme studier i Luanda. Rogaland kurs og kompetansesenter trener med norske bistandspenger teknikere for oljesektoren i Angola mens Oljedirektoratet har folk på kurs i Stavanger. Samtidig utvikler Aker Solutions en bedrift for produksjon av høyteknologi i Luanda.

Havforskningsinstituttet i Bergen har avtaler om overvåking av den rike fiskebestanden i havet utenfor Angola og forurensning av havet som følge av oljevirkksomheten på kontinentalsokkelen.

Nye store initiativ kan komme til å forsterke dette entydige bildet av gjensidig avhengighet: Norsk Hydro har i flere år forhandlet om et omfattende avtaleverk for oppdemming av en stor elv med kraftverk, overføringslinjer, havneutbygging i byen Baira Farta i det sørlige Angola, og samme sted bygging av et aluminiumsverk, kanskje verdens største. Den foreløpige kostnadsrammen for prosjektet ligger på rundt 40 milliarder kroner. Observatører i Luanda mener at regjeringen i Angola og Hydro er i slutfasen av forhandlingene, og blir det avtale, får Hydro et gigantprosjekt.

Yara, det norske gjødselsproduksentselskapet, er stadig tyngre til stede i Angola og forhandler om bygging av en fabrikk som skal bruke gass fra oljefeltene som energikil-

de i den lille byen Soyo i nord Angola. Selskapet sies å være kommet langt i forhandlingene.

I kjølvannet av de store norske selskapene som alle har stort statlig eierskap, kommer nå stadig flere nye private norske investorer, både små og store.

Om alle de nye store prosjektene blir iverksatt samtidig som Statoil fortsetter sine investeringer, betyr det at de samlede norske investeringene i Angola i løpet av få år vil passere 100 milliarder kroner. Det er mye mer enn hva alle norske bedrifter har investert for eksempel i Kina og dermed mer enn hva norske bedrifter samlet har investert i noe annet land utenfor Vest Europa og Nord Amerika.

Angola er allerede Norges viktigste samarbeidsland i Afrika og vil være det for all overskuelig framtid. Ikke bare det, Angola er i ferd med å bli et av de aller viktigste land i verden for norske investorer og norsk industri, og det hele drives av selskaper med dominerende eller stort statlig eierskap.

Hvorfor skjer alt dette fra norsk side?

Politisk er det skissert en bakgrunn for det hele tidligere i artikkelen.

I tillegg må det understrekes at Angola kanskje er Afrikas mest ressursrike land. Det har det meste av mineraler, også diamanter og gull. Det har mye olje og gass. Det har overflod av vann, og landbruks-, skogsbruks og viltforvaltningspotensialet er enormt. Havet er fullt av fisk og potensialet for turisme er stort.

Men det store flertall av Angolas folk lever fortsatt i stor fattigdom, og gapet mellom rik og fattig er ett av de største i verden. Den lange frigjøringskrigen, som sluttet først i 2002, er en viktig del av forklaringen på den store fattigdommen. Angola har siden 2002 hatt en økonomisk vekst på mellom 10 og 15 prosent, og landets økonomiske situasjon er god selv om finanskrisen rammet hardt i 2009. Regjeringen i Angola har midlene til å fordele og jevne ut sosialt og regionalt dersom den samtidig har den politiske viljen til å gjøre det.

For Norge med sin sosialdemokratiske tradisjon synes det å måtte bli en forutsetning for at det framtidige samarbeidet skal bli godt at styresmaktene i Angola viser reell politisk vilje til omfordeling og utjevning og vedvarende demokratisering av samfunnet. Men skal Norge bli i stand til å bidra til en slik samfunnsutvikling i Angola, må det politiske og samfunnsbyggende samarbeidet mellom de to land bli mye sterkere enn det er i dag. LO og NHO må engasjere seg i forhold til angolanske partnere. Engasjementet til norske sivilsamfunnsaktører må forsterkes og ikke fases ut slik det planlegges for i dag. Kultur og medieinstitusjoner bør oppmuntres til å engasjere seg. Det samme gjelder for de politiske partiene. Bistanden må økes og ikke fases ut slik man planlegger i dag. ■

Halle Jørn Hanssen er tidligere generalsekretær i Norsk Folkehjelp og journalist i NRK.

Angola har hatt en kraftig økonomisk vekst de siste årene og blitt viktig også for norske bedrifter. Norsk bistand og engasjement i landets utvikling bør økes, mener artikkelforfatteren. Bildet er fra hovedstaden Luanda.

FOTO: VANESSA VICK/SCANPIX

Fotball for de rike?

Av Victoria Buhanza

FOTBALL

For en gangs skyld retter verden oppmerksomheten mot Afrika for å oppleve noe positivt. Fotball-VM i Sør-Afrika gjør alle afrikanere stolte og glade, men kanskje også litt nervøse. For de fleste på vårt kontinent forbindes nemlig fotball med grådighet, vanstyre, maktarroganse og snusk i stor skala.

La oss alle håpe at fotball-VM i Sør-Afrika blir en internasjonal folkefest fylt av glede og forbrødring. Vi håper Sør-Afrika viser seg fra en fredelig side, og setter vår lit til at den normalt kalde vinteren i Johannesburg kjøler gemyttene både der og i resten av landet.

Vi rigger oss til foran TV-skjermene hjemme og på offentlige steder. Flere barer har gått til oppgradering av tv-apparater for å virke mest mulig attraktive på fotballinteresserte gjester. Men de støyende barene er stort sett menns domene.

VM-feberen har de siste månedene og ukene spredt seg over hele Afrika. Ikke minst gjelder det Zimbabwe og Tanzania som var så heldige å få besøk av VM-favorittene Brasil, som en del av oppkjøringen til VM.

Brasil vant lett 5-1 over vårt landslag Taifa Stars, men det var bare de mest bemidlete som hadde råd til å kjøpe billett til kampen. Billettene kostet fra 300 kr til 2000 kr. Det er priser langt utenfor rekkevidde for den gjennomsnittlige tanzanier. I Zimbabwe var billettprisene nede i 60 kroner for de billigste billettene, og fotballinteresserte tanzanier raste over denne forskjellsbehandlingen. For mange kriserammede zimbabwere var nok sikkert også denne prisen i høyeste laget.

Fotball er en folkesport i hele Afrika, men de viktigste kampene har en tendens til å bli forlystelse for de rike. Heldigvis er det nok av plass til publikummere på de lokale kampene. FOTO: MWANZO MILLINGA

SETT FRA SØR

Victoria Buhanza er frilansjournalist i Dar es Salaam, Tanzania.

En begivenhet for de få og rike.

I sin grådighet krevde også det tanzanianske fotballforbundet (Tanzania Football Federation - TFF) at lokale journalister og fotografer måtte kjøpe billetter for å få lov til å referere fra kampen. Det var i tillegg nesten helt umulig for lokale jour-

nalister å få akkreditering og dermed tilgang til stadion i Dar es Salaam. Dette førte til at det var veldig lite å lese og se i våre egne medier etter fotballkampen.

Lokale journalister beskylder det tanzanianske fotballforbundet for å ha brakt grådigheten innen fotballen til nye høyder. Fotballforbundet svarer at det var kostbart å arrangere Brasil-kampen og at de er opptatt av å trekke VIP-tilskuere fra næringslivet til kampene.

Det er da fritt for næringslivet å gi bort billetter, både til fattige og rike. Generalsekretær Fredrick Mwakalebela i det tanzanianske fotballforbundet mener at vanlige folk forstår dette, men det er media som ofte blir sure og kritiske til alt som foregår i forbundet. Flere aviser skriver at fotballforbundet måtte betale mer enn 40 millioner kroner for å få besøk av landslaget fra Brasil, men det vil ingen i forbundet bekrefte. Kampen ble kringkastet til 160 land, og inntektene fra dette er heller ikke kjent.

Fotballpampene i Tanzania blir helt blindet av muligheten til å tjene penger, og glemmer at fotball er en sport som engasjerer det brede lag av folket. Det samme skjedde da vårt landslag hadde besøk av Kamerun under VM-kvalifiseringen i 2008. Dette ble også en begivenhet for de få og rike. Men sjelden var vi sett det så ille som nå. Ledelsen i fotballforbundet må vise mye større ydmykhet, sier sportsjournalist Mohammed Ugasa i avisen The Guardian.

Fotball i Afrika assosieres ikke bare med økonomisk grådighet, men også med overtro og hekseri. Det er en kjent sak av tradisjonelle juju-menn og hekседoktorer er i sving før de fleste fotballkamper i Tanzania, normalt på oppdrag fra fans på begge sider. Også før Brasil-kampen forsøkte hekседoktorer å påvirke kamputfallet slik at Tanzania skulle vinne kampen. Men det nyttet ikke. Mot Kaka, Robinho, Cesar og andre fotballteknikere i øverste verdensklasse, måtte selv den kraftigste heksekunst gi tapt. Men noen hevder at Tanzanias trøstescoring er et tegn på at heksekraften i alle fall hjalp litt. ■

: GADOS VERDEN

Tanzanierenen Godfrey Mwambwa, bedre kjent som «Gado», er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen Daily Nation.

Vil skape utvikling med media på laget

LITTERATUR

Dette er boken for de som vil være oppdatert på mediens rolle i demokratiutvikling og fattigdomsbekjempelse. Den gir selvsagt ingen endelige svar, men leseren løftes et skritt videre i forhold til tidligere litteratur.

Boken klargjør begreper, indikatorer og et rammeverk for å diskutere mediens rolle i demokratiutvikling og bistand. Den balanserer godt mellom å problematisere, påvise diffuse årsakssammenhenger og motsetninger mens den samtidig klargjør mål, begreper og mulige tiltak.

Ja, den er nesten litt for klar, slik at alle verdens problemer tilsynelatende kan puttes i bokser koblet med piler, og hvor alle hovedproblemer har tre underpunkter.

Bokens redaktør, Pippa Norris, underviser i sammenlignende politikk ved Harvard. Hun har redigert boken stramt, og profilerte medforfattere bidrar med kapitler skrevet over samme lest. Det er leservennlig.

Bokens kontekst er utbredelse av demokrati og utvikling. Status nå er demokratiske valg i 121 av 193 uavhengige land. Siste tiår har økonomisk vekst løftet millioner ut av fattigdom, blant annet i Kina, India og Brasil. Men nå reduseres utviklingen av global økonomisk nedtur, klimaendringer og fastlåste konflikter med terror.

BOKANMELDELSE

Pippa Norris (redaktør):

«Public Sentinel – News Media & Governance Reform»
The World Bank, 2010
420 sider

I dette store bildet handler boken om hvordan nyhetsmedier kan ta tak i slike problemer. Innledningsvis drøftes hva som er mediens ideelle rolle i demokratiet og hvordan det kan måles.

Boken bygger på at mediene har tre roller. Det er å være samfunnets vaktbikkje, sette agenda for offentlig debatt, samt at de som «portvakter» må sørge for at et mangfold av meninger kommer til orde. Boken drøfter disse rollene ut fra ulike perspektiver. Det er dekning av katastrofer; om det er media eller giver som setter agenda; korrupsjon; samspillet media, styresett og borgere; dekning av valg; pressefrihet; og media i fredsprosesser.

Deretter blir verdens regioner med mottakere av utviklingsbistand systematisk gjennomgått. Dette er konsistent i forhold til den etablerte modellen med mediens tre roller.

Avslutningsvis stiller boken det store strategispørsmålet om hva slags politiske inngrep som mest effektivt kan lukke gapet og sette me-

diene i stand til å spille sin ideelle rolle i demokratiet. Den konkluderer med tiltak på tre nivåer. Det ene er å styrke profesjonaliseringen av journalistikken og støtte målrettet kapasitetsutvikling av medias selvstjente gjennom press councils, organisasjoner som jobber for pressefrihet og lignende. Videre bør man gjøre tiltak i markedene mediene skal leve av, blant annet med lover som sikrer mangfoldet både blant eiere og for mediens innhold. Så er det å sikre ytringsfrihet og pressefrihet både i praksis og i grunnlov og andre lover. Boken argumenterer for at de mest effektive strategiene tar for seg alle tre nivåene, men tilpasser virkemidlene til den spesifikke situasjonen.

Mediene er stort sett omtalt kollektivt. Unntaksvis nevnes enkeltmedier, blant annet når man drøfter CNN-effekten, det at donorene løp dit CNNs kameraer filmet. Boken trekker fram nye undersøkelser som viser at donorene har greid å holde på sin innsats i katastrofeområder over tid selv etter at CNN dro videre, og argumenterer for en redusert CNN-effekt.

En god sekvens i boken er drøftingen av hvordan man skal måle medias betydning for utvikling av demokrati og reduksjon av fattigdom. Inkludering av media i bistandspolitikken forutsetter diagno-

severktøy og prestasjonsindikatorer. Her problematiseres årsakssammenhengen mellom mediens prestasjon og graden av utvikling. Man kan lese om en UNESCO-analyse fra 2006 som gikk gjennom et lappeteppes av indikatorer som var foreslått til å måle mediens prestasjon i demokratiet. De er overlappende, motsigende, og bygger på ulike ideologier, metoder og formål. Videre refereres andre måleinstrumenter med gjennomslagskraft, bl.a. Freedom Houses årlige måling av Freedom of the Press.

I et demokrati lever mediene av inntektene i markedet. Det er slik de blir uavhengige. Boken drøfter velkjente problemstillinger som kommersialisering av mediene og hvorvidt det hindrer deres prestasjoner i demokratiet. Perspektivet jeg savner er hvordan man skal styrke mediene i fattige land sine muligheter til å utvikle egne inntekter og bygge sterke uavhengige mediebedrifter. Dette er vesentlig, og er ikke viet oppmerksomhet.

Men totalt sett opplever jeg boken som et fornyet kart for videre debatt om medias rolle innen utvikling. ■

Jens Barland

Et kraftfullt livsverk

LITTERATUR

Odd Hoftun rager høyt blant pionerene innen norsk bistandshistorie. Fra enkle kår i Ål i Hallingdal ble det hans livsverk å bidra til utvikling i nepalske lokalsamfunn, i spenningsfeltet mellom misjonstenkning og utviklingsarbeid. Det er Hoftuns venn over mange år, Peter Svalheim, som har forfattet boken Kraftverket: Odd Hoftun: portrett av et livsverk.

Det er en stor og sammensatt innsats som brettes ut i denne boken. Man får bekreftet hvilket engasjement Hoftun lot Nepal nyte godt av gjennom nær fire tiår. Hans innsats blir særegen ved hans evne til å se ting i sammenheng, viljen til å fremme lokal tilpasset infrastruktur, balansen mellom ydmykhet og besluttsomhet og hans overbevisning om at fattigdomsbekjempelse iblant gjør det nødvendig å bryte rammene for tradisjonell misjonsarbeid. Derfor blir undervisning og praktisk opplæring viktig. Derfor må innsats på helsesektoren vektlegges. Derfor må ikke minst fokus rettes mot Nepals fremste ressurs, vannkraft, som grunnlag for arbeidsplasser, inntektsgenerering og velferd. Grunnlinjen er Hoftuns kristne tro, men målsettingen for hans virke er ikke noe mindre enn sosial og økonomisk sikkerhet for nødstilte mennesker og en mer verdig hverdag for de mange, ikke minst for nepalske kvinner.

I beskrivelsen av dette brede leretet får forfatteren også fram de mange motsetningene som blir en del av Hoftuns virke i Nepal. Ikke alle aksepterer like lett at misjonsbefalingen blir en del av motivasjonen, ikke selve jobbutøvelsen. Hoftun og hans kolleger i møter perioder mye skepsis i nepalske lokalsamfunn, hvor mange - ofte med vikariende motiver - søker å fremstille Hoftun som våpendrager for vestlig imperialism, som trekker ungdommen

BOKANMELDELSE

Peter Svalheim

Kraftverket: Odd Hoftun: portrett av et livsverk
Avenir forlag, 2009

bort tradisjonelle levemåter og ønsker å trekke ut naturressurser til egen fortjeneste. Når Hoftuns innsats i perioder sammenfaller med økende politisk radikaliserings i Nepal er det ikke overraskende at hans virke blir en del av de stedlige tumulter, til dels med voldelig tilsnitt.

Boken baserer seg på et rikt tilfang av primærkilder. Det er forfatterens styrke, men også svakhet, at han har årelangt kjennskap til hovedpersonen og hans nærmeste. Mye kommer nært. Fornavnene blir mange, detaljene iblant påtrengende, fremstillingen tidvis ordrik og omstendelig. Forfatterens respekt for hovedpersonen lar seg ikke skjule, men noe av dette balanseres ved at han ikke går av veien for også å betone også svake sider ved Hoftun som bedriftsleder i til dels konfliktfylte lokalsamfunn. Man savner iblant større avstand til personer og stoffunderlag. Når forfatteren prisverdig nok forsyner oss med et omfattende kildetilfang burde det vært mulig å redusere omfanget av sitater fra andre bøker, ikke minst fra Hoftuns egne verker.

Dette gjelder særlig de innledende delene av boken.

Når Odd Hoftuns innsats i Nepal fortjener stor oppmerksomhet, trolig mer enn det som er blitt ham til del, skyldes det blant annet at han langt mer enn andre «idealister» kombinerte en solid faglig utdanning med forståelse for forvaltningsmessige spørsmål. Og mer enn mange andre innen sin faglige bransje forsto han at maskinelt utstyr og all nødvendig teknisk infrastruktur

har sin hovedverdi om det blir satt i en hensiktsmessig organisatorisk sammenheng, med særlig vekt på «human capacity building», et begrep han ofte vender tilbake til. Produksjon av kraft inngikk derfor i et konstruktivt samspill med yrkesopplæring. De unge på skolebenken var like viktige som driftsfolket blant turbinene.

Peter Svalheim kler sin beretning i et godt språk, om enn noe blomstrende iblant. Forfatteren behandler på en prisverdig måte krisene som rammer familien Hoftun, kriser som gir styrke mer enn håpløshet. Vanskeligere er det for Hoftun å håndtere pengemangel, svik,

misunnelse, «kverulerende kjekleri», sendrektig byråkrati og påstander, også innen Misjonen, om at hans filosofi var et «hån mot nepaleserne». Mange delkapitler er ganske underfundige i sin karakter, f.eks. hvordan salige Haakon Lie lar seg imponere av Hoftuns innsats. Noen unøyaktigheter er til å leve med, og godt er det å slippe gnål om manglende forståelse i Norad for en som tenker «radikalt og annerledes». Snarere tvert imot, forfatteren er raus i sin konstatering av at Norad ble en viktig og verdifull partner for Hoftun og hans livsverk. ■

Av Bjørn Johannessen

utviklingshuset

Norad ønsker velkommen til Utviklingshuset – vårt opplevelsessenter for engasjement, refleksjon og debatt om utviklingssamarbeid.

Vi tilbyr:

Utstilling med interaktive installasjoner

Møtelokale til utlån for relevante organisasjoner og undervisningsinstitusjoner

Pedagogiske opplegg; UtviklingsLab og UtviklingsLøypa for 10. trinn, videregående skole, folkehøgskoler, universitet og høyskoler

Alle våre tilbud er gratis!

Reservasjon av pedagogiske opplegg og møtelokaler: www.utvikling.no, tlf. 954 52 000, e-post: post@utvikling.no

utviklingshuset

UNHCR
The UN
Refugee Agency

søker erfaren

Fundraising Consultant
- Corporate Sector

til sitt regionkontor
i Stockholm.

Søknadsfrist: 15. juli 2010

Les mer om stillingen på
www.unhcr.no

NYTT OM NAVN

Har du skiftet jobb? Kontakt redaksjonens Nytt om navn-medarbeider Jan Speed på e-post: jasp@norad.no eller på telefon 22 24 03 65.

Eva Bratholm slutter som informasjonsdirektør i Norad. Bratholm begynner i august i ny jobb ved den norske ambassaden i New Dehli. Hun går inn i stillingen som ambassaderåd med ansvar for politisk rapportering.

Nils Mørk (32) er ny informasjonssjef i Leger uten grenser fra 1. juni. Han har tidligere vært politisk rådgiver i CARE, og jobbet før som konsulent i Øst-Afrika, både i FN-systemet og for uavhengige hjelpeorganisasjoner. Han har jobbet bredt med bistandspolitiske spørsmål, særlig med kvinnetett bistand, hiv/aids og politisering av humanitær respons.

Alan Lefebvre begynte hos Leger uten grenser som logistisk nødhjelps koordinator 1. mai 2010. Han har fransk nasjonalitet og har tidligere arbeidet for Leger Uten Grenser som nødhjelps koordinator. Lefebvre har en mastergrad i Humanitarian management (University Paris XII) og har arbeidet for flere andre hjelpeorganisasjoner. Han har erfaring fra over 20 feltopdrag.

Borghild Berge (29) er ansatt som informasjonskonsulent i Leger uten grenser. Hun har journalistutdanning fra Høgskulen i Volda, bachelorgrad i utviklingsstudier og mastergrad i Development Management fra Universitetet i Agder. Hun har tidligere vært journalist i Bergens Tidende og studentpraktikant ved den norske ambassaden i Dar es Salaam.

Avdelingsdirektør **John Petter Opdahl** i Utenriksdepartementet blir ny ambassadør i Havanna, Kuba.

Lisetta Trebbi (39) er ny klimarådgiver i Samfunns- og informasjonsavdelingen i Flyktningshjelpen. Trebbi har tidligere arbeidet i åtte år for Verdens matvareprogram (WFP), blant annet som leder for nødhjelpsarbeidet i Etiopia og med policy og kriseberedskap ved WFPs hovedkontor i Roma. Hun har hatt særlig fokus på matvaresikkerhet, naturressursforvaltning og humanitær respons. Trebbi kommer til Flyktningshjelpen fra Redd Barna, hvor hun var programkoordinator for Uganda. Hun er utdannet samfunnsgeograf med u-landsgeografi som spesialitet fra Universitetet i Oslo.

Kjell Nordstokke, professor ved Diakonhjemmet Høgskole, er valgt til ny styreleder i Kirkens Nødhjelp. Nordstokke har leder- og organisasjonserfaring fra arbeid både i Norge og i utlandet. Han har undervist i en rekke land, særlig om temaer knyttet til diakoni og kirkelig, internasjonalt samarbeid, blant annet i Sør-Afrika, Botswana, Taiwan, El Salvador og Bolivia. Professoren har gitt ut flere bøker og skrevet en rekke artikler om temaer knyttet til diakoni og internasjonalt samarbeid.

Vibeke Risa begynte som rådgiver for kjønnsprosjekt i utlandsavdelingen i Flyktningshjelpen fra 1. juni. De siste tolv årene har Resa jobbet i felt for FN. Hun har hatt ulike stillinger innenfor UNDP, blant annet som rådgiver for kjønnsprosjekt i Den sentralafrikanske republikk, programleder i Øst-Timor, med ansvar for kjønn- og likestillingsspørsmål, assisterende stedlig representant i Somalia og Jemen - og sist som assisterende landdirektør i Albania. Vibeke har en mastergrad i statsvitenskap fra Universitetet i Oslo og en mastergrad i utviklingsstudier fra London School of Economics.

Kjell Terje Ringdal (54) er tilsatt i stillingen som informasjonsdirektør i Norad. Han arbeider i dag i PR-byrået Hill &

Knowlton og driver også sitt eget selskap RetoRingdal AS. Ringdal er utdannet i retorikk og massekommunikasjon fra Universitetet i Århus og media og samfunnsfag fra Universitetet i Stavanger. Han har lang erfaring fra store kommunikasjonsoppgaver for både norske og internasjonale oppdragsgivere, og solid ledererfaring på alle nivå. Han har tidligere vært kommunikasjonsdirektør i Norsk Rikstoto, seniorrådgiver i Dinamo PR, direktør og rådgiver i McCann Informasjon.

Henning Stirø (53) er tilsatt i stillingen som avdelingsdirektør i Personal og administrasjonsavdelingen i Norad. Han er i dag ministerråd og nestleder ved Norges faste delegasjon til WTO i Genève. Han har bred erfaring fra Utenriksdepartementet, senest fra stillingen som avdelingsdirektør i Avdeling for kompetanse og ressurser. Stirø er cand.polit. fra Universitetet i Oslo med hovedfag i statsvitenskap.

James Hansen, verdenskjent klimaforfatter, er tildelt årets Sofiepris for miljø og bærekraftig utvikling. Prisutdelingen skjer i Oslo 22. juni. Høsten 2009 ga Hansen ut den oppsiktsvekkende boka «Storms of my Grandchildren» med undertittel: «The truth about the coming climate catastrophe and our last chance to save humanity» eller «Sannheten om den kommende klimakatastrofen og vår siste sjanse til å redde menneskeheten.»

JOBBSKIFTE

Norads direktør varsler sin avgang

Poul Engberg-Pedersen har meddelt Utenriksdepartementet at han ønsker å gå av som direktør i Norad etter fem år som etatsens øverste leder. Engberg-Pedersen tiltrådte et seksårig åremål som direktør i november 2005. Det endelige tidspunktet for fratredelsen blir avtalt med Utenriksdepartementet.

– Å være toppleder er alltid krevende. For min egen del er tiden nå kommet til å tenke på tiden etter Norad. Jeg ble ansatt for å bidra til å utvikle Norad som fagetat, og dette er en jobb vi har lykkes med. De siste fem årene har vi bidratt til sterkere fokus på resultater og bruken av bistand som strategisk virkemiddel i utviklingspolitikken, sier Poul Engberg-Pedersen. ■

RETTFERDIG KAFFE FRA TANZANIA

Kaffebonden får
dobbelbetalt.
Kaffen brennes og pakkes
lokalt og sendes
direkte hjem til deg.
Pris fra 110 kr/kg

info@wild-tracks.com
www.wild-tracks.com

bistands-aktuelt

En revolusjon svøpt i sari

Litt mer enn krig og katastrofer...

Er du opptatt av utviklingslandenes situasjon? Er du interessert i å lese om den økonomiske og politiske utviklingen? Om de mange små skrittene for å unngå sult-katastrofer og krig? Nå har du muligheten.

Nå
27.000
lesere!

JA, jeg vil ha et gratis-abonnement på fagbladet Bistandsaktuelt.

Navn
Gate- og/eller leilighetsadresse (etasje og leilighetsnummer, hvis mulig)
Postboks
Postnummer Poststed

NB! Vennligst oppgi gate-/leilighets- og evt. postboksadresse. Hoveddelen av opplaget distribueres med avisbud.

Du kan også tegne abonnement direkte på www.bistandsaktuelt.no

PORTO

bistandsaktuelt

Norad,
boks 8034 Dep.,
0030 OSLO

Norad

ISSN 1501-0201

Redaksjonen avsluttet:
Tirsdag 15. juni 2010

Opplag – denne utgaven:
18 300 eksemplarer

Bistandsaktuelt er medlem av:

Fagpressen

Neste
bistandsaktuelt
utkommer ca. 27. august

5-2010 - 13. ÅRGANG bistandsaktuelt

Fagblad om utviklings-samarbeid

Redaksjonen arbeider i henhold til pressens Vær Varsom-plakat og Lov om redaksjonell frihet i media. Det er bladets redaktør som har ansvaret for innholdet i bladet.

Ansvarlig redaktør:
Gunnar Zachrisen
gz@norad.no

Debattredaktør:
Thore Hem
tgh@norad.no

Nettavisredaktør:
Jan Speed
jasp@norad.no

Journalister:
Tor Aksel Bolle
toab@norad.no
Hege Opseth
heop@norad.no
Ingvild Sahl
sahlmedia@gmail.com
Even Tømte
even.tømte@gmail.com
Marta Camilla Wright
martacamillaw@hotmail.com

Administrasjon:
Ba-Musa Ceesay
Ellen Rojahn

Redaksjonsråd
Jens Barland
Eva Bratholm
Nora Ingdahl
Asle Toje

Internett:
www.bistandsaktuelt.no

Postadresse:
Boks 8034 Dep.,
0030 Oslo

Kontoradresse:
Ruseløkkv. 26 (6. etg.)

Telefoner:
22 24 20 30
(sentraltbord)
22 24 20 40 (redaksjon)
22 24 05 72 (annonser)

E-post redaksjon:
gz@norad.no

E-post annonser:
toab@norad.no

Design og produksjon:
Akela grafisk design,
Fred Isaksen, Larvik #51143

Trykk:
Nr1 Trykk as

Abonnement:
Bistandsaktuelt, Norad,
Boks 8034 Dep.,
0030 Oslo
Telefon: 22 24 20 59
E-post: adr-ba@norad.no
Abonnementet er gratis.

Utgiver:

VISSTE DU AT...

80 prosent av landene i Afrika hadde økonomisk vekst i 2009, mens bare 10 prosent av landene i OECD hadde økonomisk vekst det samme året?

Kilde: African Economic Outlook

«En grådig mus hører ikke at katten kommer.»

Namibisk ordtak

Action-lege i kamp mot Kony

USA-forfatter laget tegneserie om Uganda-krigen

Med tegneserien «Unknown Soldier» har den amerikanske forfatteren Joshua Dysart laget en av de mest minneverdige framstillingene av konflikten i Nord-Uganda. Serien har vakt oppsikt langt ut over det vanlige tegneseriepublikummet.

TEGNESERIE

■ EVEN TØMTE

Unknown Soldier utgitt av det amerikanske forlaget DC Comics, er en actionserie om krig, men ikke en det går «tretten av på dusinet».

Serien forteller historien om den morderiske geriljabevegelsen Lord's Resistance Army (LRA) i Nord-Uganda, sett gjennom øynene til den ugandiskamerikanske legen Moses Lwanga. Et møte med LRA etterlater Lwanga vansiret og traumatisert. Med ansiktet dekket av bandasjer sverger han å finne og drepe opprørslederen Joseph Kony. Han starter en enmannskrig mot LRA.

Serien har blitt rost av anmelderne, men viste seg likevel til slutt ikke å være salgbar nok. Nå skal den avsluttes i løpet av året. Den tredje boka i serien, Dry Season, blir også den siste.

– I to år har vi laget en tegneserie som flørtet med både vår fra kiosk-litteraturen og ekte, morderiske sannheter. Slik jeg ser det, vant vi, kommenterer serieskaperen selv.

Enkel løsning. Forfatteren Dysart har uttalt at han har revet seg i håret over hvordan kan skulle gi et ærlig bilde av konflikten og samtidig lage en kommersiell bok som appellerte til «sekstenåringer som egentlig bare vil se ting sprengte i lufta». Dette spenningsforholdet er tydelig mellom den corny, Rambo-aktige hovedpersonen og den realistiske framstillingen av krigen og det ugandiske samfunnet.

Balansen mellom disse vakler noe i den første historien, Haunted House, der det ser ut som Dysart heller mot å presentere en noe i overkant enkel løsning på konflikten: drep Kony. «I'll hunt him in Uganda, Sudan, DRC, wherever I have to. Tell them I'm coming», snerrer Moses Lwanga bak bandasjemasken.

Hollywoodstjerne. Fra historien «Easy Kill» og framover finner Dysart derimot virkelig formen, og viser at heller ikke å være tøff mann med gevær er helt enkelt. Lwanga trekkes inn i en plan om å drepe Margaret Wells, en skuespiller som driver hjelpearbeid i de krigsrammede områdene. Hvis man kan få det til å se ut som om LRA tok livet av henne, vil sikkert USA gripe inn i konflikten. Verdenssamfunnet kan nok ig-

I'll hunt him in Uganda, Sudan, DRC, wherever I have to. Tell them I'm coming.

Moses Lwanga, vansiret og hevn-gjerrig lege og actionhelt.

norere tusener av drepte afrikanere, men neppe én hollywoodstjerne. Og vil det ikke være rett å drepe Wells

om det kan redde tusener av liv? Hun vil jo hjelpe, og den mest effektive måten hun kan hjelpe på er ved

å dø, resonnerer Lwanga. Uten å røpe for mye kan vi si at det ikke går helt som han hadde tenkt.

– Det er en ny form for kolonialisme i lufta om dagen. En velmenende overtakelse av det kulturelle landskapet i «utviklingslandene». Den eneste feilen jeg synes boka gjorde var å bli noe slikt. Jeg liker å tenke at Easy Kill i noen grad handlet om det kompliserte landskapet av postkoloniale gode hensikter, sier serieskaperen på forlaget Vertigos nettsider.

Solgte ikke nok. Forfatteren har gjort hjemmeleksene sine, og viser stor kunnskap om konflikten og det ugandiske samfunnet. Det krigsherjede Nord-Uganda bringes til liv gjennom de brutalt realistiske tegningene, først av italieneren Alberto Ponticelli, senere av Pat Masioni, som selv er krigsflyktning fra DR Kongo.

– Jeg kunne ikke rettferdiggjøre å utmale de verste sidene av disse folkenes liv i en actionbok hvis jeg ikke hadde kommet så nære den virkelige opplevelse, som mulig, sier Dysart. ■